



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Θέμα:

*«Η πορεία των Δυτικών Βαλκανίων προς την ένταξη στους ευρωπαϊκούς
θεσμούς: Η περίπτωση της Αλβανίας»*

Άγγελος Νταΐτσι (ΑΜ: MAD22010)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αναγνωστοπούλου Δέσποινα

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος
ειδίκευσης στις Διεθνείς Σπουδές / Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2023

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1.Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Αναγνωστοπούλου Δέσποινα

2.Εξετάστρια Καθηγήτρια:
Μπέλλου Φωτεινή

© ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, 2022

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (Μ.Δ.Ε.), η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Διεθνείς Σπουδές με ειδίκευση στις Ευρωπαϊκές Σπουδές & Διπλωματία / Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και τα λοιπά αποτελέσματα αυτής αποτελούν συνιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης και αναπαραγωγής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και τον συγγραφέα και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, όπου εκπονήθηκε η Μ.Δ.Ε. καθώς και την Επιβλέπουσα Καθηγήτρια και την Επιτροπή Αξιολόγησης

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, με ειδίκευση στο τομέα «Διεθνείς Σπουδές:Ευρωπαϊκές Σπουδές & Διπλωματία».

Εκφράζω τις θερμές μου ευχαριστίες προς το διδακτικό και το διοικητικό προσωπικό του προγράμματος, όπως και στο αντίστοιχο της βιβλιοθήκης του ΠΑΜΑΚ για την υποστήριξη και την κάθε είδους βοήθεια που μου παρείχαν.

Ιδιαίτερη και εκ βάθρων ευγνωμοσύνη εκφράζω στα μέλη της εποπτικής μου επιτροπής επί της εργασίας μου, κ.κ. Αναγνωστοπούλου Δέσποινα και Μπέλλου Φωτεινή για τη διαρκή, αμέριστη και εμβριθή υποστήριξη και βοήθεια κατά την έναρξη, την κορύφωση αλλά και κατά την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Τέλος, δεν θα μπορούσα να μην αναγνωρίζω την ανυστερόβουλη, υλική και πρωτίστως ηθική, συνεισφορά της οικογένειάς μου σε κάθε μου εγχείρημα και προσπάθεια τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό πεδίο, των μεταπτυχιακών μου σπουδών περιλαμβανομένων.

Περιεχόμενα

Abstract	6
Περίληψη.....	7
Εισαγωγή	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	16
1.1.Ανασκόπηση της προσέγγισης Αλβανίας–Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τις απαρχές έως σήμερα	16
1.2.Ο ρόλος του διεθνούς και του περιφερειακού παράγοντα στην ενταξιακή πορεία των Δυτικών Βαλκανίων και της Αλβανίας	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	25
2.Η διαφάνεια σε οικονομία και κράτος δικαίου ως κριτήρια ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση	25
2.1.Μακροοικονομικοί και δημοσιονομικοί δείκτες της Αλβανίας.....	25
2.1.1.Το ζήτημα της ανάπτυξης, των άμεσων ξένων επενδύσεων και των μεταρρυθμίσεων ως γέφυρα εμπορικών δεσμών μεταξύ Αλβανίας και ΕΕ	28
2.1.2.Οι οικονομικές πολιτικές και οι εμπορικές σχέσεις ΕΕ και Αλβανίας	31
2.2.Το σύστημα απονομής δικαιοσύνης και το κράτος δικαίου (εκθέσεις προόδου οργάνων της ΕΕ).....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	47
3.Η Αλβανία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το ζήτημα των μειονοτήτων	47
3.1.Ορισμοί και περιεχόμενο της εθνικής μειονότητας.....	47
3.2.Ιστορικό πλαίσιο και εθνικές μειονότητες	49
3.3.Το ευρωπαϊκό και το αλβανικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των μειονοτήτων	51
3.4.Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις με επίκεντρο την ελληνική μειονότητα στη Νότια Αλβανία και τον ελληνικό παράγοντα ως φορέα προώθησης της αλβανικής υποψηφιότητας κατά τα τελευταία έτη.....	59
Συμπεράσματα	66
Βιβλιογραφία.....	73

Abstract

The main research purpose of that master dissertation is to clarify to what extent Albania, as candidate for access the European Union (EU) member, could join the club by implementing as series of reforms and approaching the prerequisite standards (f.i. Copenhagen Criteria). In addition the research questions have to do with the extent of eligibility of Albania to join EU and the supervising of its progress throughout a great deal of EU scriptural conclusions or oral recommendations. The methodology of the dissertation is the synthesis of bibliographical sources and protogenic material (from EU official decisions).

The originality of the dissertation is that entails material, as for Albania's road to EU, from the very beginning, 2003, when the EU declared that the countries of the Western Balkans, with Albania amongst them, were candidates for membership, until now.

For sure, the accession process is about to be harsh and long. Even if Albania made progress, fighting for its accession to the EU, has to deal with a multitude of inner problems and pathogens. The high rate of state corruption, the lack of judicial independence, transparency and political consensus, the organized crime, the unemployment, mostly throughout youth, the domination of the informal economy, that influence the market economy, are major deterrent factors.

The majority of EU recommendations to Albania concern the necessity of alignment with the european standards by building stable institutions, guaranteeing the rule of law, towards a liberal democracy, with financial stability and being respectful of human rights and those of national minorities as well.

Key words: accession process, Albania, European Union, progress, reforms

Περίληψη

Ο κύριος ερευνητικός σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να διασαφηνίσει σε ποιο βαθμό η Αλβανία είναι έτοιμη, ως υποψήφια προς ένταξη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να γίνει κανονικό της μέλος, εφαρμόζοντας σειρά μεταρρυθμίσεων και προσεγγίζοντας τα προαπαιτούμενα πρότυπα (λ.χ. Κριτήρια Κοπεγχάγης).

Επιπλέον, τα ερευνητικά ερωτήματα σχετίζονται με το βαθμό καταλληλότητας της Αλβανίας να εισέλθει στην ΕΕ και την επόπτευση αυτής της πορείας της μέσα από γραπτά συμπεράσματα και προφορικές συστάσεις της ΕΕ προς τη χώρα. Η μεθοδολογία της διπλωματικής είναι η βιβλιογραφική σύνθεση δευτερογενών και πρωτογενών πηγών (επίσημες αποφάσεις της ΕΕ).

Η πρωτοτυπία της διπλωματικής έγκειται στο ότι εμπεριέχει υλικό από την αρχή της προσέγγισης της ΕΕ με την Αλβανία, το 2003, όταν τα Δυτικά Βαλκάνια, της Αλβανίας περιλαμβανομένης, ανακηρύχτηκαν υποψήφια προς ένταξη κράτη, μέχρι σήμερα.

Βέβαια, η ενταξιακή διαδικασία πρόκειται να είναι μία δύσκολη και μακρά πορεία. Ακόμη και αν η Αλβανία επέτυχε σημαντική πρόοδο, αγωνιζόμενη για την είσοδό της στην ΕΕ, πρέπει να αντιπαρέλθει σωρεία προβλημάτων και παθογενειών.

Η υψηλή κρατική διαφθορά, η έλλειψη δικαστικής ανεξαρτησίας, διαφάνειας και πολιτικής συναίνεσης καθώς και το οργανωμένο έγκλημα, η ανεργία, ειδικά στους νέους και η κυριαρχία της άτυπης οικονομίας που επηρεάζει αρνητικά την οικονομία της αγοράς, είναι σημαντικοί ανασταλτικοί παράγοντες.

Η πλειοψηφία των συστάσεων της ΕΕ προς την Αλβανία εστιάζουν στην ανάγκη για σύγκλιση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα μέσω της θεμελίωσης σταθερών θεσμών, της εγγύησης του κράτους δικαίου μέσα σε μία φιλελεύθερη οικονομία με οικονομική σταθερότητα και σεβασμό στα ανθρώπινα και στα μειονοτικά δικαιώματα.

Λέξεις κλειδιά: Αλβανία, ενταξιακή διαδικασία, Ευρωπαϊκή Ένωση, μεταρρυθμίσεις, πρόοδος

Εισαγωγή

Μετά το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου και την ταυτόχρονη πτώση του κομμουνιστικού πολιτικού μπλοκ στην Ανατολική Ευρώπη, πολιτικό παρακλάδι του οποίου υπήρξε, με ορισμένες διαφοροποιήσεις, και η πέραν της Ελλάδας βαλκανική χερσόνησος, η πορεία προς τον εκδημοκρατισμό δέσποζε ως μονόδρομος. Πρόκειται για την πολυδαίδαλη και πολυδιάστατη ευρωπαϊκή πολιτική διεύρυνσης και της εμπέδωσης ή εμπάθυνσης των δημοκρατικών δομών στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Δεδομένης της ένταξης της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και των περισσότερο προηγμένων κρατών της Σλοβενίας και της Κροατίας, το ζήτημα της ενταξιακής πορείας των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων (Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βόρεια Μακεδονία, Κοσσυφοπέδιο, Μαυροβούνιο και Σερβία) παραμένει το ζητούμενο καθώς τα κράτη στη Δυτική Βαλκανική διέπονται από υστέρηση, ιδίως σε οικονομικό, θεσμικό και πολιτικό επίπεδο (Μπέλλου, 2006:430).

Βέβαια, η περαιτέρω διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η ενσωμάτωση του υπόλοιπου νοτιοανατολικού της άκρου, παρουσιάζει δυσχέρειες. Το όλο εγχείρημα συνιστούσε στην πραγματικότητα μία δύσβατη, απαιτητική και μακροχρόνια διαδικασία καθώς απαιτούταν ο εναρμονισμός με το ενωσιακό κεκτημένο. Τα ζητούμενα και οι προϋποθέσεις ήταν η ύπαρξη ελεύθερων οικονομιών της αγοράς με κρατικό έλεγχο, ενός αποδοτικού, αδιάφθορου και αποτελεσματικού δικαιοσύνης συστήματος, ακραιφνών δημοκρατικών θεσμών και ενός κράτους δικαίου, κατά τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα καθώς και η δημοσιονομική σταθερότητα (Balfour and Stratulat, 2015:1-2).

Η προβληματική εξέλιξη της εμπάθυνσης, η υφιστάμενη πολυφωνία, οι ειδικές συνθήκες που δυναστεύουν τα Δυτικά Βαλκάνια όπως η ογκούμενη διαφθορά, η ανομία, η παραοικονομία, η οικονομική αστάθεια, η λαίλαπα του εθνικισμού με τις συναφείς διεθνοτικές διαφορές, η δυσλειτουργική δημόσια διοίκηση και το εύθραυστο και ανεπαρκές κράτος δικαίου, το οργανωμένο έγκλημα (Vachudova, 2014:123-126), οι εμπορούμενες από λαϊκιστικές και εθνικιστικές δοξασίες πολιτικές ηγεσίες,

με την εξαίρεση, ίσως, αυτή του Μαυροβουνίου, και οι περιφερειακές ανισότητες καθιστούν το εγχείρημα ιδιαίτερα δυσχερές, όχι όμως ανέφικτο.

Εξάλλου, η ένταξη των άλλοτε προβληματικών και ετοιμόρροπων δημοκρατιών μπορεί, εν δυνάμει, να προοιωνίζει τη βελτίωση των θεσμικών και πολιτικών θεμελίων σε μία άλλοτε ασταθή περιοχή. Σχετικά με το γεωγραφικό και γεωπολιτικό αποτύπωμα της περιοχής των Βαλκανίων, είναι σημαντικό ότι ως χώρος ελέγχει μέρος των μεταναστευτικών ροών που διοχετεύονται στην ευρωπαϊκή ενδοχώρα, ενώ στο ενεργειακό, το εμπορικό και εν γένει το γεωπολιτικό πεδίο της περιοχής, ειδικό ενδιαφέρον δείχνουν και οι διεθνείς δρώντες (ΗΠΑ, Ρωσία και Κίνα) στην περιοχή. Σε αυτό το πλαίσιο η διεύρυνση σε αυτό το χώρο μπορεί να ενδυναμώσει περαιτέρω τη γεωπολιτική θέση της ΕΕ και να διατρανώσει τις κοινές πολιτισμικές και δημοκρατικές πολιτειακές αξίες με επίκεντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα, το φιλελεύθερο κράτος δικαίου, τις πολιτιστικές ελευθερίες και τους δημοκρατικούς θεσμούς. Πρόκειται για την προβολή της «ήπιας δύναμης» της Ένωσης που εναπόκειται ακριβώς στην εξαγωγή ή την εμπέδωση του φιλελεύθερου δημοκρατικού μοντέλου διακυβέρνησης (Wallden, 2017:2-3).

Εξάλλου για τη διασφάλιση της περιφερειακής σταθερότητας στην περιοχή μονάχα η επιλογή της ενσωμάτωσης και πλήρους ένταξης όλων των κρατών προβάλλει ως η προσφορότερη προοπτική. Ήδη, από το 1999, με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δρομολογήθηκε η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (Stabilisation and Association Process - SAP), με απώτερο στόχο τη συγκρότηση ενός σταθερού ενταξιακού πλαισίου των Δυτικών Βαλκανίων που συνέχει και επικαθορίζει τις σχέσεις των κρατών της περιοχής, μεταξύ άλλων και την Αλβανία με την οποία η παρούσα διπλωματική εργασία καταπιάνεται, με την ΕΕ. Το εμπορικό και οικονομικό σκέλος, οι πολιτικές και ιδεολογικές ζυμώσεις και η περιφερειακή συνεργασία προλειάνουν το έδαφος της σταθεροποίησης και της λειτουργικής σύνδεσης. Το ίδιο έτος συστάθηκε και το Σύμφωνο Σταθερότητας, το οποίο αντικατέστησε το Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας το 2008. Ως αποκορύφωμα για την ενταξιακή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων και άρα και της Αλβανίας σημειώνεται η στρατηγική

της Επιτροπής για τα Δυτικά Βαλκάνια τον Φεβρουάριο του 2018 (Vesnic-Alujevic, 2012:26).

Ο όρος «Δυτικά Βαλκάνια» αποτυπώνεται ανάγλυφα σε επίσημα κείμενα της Ένωσης το 1998, με σκοπό τη συμπερίληψή τους στην ΕΕ ως μία ενιαία γεωγραφική ζώνη μετακομμουνιστικών κρατών. Οι διεργασίες για το σκοπό αυτό ώθησαν στη σύναψη Συμφωνιών Σύνδεσης μέσα από τη Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΔΣΣ). Ασφαλώς, βασική προϋπόθεση ήταν η ειρήνευση στην περιοχή, εφόσον ήταν δεδηλωμένη η αποστροφή των κοινοτικών αρχών για το πλέγμα των εθνοτικών συγκρούσεων που καταδυνάστευαν τα Δυτικά Βαλκάνια τη δεκαετία του 1990 (Κεντρωτής, 2011:19-23).

Μεταξύ της κατάρρευσης του ανατολικού μπλοκ και του ορόσημου του 2018, ως έτος σταθμός για τη μετέπειτα πορεία της ένταξης των κρατών της περιοχής στην ΕΕ, θεωρείται, κατά τη συμβατική βιβλιογραφία, το 2003. Πρόκειται για την υιοθέτηση ενός προγραμματικού πλαισίου, της «Ατζέντας της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια» (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης), η οποία ευνοούσε την εκστρατεία για την ένταξη των Δυτικών Βαλκανίων εντός των ευρωπαϊκών δομών, εφόσον ικανοποιούνταν μία σειρά από κοινοτικά κριτήρια. Ασφαλώς, απώτερος σκοπός αλλά, παράλληλα, και απαρέγκλιτος όρος ένταξης ήταν η προώθηση της διαρκούς ειρήνης και της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης των κρατών της περιοχής (Belloni, 2009:313), όπως και ο σταδιακός εκδημοκρατισμός τους (Börzel, 2011:8; Vachudova, 2014:122).

Τηρουμένων των εγγενών δυσχερειών και αδυναμιών, των ανασταλτικών παραγόντων και των συγκλινόντων ή αποκλινόντων τάσεων των κρατών της περιοχής με το ενωσιακό κεκτημένο, η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΔΣΣ) προοιωνίζει την ευόδωση των καρπών και τη συναφή διευκόλυνση της ευρωπαϊκής πορείας των χωρών αυτών έως την οριστική τους ένταξη. Σε αυτό το πλαίσιο, μία δέσμη μεταρρυθμίσεων συνεπικουρούμενων από ευρωπαϊκή εποπτεία και έλεγχο ανά τομεακή πολιτική (κράτος δικαίου, δικαιοσύνη, εμπόριο, μειονοτικά δικαιώματα κ.ά.), διαμορφώνει μία γενικότερη εικόνα για το βαθμό προόδου κάθε χώρας

ώστε να προσεγγίσει ή και να φθάσει, μεσομακροπρόθεσμα, τα «κριτήρια της Κοπεγχάγης» που είναι τα εξής: σταθεροί δημοκρατικοί θεσμοί, κράτος δικαίου, ανθρώπινα δικαιώματα, σεβασμός των μειονοτήτων, ελεύθερη και ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς και δυνατότητα πιστής εφαρμογής όλων των υποχρεώσεων με σκοπό την πολιτική, οικονομική και νομισματική ένωση (Elbasani, 2008:306).

Πρόκειται για μία ανταποδοτική ή συναλλακτική σχέση αμοιβαιότητας όπου η θετική πρόοδος των μεταρρυθμίσεων συνεπάγεται εκταμίευση δόσεων για την τόνωση της ρευστότητας στις οικονομίες των κρατών, υπό τη μορφή κοινοτικών επιχορηγήσεων και με σκοπό την επίσπευση και τη διευκόλυνση των απαιτούμενων τομών στην οικονομία, στη δημόσια διοίκηση, στη δικαιοσύνη και εν γένει στο κράτος δικαίου. Αυτή είναι η πολιτική της «αιρεσιμότητας», της απολαβής πολυποίκιλων οικονομικών και πολιτικοδιπλωματικών πλεονεκτημάτων εφόσον τελείται με ευλάβεια, ή και μικρές παρεκκλίσεις, η τήρηση ενός συγκεκριμένου προγράμματος που εφαρμόζεται ως όρος ή προϋπόθεση ένταξης (Hoffmann, 2005 :57).

Αναμφίβολα, μία σειρά από ελκυστικά κίνητρα είναι δυνατό να ενθαρρύνουν την επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων με σκοπό την επίτευξη των επιθυμητών αλλαγών (Börzel & Schimmelfennig, 2017:279). Τα κίνητρα αυτά μπορεί να συνδέονται με τις αυξημένες πιστώσεις και την τόνωση των κρατικών προϋπολογισμών με αντανάκλαση στην αυξημένη αγοραστική δυνατότητα και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών, την προσέκλυση άμεσων ξένων επενδύσεων, τις ευρύτερες αναπτυξιακές προοπτικές, την κοινωνική συνοχή και τη διαμόρφωση συνθηκών νομισματικής, οικονομικής, πολιτικής και περιφερειακής σταθερότητας και ασφάλειας (Rant, Mrak & Marinč, 2020:444). Από την άλλη μεριά θα πρέπει να υπογραμμισθεί η επιφυλακτικότητα, εάν όχι η δυσπιστία, εκ μέρους ορισμένων πολιτικών ηγετών της κοινότητας, έναντι της περαιτέρω διεύρυνσης, καθώς προκρίνουν την εμβάθυνση ως άμεση προτεραιότητα για τη συνοχή και την ενδυνάμωση των κοινοτικών θεσμών. Η συζήτηση αυτή έχει προκαλέσει εύλογες διαφωνίες και διχογνωμίες, καθώς η Γερμανία επενδύει στην επέκταση της κοινοτικής αγοράς για την προώθηση των

βιομηχανικών της προϊόντων, ενώ η Γαλλία προτάσσει την πολιτική ενοποίηση και την περαιτέρω εμβάθυνση για την εμπέδωση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου. Είναι ένα δίλημμα καίριας σημασίας για το μέλλον της κοινότητας (Arvanitopoulos & Tzifakis, 2009:12- 17; Jano, 2008:152-154).

Πέρα από τη σύγκλιση με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, η διεύρυνση της ΕΕ στην περιοχή καλύπτει και ένα γεωγραφικό κενό με ευρύτερες γεωπολιτικές διαστάσεις που επιτρέπει τον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών, τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ευρώπης και τη διαμετακόμιση των εμπορευμάτων (Dabrowski & Myachenkova, 2018:2). Ένας ακόμη λόγος που πρέπει να επισπευτεί η ένταξη των κρατών αυτών είναι η μείωση της επίδρασης διεθνών και περιφερειακών δρώντων με διακριτά χαρακτηριστικά και σε αντιδιαστολή με τις φιλελεύθερες δημοκρατίες. Οι αυταρχικές αυτές δυνάμεις, όπως η Κίνα, η Ρωσία και η Τουρκία, προάγουν τα συμφέροντά τους χρησιμοποιώντας ως μέσο τους υδρογονάνθρακες (ρωσικό φυσικό αέριο, το αποτύπωμα του οποίου στην ευρωπαϊκή ήπειρο σταδιακά μειώνεται), τα κοινά πολιτισμικά στοιχεία (η προβολή μίας νεοθωμανικής ταυτότητας που περιλαμβάνει ομόθρησκους λαούς όπως ο Αλβανοί και οι Βόσνιοι) ή τον έλεγχο λιμανιών και άλλων υποδομών μέσω της εξαγοράς τους (κινεζικό μοντέλο διεξόδου), (Dabrowski & Myachenkova, 2018:4).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει μνεία και για το κομμάτι της άμυνας και της ασφάλειας της ΕΕ αλλά και το δυνητικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η Αλβανία. Στο τελευταίο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στις 12 Ιουλίου του 2023, επισημάνθηκε η αναγνώριση της συνδρομής του αλβανικού κράτους στην περιφερειακή συνεργασία στο πλαίσιο και της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης. Η Αλβανία επιδοκιμάστηκε και για τον ρόλο που διαδραματίζει στην προώθηση της σταθερότητας και της συνεργασίας στα Δυτικά Βαλκάνια, υπό την ΕΕ και το NATO (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-20230285_EL.html, 9-9-2023).

Στους κόλπους της ΕΕ, και στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ (Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής & Πολιτικής Ασφάλειας/(ΚΠΑΑ)-2^ο Πυλώνα της ΕΕ), η σύσταση της στρατηγικής πυξίδας τον Νοέμβριο του 2021, καταγράφηκε ως ένα καίριο βήμα με βάση την ερμηνεία και ανάλυση ενδεχόμενων και υπαρκτών απειλών στην περιφέρεια των 27 κρατών μελών της ΕΕ. Σημαντική ήταν δράση κατά το δίμηνο Φεβρουαρίου-Μαρτίου του 2022 με πρόταση μέτρων της Επιτροπής σχετικά με την άμυνα και το διάστημα αλλά και την επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας (<https://www.consilium.europa.eu/el/press/pressreleases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, 11-9-2023).

Σχετικά με τα Δυτικά Βαλκάνια, της Αλβανίας περιλαμβανομένης, σημειώθηκε η ενθάρρυνση εκδημοκρατισμού των πολιτικών θεσμών των κρατών αυτών, η ενίσχυση της κυβερνοασφάλειας, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας στην περιοχή ενώ επιδοκιμάστηκε η θετική συμβολή όλων των κρατών στην περιφερειακή σταθερότητα της περιοχής αυτής (Συμβούλιο της ΕΕ, Δελτίο τύπου στις 21 Μαρτίου 2022 στο <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/el/pdf>, 11-9-2023).

Η μελέτη περίπτωσης της εργασίας αφορά την Αλβανία, μία χώρα με διακριτά πολιτισμικά και ενίοτε ανομοιογενή εθνοφυλετικά και γλωσσικά γνωρίσματα σε σχέση με τα υπόλοιπα, σλαβογενή γειτονικά της κράτη. Η ώσμωση με τον οθωμανικό παράγοντα έως τον 20ό αιώνα, η, έστω επιφανειακή, επίδραση της ισλαμικής θρησκείας, οι πολυποίκιλες ενδοαλβανικές διαιρέσεις και η επιβολή ενός σκαιού ολοκληρωτικού καθεστώτος σχεδόν καταδίκασαν τη χώρα σε οπισθοδρόμηση και καθυστέρηση. Ο αναλφαβητισμός, ο ελεγχόμενος τύπος και η καταστολή αποτέλεσαν ανασχετικό παράγοντα για την ανάπτυξη μίας προοδευτικής κοινωνίας των πολιτών όχι μονάχα συγκριτικά με μία σύγχρονη, δυτικού τύπου, φιλελεύθερη δημοκρατία αλλά και σε σχέση με τις υπόλοιπες πρώην κομμουνιστικές χώρες. Συνεπώς δεν υπήρχε μία βάση ή ένα σημείο αναφοράς (Bogdani & Loughlin, 2007:29; Panagiotou, 2011:358-359).

Στην μετακομμουνιστική Αλβανία, πάγιος προσανατολισμός της εξωτερικής της πολιτικής, επιλογή που διαπερνά όλο το πολιτικό και κομματικό φάσμα της χώρας, είναι η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρά την πρόοδο και τις κομβικές μεταρρυθμίσεις η εκτεταμένη διαφθορά δεν αφήνει ανεπηρέαστο τόσο το δικαστικό σύστημα όσο και τη δημόσια διοίκηση ενώ η άτυπη οικονομία (παραοικονομία) κλυδωνίζει την ισόρροπή και λειτουργική ανάπτυξη καθώς και την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς.

Όπως και με τα άλλα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων έτσι και για την Αλβανία εφαρμόζεται απαρέγκλιτα η αρχή της αιρεσιμότητας που συνδέει την αναλογία παρεχόμενης οικονομικής αρωγής από τα κοινοτικά ταμεία προς τα υποψήφια προς ένταξη κράτη, με την προαίρεση ότι εκείνα εργάζονται άοκνα και απερίσπαστα για τη θεμελίωση φιλελεύθερων και δημοκρατικών θεσμών και σέβονται, στην πολιτική και κοινωνική τους πρακτική, τους κανόνες του κοινοτικού και του διεθνούς δικαίου (Μπέλλου, 2006:449).

Κατά την τελευταία εικοσαετία, με ορόσημο το 2003, ξεκίνησε και επίσημα η συζήτηση για την προοπτική ένταξης των δυτικών βαλκανικών κρατών στην ΕΕ τα οποία δεν ήταν ήδη μέλη. Η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ) άρχισε, στην Αλβανία, να προσλαμβάνει και πρακτική μορφή από το 2009, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνέδεσε την απόδοση ενταξιακού καθεστώτος στη χώρα εφόσον πληρούνταν ή περατώνονταν εν καιρώ μία σειρά από δώδεκα κεντρικές προτεραιότητες (key priorities) (EC, 2010:11). Το 2014, μία σειρά από κομβικής σημασίας μεταρρυθμίσεις περατώθηκαν επιτυχώς και συνακόλουθα η Αλβανία ανακηρύχθηκε υποψήφια χώρα έτοιμη προς ένταξη, με την προαίρεση ότι θα εντατικοποιούσε τις ενέργειες για την ολοκλήρωση των υπόλοιπων εκκρεμών προτεραιοτήτων (Council of the European Union, 2014:1).

Ο βασικός σκοπός και παράλληλα η υπόθεση έρευνας της εργασίας είναι να εξετάσει κριτικά και επί τη βάση δημοσιευμένων εκθέσεων των κοινοτικών υπηρεσιών, χρήση της έντυπης βιβλιογραφίας και συναφών ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων, το βαθμό που η ευρωπαϊκή ενταξιακή πορεία

της Αλβανίας έχει συντείνει στον εκδημοκρατισμό και στον εξορθολογισμό δημόσιας διοίκησης, δικαιοσύνης, οικονομίας και εμπορίου καθώς και στο σεβασμό μειονοτικών δικαιωμάτων και, τρόπον τινά, την καθιστά λιγότερο ή περισσότερο ικανή να εισέλθει στους κόλπους της ΕΕ. Η ενταξιακή προοπτική της Αλβανίας είναι πρόσθετη παράμετρος προς διερεύνηση.

Ως προς τη διάρθρωση της εργασίας, αυτή αποτελείται από τρία διακριτά κεφάλαια με επιμέρους θεματικές υποενότητες.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία ευσύνοπτη ιστορική επισκόπηση των βασικών σταθμών στις σχέσεις της Αλβανίας με την ΕΕ, αλλά γίνεται αναφορά και στο ρόλο ορισμένων διεθνών δρώντων καθώς και περιφερειακών και κεντρικών ευρωπαϊκών κρατών έναντι της ενταξιακής προοπτικής της Αλβανίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, το πρώτο μέρος καταπιάνεται με την κριτική επισκόπηση των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων, της δημοσιονομικής σταθερότητας ως βασικού ενταξιακού, οικονομικής υφής, κριτηρίου και τα συναφή μέτρα, με το φάσμα της παραοικονομίας να προβάλλει ως η μέγγενη που απειλεί να καταπνίξει την οικονομική πρόοδο. Στο επόμενο μέρος του κεφαλαίου επισημαίνεται η αξία του κράτους δικαίου και των μεταρρυθμίσεων στο δικαστικό σύστημα ως κεντρικού πολιτικού και θεσμικού κριτηρίου για την ένταξη. Εδώ εξετάζονται οι πολιτικές ενέργειες των αλβανικών κυβερνήσεων για τη σύγκλιση με τα κοινοτικά προαπαιτούμενα ένταξης και, παράλληλα, οι δείκτες της ογκούμενης διαφθοράς ως του μεγαλύτερου προσκόμματος για την ευόδωση των προσδοκιών.

Το τρίτο κεφάλαιο, εστιάζει σε έναν ακόμη βασικό όρο ένταξης από τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, το σεβασμό των ανθρωπίνων και των μειονοτικών δικαιωμάτων. Εδώ παρουσιάζεται ο βαθμός που η Αλβανία έχει σημειώσει πρόοδο αλλά γίνεται εκτενής αναφορά και στις αδυναμίες, τους κινδύνους και τις προκλήσεις που πρέπει να αντιπαρέλθει. Ασφαλώς η σύγκλιση με το κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παραμένει το ζητούμενο, ενώ ακόμη και σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων χρειάζεται επιπλέον βελτίωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1.Ανασκόπηση της προσέγγισης Αλβανίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τις απαρχές έως σήμερα

Η διαδικασία προσέγγισης της Αλβανίας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα σημειώνει μία χρονική υστέρηση εν συγκρίσει με τις υπόλοιπες χώρες. Η συγκρότηση κυβέρνησης συνασπισμού το καλοκαίρι του 1991 με τη συμμετοχή ευρύτερων δυνάμεων, πέραν του καθεστωτικού κομμουνιστικού κόμματος, ήταν ένα σημαντικό ορόσημο. Ήδη, από τον Απρίλιο του 1990 είχε εκδηλωθεί από την παραπαίουσα κομμουνιστική ηγεσία του Ραμίζ Αλία η προοπτική σύναψης διπλωματικών σχέσεων με τα ευρωπαϊκά κοινοτικά όργανα. Ακολούθησε η παροχή ανθρωπιστικής αρωγής προς την Αλβανία (Βαλντέν, 1994:267-268, 271). Η Κοινότητα παρατηρούσε με αυτοσυγκράτηση και κριτική διάθεση τις ενέργειες και τις πολιτικές πρωτοβουλίες της Αλβανίας διότι εκτιμούσε πως δεν σημειωνόταν η απαιτούμενη και ικανή πρόοδος για την εμπέδωση δημοκρατικών θεσμών, κράτους δικαίου και την ευόδωση μίας εύρυθμης και λειτουργικής οικονομίας της αγοράς. Στις 26 Φεβρουαρίου 1991 τα 12 κράτη μέλη της μετέπειτα ΕΕ, στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνεργασίας, κοινοποίησαν μία δήλωση όπου δηλωνόταν η ρητή και ειλικρινής τους πρόθεση να υποστηρίξουν παντί τρόπω τον εκδημοκρατισμό της Αλβανίας (Βαλντέν, 1994:270).

Πριν το λυκόφως του 1991, η κοινοτική ηγεσία δρομολόγησε χρηματοδοτική βοήθεια και, παράλληλα, το άνοιγμα της ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς στα αλβανικά προϊόντα. Η βοήθεια αυτή, σε πρώτη φάση, αποτιμούταν στα 35 εκατ. ECU. Επίσης, το επόμενο έτος ολοκληρώθηκε και η πρώτη επίσημη εμπορική διμερής συμφωνία ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα με την Αλβανία. Στις 11 Μαΐου του 1992 υπογράφηκε η βαρυσήμαντη Συμφωνία Εμπορίου και Συνεργασίας (Trade and Cooperation Agreement) η οποία άρχισε να εφαρμόζεται από την 1η Δεκεμβρίου του 1992 που, πρακτικά, σήμαινε την αποδέσμευση κοινοτικών κονδυλίων προς υποστήριξη της ενταξιακής πορείας της Αλβανίας, στο πλαίσιο του προγράμματος EU PHARE. Ενδεικτικό είναι ότι από το 1989

έως το 1991 οι εμπορικές συναλλαγές σημείωσαν ραγδαία άνοδο της τάξης του +62% (Βαλντέν, 1994:272-274).

Η Αλβανία, θεωρούταν ως η πιο αδύναμη χώρα, δεδομένου ότι η Βόρεια Μακεδονία, το Κόσοβο και το Μαυροβούνιο δεν ήταν ανεξάρτητα κράτη το 1991-1992. Όλα τα ανωτέρω κράτη, μαζί με τα υπόλοιπα της διαλυμένης Γιουγκοσλαβίας, ανήκαν στην υπο-ομάδα κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, τα Δυτικά Βαλκάνια (Μπέλλου,2006:436). Βέβαια, σε αντίθεση με τη Σερβία και, εν μέρει, και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η πλειοψηφία των πολιτών της Αλβανίας, εξαιρουμένης της ευμένειας προς τον τουρκικό παράγοντα, δηλώνουν φιλοδυτικοί και τάσσονται υπέρ της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Bieber, 2021 : 250).

Από το 1992 έως το 2000, η Αλβανία, όντας υπό το ειδικό καθεστώς του ‘Γενικού συστήματος Προτιμήσεων’, κέρδισε σημαντική υλική βοήθεια από την ΕΕ. Στο μεσοδιάστημα, η σοβούσα πολιτική, οικονομική αλλά και κοινωνική κρίση των ‘πυραμίδων’, το 1997, ένα τραπεζικό σκάνδαλο που ουσιαστικά αφαιμάζε μέρος των οικονομιών των Αλβανών πολιτών, πάγωσε κάθε εξέλιξη προσέγγισης με την ΕΕ. Βέβαια, η ευρωπαϊκή ηγεσία, λαμβανομένου υπόψη και του αποσταθεροποιητικού και καταρρέοντα πρώην γιουγκοσλαβικού παράγοντα, πρόκρινε την περιφερειακή προσέγγιση (Regional Approach) στην ευρύτερη περιοχή. Αυτή η πολιτική επιλογή έθεσε μία σειρά από στόχους που άπτονταν του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του εξορθολογισμού και της εξυγίανσης της δικαιοσύνης, της προστασίας των μειονοτήτων, όπως και εκτεταμένων μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας της αγοράς. Όλα τα ανωτέρω θα εδράζονταν σε μία βιώσιμη και εύρυθμη περιφερειακή συνεργασία.

Το επόμενο χρονικό ορόσημο υπήρξε ο Μάιος του 1999, όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση προώθησε για τις πέντε βαλκανικές χώρες, Αλβανία, πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (νυν Βόρεια Μακεδονία), Κροατία, Βοσνία Ερζεγοβίνη και Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (νυν Σερβία, Μαυροβούνιο και Κόσοβο) ένα πρωτοφανές εγχείρημα. Ήταν η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης

(Stabilization and Association Process -SAP) με σκοπό τη σύσφιγξη των σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και των ανωτέρω χωρών. Όμως, μία σειρά μεταρρυθμίσεων σε πολιτικό, οικονομικό και εμπορικό επίπεδο ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για την πολυπόθητη σύγκλιση με ενωσιακό κεκτημένο. Τον Νοέμβριο του 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε σχετική της έκθεση, παρατήρησε ότι η Αλβανία δεν πληρούσε τους όρους για μία διασυνδετήριο πολιτική συμφωνία. Τόσο για εκείνη όσο και για τις άλλες χώρες, φαινομενικά ευοίωνη υπήρξε η σύγκλιση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2000, όταν οι χώρες αυτές αναγνωρίστηκαν ως «δυναμικά υποψήφιας για ένταξη στην ΕΕ» (European Commission, European Commission Enlargement).

Η αλβανική κυβέρνηση, πλήρως ικανοποιημένη από τη δήλωση, δεσμεύθηκε το ίδιο έτος, σε συνάντηση με Ευρωπαίους αξιωματούχους στο Ζάγκρεμπ, ότι θα εργαζόταν κοπιωδώς με σκοπό την επίτευξη ενός συνόλου στόχων επί των κριτηρίων της Κοπεγχάγης. Τον Δεκέμβριο του 2001, στο Συμβούλιο Γενικών υποθέσεων της ΕΕ, υποβλήθηκε σχέδιο για την έναρξη διαπραγμάτευσης για την επικύρωση μίας Συμφωνίας σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την Αλβανία, απόφαση που ελήφθη, τελικά, στις 21 Οκτωβρίου 2002 (European Commission, European Commission Enlargement).

Τον Ιούνιο του 2003, στη Σύνοδο της Θεσσαλονίκης, επικυρώθηκε η επιλογή της ΕΕ για εντατικοποίηση των εργασιών για τη διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια, δεδομένου ότι εκείνα θα συνέκλιναν με τα περίφημα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Στις 12 Ιουνίου 2006 συνομολογήθηκε η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης μεταξύ Αλβανίας και ΕΕ παρά το πλήθος προβλημάτων που ταλάνιζαν τη χώρα όπως το οργανωμένο έγκλημα, η πολυδιάστατη διαφθορά, το δυσλειτουργικό και επιρρεπές στη δωροδοκία δικαστικό σύστημα και η δύσκαμπτη δημόσια διοίκηση. Τον Δεκέμβριο ξεκίνησε να εφαρμόζεται η Ενδιάμεση Συμφωνία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διευκόλυνε το καθεστώς των θεωρήσεων εισόδου (Κοντολής, 2013: 85-86).

Η επικύρωση της Συμφωνίας Σύνδεσης και Σταθεροποίησης έλαβε χώρα στις 14 Νοεμβρίου του 2009 με την κύρωσή της από όλα τα κοινοβούλια των κρατών μελών της ΕΕ (Κοντονής, 13 2013:88), ενώ οι αρχικές διαπραγματεύσεις με την Αλβανία είχαν ξεκινήσει από το 2006 (DeMunter, 2021).

Από το 2007, τα κονδύλια που κατευθύνονταν από την ΕΕ προς την Αλβανία αποδεσμεύονταν μέσω του ‘Μέσου Προενταξιακής Βοήθειας’ (IPA). Η συνολική αποτίμηση του ποσού μεταξύ του 2010 και του 2012, ανέρχόταν στα 84 εκατομμύρια ευρώ το έτος, στον τομέα «Βοήθεια μετάβασης και οικοδόμηση θεσμών» και ακόμη 10 εκατομμύρια ευρώ για «Διασυνοριακή Συνεργασία» προς την Αλβανία. Το έτος 2013, το συνολικό ποσό αυξήθηκε, περίπου, στα 3 εκατομμύρια ευρώ και για τους δύο τομείς σωρευτικά. Η ΕΕ αποσκοπούσε σε μία σειρά ενεργειών για τη σύγκλιση και εναρμόνιση των αλβανικών νόμων με το ενωσιακό δίκαιο, την ενθάρρυνση και υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και την προσπάθεια δημιουργίας μίας σύγχρονης φιλελεύθερης και δυναμικής κοινωνίας των πολιτών (Stern and Wohlfeld, 2012).

Τον Οκτώβριο του 2012 συνεστήθη, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να ενταχθεί η χώρα στο καθεστώς υποψήφιας για ένταξη χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υπό τον όρο εκπλήρωσης των εκκρεμών μεταρρυθμίσεων στη λειτουργία της δικαιοσύνης και την απόδοσή της, στη δημόσια διοίκηση και στον τρόπο τής εν γένει λειτουργίας του κοινοβουλευτικού συστήματος και των συναφών κανόνων (Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process).

Τον Οκτώβριο του 2013, ύστερα από εισήγηση της Επιτροπής, κατατέθηκε η πρόταση για τη χορήγηση στην Αλβανία καθεστώτος υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που τελικά της χορηγήθηκε τον Ιούνιο του 2014 (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021). Η Επιτροπή, αξιολογώντας θετικά την πρόοδο της Αλβανίας, συνέστησε την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της χώρας. Έτσι, τον Ιούνιο του 2018, το Συμβούλιο συναίνεσε στην έναρξη των ενταξιακών

διαπραγματεύσεων, υπό την προαίρεση ότι οι όροι που είχαν τεθεί από τον Ιούνιο του 2014 θα εκπληρώνονταν.

Στις 15 Οκτωβρίου 2019, το Συμβούλιο σχετικά με τη διεύρυνση και τη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης που αφορούσε την Αλβανία δεν έλαβε κάποια σαφή θέση, παρά μονάχα επιφυλασσόταν για μία μελλοντική προσέγγιση του ζητήματος. Στις 25 Μαρτίου του επόμενου έτους, εξεδόθησαν τα συμπεράσματα και την επομένη τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τα προσυπέγραψαν (Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process).

Το Συμβούλιο, τελικά ενέκρινε την έναρξη των διαπραγματεύσεων προσχώρησης και αποφασίστηκε να αρχίσουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις, υπό την προαίρεση περάτωσης ενός συνόλου προϋποθέσεων που είχαν τεθεί σε προηγούμενες Εκθέσεις της Επιτροπής (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021 <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>,).

Η τελευταία εξέλιξη, κατόπιν της διετούς πανδημικής φάσης του covid-19, ήταν η απόφαση των ενωσιακών οργάνων, στα τέλη Ιουλίου 2022, προκειμένου Τίρανα και Σκόπια να βρίσκονται, πλέον, σε διαρκή επιτήρηση από τις Βρυξέλλες μέχρι να αποδειχθεί ότι έχουν ευθυγραμμιστεί πλήρως με τα κριτήρια και τη θεσμική τάξη της ΕΕ. Η εμπέδωση του κράτους δικαίου και η εξάλειψη της διαφθοράς τέθηκαν ως βασικές προτεραιότητες.

Ως το μεγαλύτερο εμπόδιο για την είσοδο της Αλβανίας στην ΕΕ, προβάλλει η Γαλλία, εξαιτίας των πολλών μεταναστών που έχει δεχτεί η χώρα από την Αλβανία, αλλά και λόγω της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος που έχει εξαχθεί στη Γαλλία.

Σε κάθε στάδιο, αποφασίστηκε ότι θα υπήρχε έλεγχος από την Κομισιόν, με δικαίωμα εκφοράς γνώμης και στα κράτη-μέλη. Η Ελλάδα, από την άλλη πλευρά, μολονότι βασική αρωγός στην ενταξιακή πορεία της Αλβανίας, έχει εκφράσει επανειλημμένως τις ενστάσεις και τις ανησυχίες της όσον αφορά την ελληνική μειονότητα στη χώρα. Ο Αλβανός πρωθυπουργός Έντι Ράμα δεσμεύθηκε για μία «άψογη νομοθεσία για τις

μειονότητες» (https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/352745_yropsifies-entaxis-stin-ee-albania-kai-boreia-makedonia, 22-10-2022).

1.2.0 ρόλος του διεθνούς και του περιφερειακού παράγοντα στην ενταξιακή πορεία των Δυτικών Βαλκανίων και της Αλβανίας

Μία ιδιαίτερα σημαντική διάσταση, πέραν των διαδικαστικών και της προόδου ως προς τη σύγκλιση με το ενωσιακό κεκτημένο και τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, είναι οι επιδιώξεις και οι προθέσεις των περιφερειακών και των διεθνών δρώντων, περιλαμβανομένων των κρατών μελών της ΕΕ. Οι Ker-Lindsay, Armakolas, Balfour και Stratulat (2017:515-518) εστιάζουν στις εθνικές πολιτικές ορισμένων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη διαδικασία διεύρυνσης στα Δυτικά Βαλκάνια.

Η Γερμανία χαρακτηρίζεται ως προσηλωμένη στο στόχο της διεύρυνσης, την οποία βλέπει και ως επέκταση της κοινοτικής αγοράς και συνακόλουθα ως κόμβο διέλευσης και προορισμού των βιομηχανικών της προϊόντων. Βέβαια, πέραν των στενών της πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων, η Γερμανία ασκεί μία αυστηρή επιστασία επί της προόδου των υποψηφίων προς ένταξη χωρών, ώστε αυτές να εφαρμόζουν τις δεσμεύσεις τους σε πλήρη εναρμόνιση με το ενωσιακό κεκτημένο.

Η Γαλλία, από την άλλη πλευρά, στοχεύει περισσότερο στην εμβάθυνση και στην πολιτική ενοποίηση και συνοχή, χωρίς, να απορρίπτει την περαιτέρω διεύρυνση. Στοχεύει στη διαφύλαξη της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής και πολιτισμικής ακεραιότητας. Οι ενστάσεις για την Αλβανία συνδέονται και με την πιθανότητα περαιτέρω ενίσχυσης, μέσω των μεταναστευτικών ροών, του ήδη ισχυρού μουσουλμανικού στοιχείου στη Γαλλία.

Η Ιταλία επιδεικνύει ξεχωριστό ενδιαφέρον για τα Δυτικά Βαλκάνια και στηρίζει θερμά την ενταξιακή τους πορεία, εξαιτίας των γεωπολιτικών, λόγω γεωγραφικής γειτνίασης, αλλά και των οικονομικών συμφερόντων

της. Τα ζητήματα της ενεργειακής ασφάλειας, του ελέγχου των μεταναστευτικών ροών και της αύξησης των άμεσων επενδύσεων της είναι σημαντικές προτεραιότητες της ιταλικής πολιτικής.

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πιο σταθερούς και ακραιφνείς θιασώτες της διερεύνησης, προκειμένου να αυξήσει τη γεωπολιτική της επιρροή, να διοχετεύει τα προϊόντα της αδασμολόγητα αλλά και να επιτύχει τα ευρύτερα εθνικά της συμφέροντα. Αυτά σχετίζονται με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων της ασθμαίνουσας και συρρικνωμένης αισθητά, πλέον, ελληνικής μειονότητας στο νότο της Αλβανίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα προάγει το εθνικό της συμφέρον και φαίνεται διατεθειμένη για ένα συμβιβασμό με τις χώρες των Βαλκανίων, διευκολύνοντας την όλη διαδικασία της διεύρυνσης (Armakolas & Triantafyllou, 2017:611), όπως απεδείχθη με τη Συμφωνία των Πρεσπών και την επίλυση της διμερούς διαφοράς του ονοματολογικού με τη Βόρεια Μακεδονία.

Άλλοι ερευνητές σημειώνουν τη σταθερή δέσμευση της Γερμανίας σχετικά με την προοπτική ενσωμάτωσης και των Δυτικών Βαλκανίων στους κόλπους της ευρωπαϊκής πολιτικής και οικονομικής οικογένειας, χωρίς, όμως, να μην αναγνωρίζονται οι ιδιαίτερα αυστηροί όροι, πρώτιστα δημοσιονομικοί, που θέτουν για την ένταξη. Η πολιτική σταθεροποίηση και ο κοινωνικός και οικονομικός μετασχηματισμός στα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων είναι οι άλλοι βασικοί πυλώνες που πρέπει να θεμελιώσουν τα υποψήφια κράτη της περιοχής (Töglhofer & Adebahr, 2017:23).

Σχετικά με τη στάση της Γαλλίας ως προς την περαιτέρω διεύρυνση της ΕΕ, ορισμένοι ερευνητές παρατηρούν ότι θεωρεί αυτή ως απειλή της συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επενδύοντας, η ίδια, στην επιλογή της εμβάθυνσης. Διαπνέεται από έναν βαθύ σκεπτικισμό, ανησυχώντας, παράλληλα για τη μείωση της επιρροή της, δεδομένου ότι η Ιταλία, λόγω γεωγραφικής εγγύτητας, και η Γερμανία, λόγω οικονομικού εκτοπίσματος, θα αυξήσουν επιπλέον την επιρροή τους εν συγκρίσει με την ίδια που θα την απομειώσει (Boekle et al., 2001:13; Rieker, 2005:7; Wunsch, 2017:541). Το σκεπτικισμό της Γαλλίας αυξάνει και η αυξημένη παρουσία του NATO στα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων, δεδομένου ότι η γαλλική πολιτική

πρωτοστατεί στις προσπάθειες για συγκρότηση ανεξάρτητης ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής και ασφάλειας (Boekle et al., 2001:11; Rieker, 2005:8).

Κατά τον Ker-Lindsay (2017:566) το Ηνωμένο Βασίλειο, διαχρονικά, τασσόταν αναφανδόν υπέρ της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικά σε Ανατολική Ευρώπη και Βαλκάνια, προκειμένου αυτά τα κράτη να ενταχθούν στην πολιτική οικογένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να ελαχιστοποιήσουν τη ρωσική επιρροή. Βέβαια, η διεύρυνση του 2004 και το συνακόλουθο μεταναστευτικό κύμα στο νησί αλλά και η επικράτηση του ευρωσκεπτικιστικού ρεύματος στις συντηρητικές κυβερνήσεις, με αποκορύφωμα το Brexit, ουσιαστικά μείωσαν την όποια βρετανική επιρροή στο χώρο.

Μία ενδελεχής παρουσίαση της ιταλικής πολιτικής για τα Δυτικά Βαλκάνια και ειδικά την Αλβανία, ως προς το κομμάτι της διεύρυνσης, γίνεται από γηγενείς ερευνητές (Frontini & Denti, 2017:584-585). Η μεγάλη δύναμη της Αδριατικής εμφορείται από οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα στο βαθμό που να θεωρεί την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση των Βαλκανίων πυλώνα της γεωοικονομικής και περιφερειακής ασφάλειας. Από την άλλη πλευρά, ειδικά σε σχέση με τη Γερμανία και τη Γαλλία, η ιταλική πολιτική κατανοεί τα όρια των δυνατοτήτων της για να επηρεάσει την όλη διαδικασία διεύρυνσης, αναλογιζόμενη την τρωτή οικονομική, πολιτική και διπλωματική της θέση έναντι των δύο ισχυρότερων κρατών της ΕΕ.

Οι ΗΠΑ, ως ο μεγαλύτερος διεθνής δρών στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 επένδυσε στον ανερχόμενο δημογραφικά αλβανικό παράγοντα της περιοχής, ευνοώντας την αυτοδιάθεση στο Κόσοβο έναντι της σκληρής καταστολής του γιουγκοσλαβικού στρατού και συνάπτοντας αμυντικές συμφωνίες με την Αλβανία. Ενδεικτικά, επί διοίκησης του Μπιλ Κλίντον, τον Οκτώβριο του 1993, υπογράφηκε συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας με την Αλβανία ενώ από το επόμενο έτος εκφράστηκε η πιθανότητα ένταξης της χώρας τους στο ΝΑΤΟ. Στρατεύματα των δύο χωρών πραγματοποίησαν, για πρώτη φορά, κοινές ασκήσεις από τον Ιανουάριο του 1995, ενώ η Αλβανία ενισχύθηκε με στρατιωτικά οχήματα, εκπαιδευτικά αεροπλάνα και σκάφη

περιπολίας (Κύρου, 2009:564). Το μικρό βαλκανικό κράτος εντάχθηκε στο πρόγραμμα Συνεργασία για την Ειρήνη στις 23.02.1994 (Κοντονής, 2013:92). Πλήρες μέλος του NATO έγινε τον Ιούνιο του 2009. Συνεπώς, όλες οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ, ευνοούσαν και συνεχίζουν να στηρίζουν με θέρμη την ένταξη της Αλβανίας και στους κόλπους της ΕΕ, ενώ η αμυντική πολιτική και η ασφάλεια αυτής συνεχίζει να εξαρτάται από το NATO και τις ΗΠΑ.

Στο θέμα της ασφάλειας στη περιοχή, η παροχή στρατιωτικής και οικονομικής αρωγής ήταν συνδυαστική για τον αλβανικό παράγοντα. Ενώ στο στρατιωτικό κομμάτι ηγήθηκαν οι ΗΠΑ μέσω του NATO για την ειρήνευση και τη σταθερότητα, η ΕΕ ανέλαβε την παροχή οικονομικής βοήθειας ύψους περίπου 4,5 δισεκατομμυρίων ευρώ, μέσω του προγράμματος CARDS (2002 – 2006), (Τζιφάκης Ν. & Χουλιάρης, Α. Τζιφάκης, 2007:62). Από τη Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης έως σήμερα, οι βασικότερες επιλογές της ΕΕ έχουν ήδη αναλυθεί.

Τέλος, σχετικά με τις επιδιώξεις της Ρωσίας στα Δυτικά Βαλκάνια, η Panagiotou (2021:219) σημειώνει πως η μετασοβιετική μεγάλη δύναμη ευνοεί την αποτυχία του μοντέλου της διεύρυνσης ενώ, όπως και η Τουρκία, επενδύει στην ύπαρξη διαφορών και διαιρέσεων, μέρος των οποίων ευνοεί, εάν δεν ενισχύει υλικά. Όπως η Τουρκία ευνοεί το μουσουλμανικό στοιχείο της περιοχής προς όφελός της (Αλβανία, Κόσοβο και Βοσνία), έτσι και η Ρωσία ενισχύει το εθνικιστικό σλαβικό στοιχείο σε Βόρεια Μακεδονία, Σερβία, Βοσνία κ.λπ. Σε ό,τι αφορά την Αλβανία, όπου το ρωσικό αποτύπωμα είναι περίπου μηδαμινό, όντας μειούμενο από τη δεκαετία του 1970, τις ρωσικές επιδιώξεις ωφέλησαν, εξ αντανάκλασας, και εξελίξεις που δεν μπορούσε να ελέγξει ή να καθορίσει. Το Brexit, η προσφυγική και μεταναστευτική κρίση και η ραγδαία άνοδος του ευρωσκεπτικισμού στην Ευρώπη υπήρξαν ανασχετικοί παράγοντες της επίσπευσης της ενταξιακής διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

2.Η διαφάνεια σε οικονομία και κράτος δικαίου ως κριτήρια ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

2.1.Μακροοικονομικοί και δημοσιονομικοί δείκτες της Αλβανίας

Στο πλαίσιο της πλήρωσης των προενταξιακών κριτηρίων για την εισδοχή στους κόλπους της ΕΕ, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ιδιάζουσα περίπτωση της αλβανικής οικονομίας. Άλλωστε, η παγκοσμιοποιημένη διεθνής κοινότητα έχει ως βασικό της πυλώνα τα χρηματοοικονομικά μεγέθη, την κοινή αγορά και τη διακίνηση ατόμων, υπηρεσιών και προϊόντων. Ειδικά στο πλαίσιο λειτουργίας μίας ένωσης ή συνεταιρισμού κρατών ή ομοσπονδίας εταίρων υπάρχει αναπόφευκτη συσχέτιση ανάμεσα στα πολιτικά συστήματα με τα αντίστοιχα δημοσιονομικά. Η νομισματική σταθερότητα, η χρηματοπιστωτική αξιοπιστία, ο έλεγχος του πληθωρισμού, η απασχόληση, οι ισορροπημένοι ισολογισμοί και το ισοζύγιο πληρωμών, οι ενθαρρυντικοί ρυθμοί ανάπτυξης και η προοπτική προσέλκυσης επενδύσεων είναι σημαντικές μετρήσιμοι παράμετροι που συνεχώς αξιολογούνται (Milova, 2014: 53 και Ulman & Bujancă, 2014 :432).

Η ευρωπαϊκή πορεία κάθε υποψήφιας προς ένταξη χώρας προϋποθέτει την εκπλήρωση μίας σειράς οικονομικά κριτηρίων με σκοπό την εμπέδωση ή την ενίσχυση της διαλειτουργικότητας της εγχώριας οικονομίας της αγοράς με γνώμονα τη σύγκλιση με τα κοινοτικά δεδομένα αλλά και τη δυνατότητα απόκρισης στον ανταγωνισμό εντός της Ένωσης (European Council, 1993:13). Το δημοσιονομικό σύστημα κάθε τέτοιας χώρας εν ανάγκη μεταρρυθμίζεται ριζικά με τομές και αλλαγές και μέσα από εποπτεία καλείται να συγκλίνει με τις ενωσιακές νόρμες και απαιτήσεις (Mehillia & Zeneli, 2013:26).

Σημείο τομή στην αλβανική οικονομία αποτέλεσε η επιλογή της κυβέρνησης, επί προεδρίας Σαλί Μπερίσα και επί πρωθυπουργίας Αλεξάντερ Μέξι, το 1992, όταν η Αλβανία εισήλθε στο ΔΝΤ (Milova, 2014:60) με θετική αντανάκλαση στον υψηλό ρυθμό και ποσοστό

ανάπτυξης (περίπου 10% την τριετία 1992-1994), υψηλότερο εμφανώς σε σχέση με τα γειτονικά βαλκανικά κράτη του πρώην ανατολικού μπλοκ.

Η απελευθέρωση του εμπορίου καθώς και η ρύθμιση, μέσω δυτικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, του εξωτερικού χρέους, θα έπρεπε να οδηγήσουν στη σταδιακή σταθεροποίηση του νομίσματος. Μολαταύτα αντί εκτεταμένων διαρθρωτικών αλλαγών ακολούθησε παρελκυστική πολιτική ως προς τις μεταρρυθμίσεις, από μία ηγεσία περισσότερο λαϊκιστική, αναβλητική και απρόθυμη για αλλαγές παρά εκσυγχρονιστική (Panagiotou, 2011: 362-364).

Η κατοπινή κατάρρευση του τεχνητού επενδυτικού σχεδίου των 'πυραμίδων' (2 δις δολάρια σε καταθέσεις), πέραν των εσωτερικών κλυδωνισμών και την πτώση της κυβέρνησης ώθησε την αλβανική οικονομία σε μία επανεκκίνηση (Bjørnskov & Potrafke, 2011: 205).

Βασικό κριτήριο για την ευρωπαϊκή ένταξη αποτελεί η καθιέρωση μίας ανοικτής και φιλελεύθερης οικονομίας της αγοράς με δημοσιονομική και μακροοικονομική σταθερότητα.

Σύμφωνα με τα κριτήρια και τις συστάσεις της Επιτροπής για διατήρηση του πληθωρισμού σε επίπεδα 2%-4% (EC, 2005 :25), περιστολή του εξωτερικού ελλείμματος και τόνωση της ρευστότητας του χρηματοπιστωτικού κλάδου (EC, 2009) παρατηρήθηκε ότι η Αλβανία από το 2004 και εντεύθεν κατέγραφε αξιόλογη πρόοδο, προσεγγίζοντας τα ελάχιστα απαιτούμενα της ΕΕ. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2004-2008 ο ρυθμός ανάπτυξης σε ετήσια βάση κατέγραψε έναν μέσο όρο περί του 6%, οφειλόμενο σε μεγάλο ποσοστό στις στοχευμένες δημόσιες επενδύσεις σε έργα αναδόμησης του απαρχαιωμένου υφιστάμενου οδικού δικτύου. Από το 2008-2009, λόγω και της διεθνούς οικονομικής κρίσης, η οικονομία εισήλθε σε μία καμπή με αποκορύφωμα το 2013, όταν το ύψος των μη εξυπηρετούμενων οικονομικών υποχρεώσεων (EC, 2014), αλλά και σειρά αλόγιστων προεκλογικών δαπανών (Teqja, 2014) οδήγησαν σε οριακή στασιμότητα στους ρυθμούς ανάπτυξης με ποσοστό περίξ του 1%.

Βέβαια, με τη χρηματοδότηση, κατά τα επόμενα έτη, μέσω των προγραμμάτων του ΔΝΤ και μία σειρά από κατάλληλα και πρακτικά μέτρα της αλβανικής κυβέρνησης όπως η μείωση των επιτοκίων, οδήγησαν στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων και έτσι σημειώθηκε σταθερή άνοδος στους ρυθμούς ανάπτυξης (2,8% στα τέλη του 2015 και περί του 3.2% το 2016), (EC, 2016: 24).

Από την άλλη πλευρά, παρά τους ελπιδοφόρους ρυθμούς ανάπτυξης κατά τα έτη 2015-2016, μία προβληματική διάσταση ήταν και εκείνη του δημοσιονομικού ελλείμματος καθώς και του δημοσίου χρέους (Osmani, 2015: 8). Αυτά οφείλονται και στα ελάχιστα ανταγωνιστικά εγχώρια παραγωγής προϊόντα και στις εξαιρετικά χαμηλές εξαγωγές προς τις χώρες της ευρωζώνης. Τα ανωτέρω σε συνάρτηση με τις αυξανόμενες δημόσιες δαπάνες και τις αυξημένες εισαγωγές επιδρούν, αναπόφευκτα, αρνητικά στο έλλειμμα (EC, 2008:19).

Από το 2014 και εντεύθεν το ακατάπαυστα διογκούμενο δημόσιο χρέος προσεγγίζει το 70% του ΑΕΠ και συντείνει στην αποσταθεροποίηση της εργώδους κυβερνητικής πολιτικής περί μακροοικονομικής σταθερότητας (EC, 2015:26). Βέβαια η κατάσταση, εν μέρει, καταπραΰνεται λόγω των διαχρονικών, ειδικά από τη δεκαετία του 2000 και μετά, εμβασμάτων των οικονομικών μεταναστών ανά την Ευρώπη (EC, 2005:27). Σε σημαντικό βαθμό τα εμβάσματα κατά την περίοδο 2004-2008 προσέγγισαν το 20% του ΑΕΠ, αν και δεν υπήρξε σημαντική κατεύθυνση των πόρων σε επενδύσεις (Duval & Wolff, 2010:77).

Μία πρόσθετη προβληματική πτυχή της αλβανικής οικονομίας είναι η ογκώδης παραοικονομία, δηλαδή ένα πλέγμα οικονομικών δραστηριοτήτων που είναι αφανείς και φορολόγητες, μη συνεισφέροντας στο εθνικό εισόδημα διά της φοροδοσίας (φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή) και θέτοντας προσκόμματα στην ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη της χώρας και στον υγιή ανταγωνισμό της αγοράς (Balliu, 2014:234-237).

Το στοίχημα του εξευρωπαϊσμού του θεσμικού πλαισίου περνάει μέσα από τη μεταρρύθμιση των κρατικών θεσμών οι οποίοι, φαίνεται, να μην έχουν κερδίσει, μεταπολιτευτικά, την εμπιστοσύνη των πολιτών, την

ίδια ώρα που η γκρίζα οικονομία με ευθύνη και των πολιτών και η διαφθορά με ευθύνη των κυβερνώντων δεν εκλείπουν, αλληλοτροφοδοτώντας η μία την άλλη.

Εξάλλου, η εκτεταμένη φοροδιαφυγή επιδρά δραστικά στην αλλοίωση των εθνικών στατιστικών στοιχείων και μειώνει την ανταγωνιστικότητα (Muharremi et al., 2014:398; Tanto, 2016:259). Η μειωμένη φοροεισπρακτική ικανότητα της κυβέρνησης ωθεί σε νέους φόρους, ετεροβαρείς για αρκετές κοινωνικές ομάδες και επαγγέλματα (δημόσιοι υπάλληλοι) και προς όφελος άλλων επαγγελματικών κλάδων (υπηρεσιών, εμπόριο, κατασκευαστικός κλάδος κ.λπ.), σε δυσλειτουργικές ή λιγότερο ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες λόγω μειωμένων δημοσίων εσόδων και σε άσκηση προβληματικής δημοσιονομικής πολιτικής (Trebicka & Noti, 2016:366-368). Στο πλαίσιο της παραοικονομίας εντάσσεται και η ανασφάλιστη εργασία που δεν ανιχνεύεται, καθότι ‘αδήλωτη’ εργασία (Balliu, 2014:238; Fortuzi, 2015:740).

2.1.1. Το ζήτημα της ανάπτυξης, των άμεσων ξένων επενδύσεων και των μεταρρυθμίσεων ως γέφυρα εμπορικών δεσμών μεταξύ Αλβανίας και ΕΕ

Η παράτυπη οικονομική σφαίρα στην Αλβανία προκαλεί ένα αρνητικό ντόμινο με αντίκτυπο στην ενίσχυση ενός αθέμιτου ανταγωνισμού και την παρακώλυση της ανάπτυξης (Fortuzi, 2015:739). Οι ανωτέρω δομικές αδυναμίες της αλβανικής οικονομίας όπως ο αθέμιτος ανταγωνισμός και το ασταθές φορολογικό σύστημα με περισσότερο του 50% των εγχώριων επιχειρηματικών και οικονομικών δραστηριοτήτων να τελείται εκτός του κρατικού ελέγχου αποθαρρύνουν αναπόφευκτα ενδεχόμενο προσέλκυσης πλειάδας διεθνών και εγχώριων επενδυτικών πρωτοβουλιών (Boka & Torluccio, 2013:213).

Αυτό συμβαίνει σε αντιδιαστολή με τις θεωρητικά ευνοϊκές προϋποθέσεις του υφισταμένου πλουτοπαραγωγικού πλούτου και του γόνιμου εδάφους, κατά περιπτώσεις, της Αλβανίας, όπου το εμφανώς χαμηλότερο εργασιακό κόστος λόγω της πληθώρας εργατικού δυναμικού θα

συνιστούσε μία ελκυστική δυναμικά περίπτωση για προσέλκυση στρατηγικών επενδυτών. Η ένταξη στους κόλπους της ΕΕ, μεταξύ άλλων, προϋποθέτει την εφαρμογή μίας δέσμης από επενδυτικούς κανόνες που συγκλίνουν με το ενωσιακό κεκτημένο και καθιστά την κατάσταση μίας οικονομίας περισσότερο δεκτική σε εισροή ξένων κεφαλαίων (Bitzenis & Szamosi, 2009:190). Τα κεφάλαια αυτά, πέρα από τη δυναμική θετική επίδραση στο έλλειμμα, ενισχύουν την τεχνογνωσία και τις υποδομές στο βαθμό που μπορούν εύλογα να ευνοούν τη διεθνοποίηση και την ενσωμάτωση στις παγκόσμιες εμπορικές αγορές (EC, 2016b).

Για την ολιστική αντιμετώπιση των ανωτέρω προβληματικών πτυχών των δημόσιων οικονομικών του αλβανικού κράτους υπάρχουν μία σειρά προτάσεων με οικονομικές μεταρρυθμίσεις, συμβατές με τις συστάσεις και τις προϋποθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις διαχρονικές ετήσιες εκθέσεις της (EC, 2005,:27; 2007:19; 2010:8; 2013:12). Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, από το 2004 και μετά, η ΕΕ και το ΔΝΤ, στο πλαίσιο της οικονομικής πολιτικής, επέβαλαν ένα καπιταλιστικό φιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο (Bogdani & Ludin, 2007:60).

Τα αμέσως επόμενα έτη τα πρώτα αποτελέσματα ήταν ήδη ορατά. Το 2006 σχεδιάστηκε ένα τριετές σχέδιο για την περιστολή της παραοικονομίας με τη σύσταση και αρμόδιας επιτροπής για την παρακολούθηση της σχετικής προόδου (Boka & Torluccio, 2013:217).

Επιπλέον, υιοθετώντας τη θέση ότι οι χαμηλότεροι, σχετικά, φορολογικοί συντελεστές περιστελλουν, αναλογικά, τη φοροδιαφυγή (Tanto, 2016:261), η αλβανική κυβέρνηση ρύθμισε αντίστοιχα το φορολογικό σύστημα, ενώ τροποποίησε το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο προκειμένου η λειτουργία των τραπεζών να συγκλίνει με τα διεθνή πρότυπα (EC, 2005:20). Επίσης κάθε έτος κατάρτιζε μεσοπρόθεσμο σχέδιο προϋπολογισμού επί των δαπανών με τριετή ορίζοντα και με δυνατότητα άμεσης αναπροσαρμογής. Κατά την τριετία 2007-2009 οι μεταρρυθμίσεις, και με την παράλληλη ευρωπαϊκή σύσταση και εποπτεία, ώθησαν σε θέσπιση ενιαίου φόρου 10% (EC, 2007:29) με παράλληλο περιορισμό των εργοδοτικών εισφορών στο 15%. Αυτές οι αποφάσεις ήταν εναρμονισμένες

με τις ευρωπαϊκές οδηγίες για την περιστολή της αδήλωτης εργασίας (EC, 2010).

Η ψηφιοποίηση των διαδικασιών έναρξης επιχειρηματικής λειτουργίας με τη σύσταση του «Εθνικού Κέντρου Αδειοδοτήσεων» μείωσε την παραοικονομία προς όφελος της κανονικής και επίσημης οικονομίας, ελεγχόμενης από το κράτος. Επιπρόσθετα, ο εταιρικός νόμος του 2008 περί 'άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας' έγινε πλήρως συμβεβλημένος με τα κοινοτικά θεσμικά δεδομένα και τον αμοιβαία αποδεκτό, στους κόλπους της κοινότητας, ποινικό και αστικό κώδικα.

Αυτές οι κινήσεις είναι δυνατό να προσελκύσουν ευκολότερα εν δυνάμει επενδυτές. Εξάλλου, η Αλβανία, σε μία διεθνή μέτρηση αξιολόγησης επενδυτικής ασφάλειας και αξιοπιστίας, από τις τελευταίες θέσεις των χωρών το 2007(123/134), το 2009 ανήλθε στην 15η θέση. Στο ίδιο πλαίσιο, το 2012, η Επιτροπή διαπίστωνε πρόοδο και στο πεδίο της φορολογικής πολιτικής, με σύζευξη της εγχώριας νομοθεσίας σχετικά με το ΦΠΑ με το ενωσιακό κεκτημένο και την ελευθερία των αλβανικών φορολογικών αρχών να πραγματοποιούν επισταμένους και συχνούς ελέγχους και να ενημερώνουν σχετικά τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές αρχές (EC, 2012:46).

Τα επόμενα έτη τα ευρωπαϊκά όργανα διαπίστωναν πρόοδο σε αρκετούς τομείς του αλβανικού κρατικού μηχανισμού. Συγκεκριμένα, ήδη από το 2013-2014, με την έλευση της νέας κυβέρνησης του Έντι Ράμα στην εξουσία υλοποιήθηκαν σημαντικές τομές με σκοπό την τόνωση του επενδυτικού κλίματος, στον τουρισμό, τις στρατηγικές επενδύσεις και τον κλάδο των χρηματοπιστωτικών επενδυτικών ροών. Η σύσταση οργάνων όπως το Επενδυτικό Συμβούλιο και το Εθνικό Οικονομικό Συμβούλιο απαρτιζόμενα από επιστήμονες και εμπειρογνώμονες, τόνωνε το κλίμα εμπιστοσύνης και επενδυτικής ευφορίας. Επίσης ως σημαντικό καταγράφεται και το γεγονός ότι ο ενιαίος φορολογικός συντελεστής αντικαταστάθηκε με τρία φορολογικά κλιμάκια αναλογικά με τα εισοδήματα, γεγονός που κέρδιζε την εμπιστοσύνη και της κοινωνικής

πλειοψηφίας, και ένα γενικό συντελεστή της τάξης του 15% για τα χαμηλότερα εισοδήματα (EC, 2015:44).

Για την εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό κεκτημένο, τα έτη 2015-2016 θεσμοθετήθηκαν και ψηφίστηκαν διατάξεις για την πάταξη της φοροδιαφυγής (Tanto, 2016:258), της άτυπης οικονομίας και της αλλαγής του εργατικού κώδικα στο πλαίσιο της σύγκλισης με το κεκτημένο της ΕΕ. Ψηφίστηκαν ή τροποποιήθηκαν πλειάδα νόμων σχετικά με τα φορολογικά έσοδα (νόμοι για τη φορολόγηση των επιχειρήσεων) αλλά και εκκίνησε μία ενισχυμένη εκστρατεία ελέγχων για την πάταξη της φοροδιαφυγής (EC, 2016a:50).

Το «Εθνικό Κέντρο για τις Επιχειρήσεις» συστάθηκε για την καταχώρηση επιχειρήσεων και τη σχετική τους αδειοδότηση λειτουργίας και ρύθμισης του τρόπου διοικήσεις, κατά τα κελεύσματα της ΕΕ (EC, 2016b, σ. 27).

Συμπερασματικά μολονότι η δημοσιονομική πολιτική έχει βελτιωθεί και συγκλίνει με την ΕΕ, όπως καταδεικνύουν και τα όσα διαμείφθηκαν στις εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι δυσχέρειες δεν εκλείπουν. Η σχετικά περιορισμένη φορολογική βάση, χαμηλότερα από τις εκτιμήσεις και τις προσδοκίες, τα πλοκάμια της υπαρκτής άτυπης οικονομίας και η συνεχιζόμενη φοροδιαφυγή, παρά τους ελέγχους και τις ρυθμίσεις, συνιστούν τροχοπέδη στην αποτελεσματικότητα μίας λειτουργικής δημοσιονομικής, αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής.

2.1.2.Οι οικονομικές πολιτικές και οι εμπορικές σχέσεις ΕΕ και Αλβανίας

Ένα πρώτο ορόσημο, ως σημείο εκκίνησης των οικονομικών και εμπορικών διμερών σχέσεων μεταξύ της ΕΕ και της Αλβανίας, μπορεί να ιδωθεί στη Συμφωνία Εμπορικής και Οικονομικής Συνεργασίας που άρχισε να εφαρμόζεται στην πράξη από τον Δεκέμβριο του 1992.

Αυτή η συμφωνία απέβλεπε στην προαγωγή και στην ενθάρρυνση της εντατικοποίησης και διεύρυνσης των οικονομικών σχέσεων και της

συναφούς διμερούς συνεργασίας (<http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/10/RELATIONS-OF-ALBANIA-WITH-THE-EU - JUNE-2008.pdf>, 5-6-2023).

Το Σεπτέμβριο του 2000 η Ευρωπαϊκή Ένωση έλαβε πρόσθετα μέτρα, ευνοϊκά για την ενθάρρυνση της εμπορικής εξωστρέφειας της Αλβανίας, με εκχώρηση της επιλογής για ελεύθερη πρόσβαση στην ευρωπαϊκή κοινοτική αγορά μέσα από τη διάθεση των βιομηχανικών και αγροτοδιατροφικών της προϊόντων. Μολαταύτα, κατά τα ευρωπαϊκά στοιχεία, συνεπεία σχετικής αξιολόγησης και αναφορών αξιωματούχων, η Αλβανία δεν κατάφερε να αποκριθεί επάξια λόγω ποιοτικών αδυναμιών στην λειτουργία των εμπορικών της δικτύων.

Βέβαια, η ΕΕ καθιερώθηκε και παραμένει ως ο βασικός εμπορικός εταίρος του αλβανικού κράτους, με τις συναλλαγές με Ιταλία και Ελλάδα να έχουν την πρωτοκαθεδρία. Η σταδιακή σταθεροποίηση της αλβανικής οικονομίας αποκατέστησε την αξιοπιστία της συναλλαγής με την ΕΕ, με τον όγκο, όμως, των αλβανικών εξαγωγών να δημιουργεί εμπορικό έλλειμμα λόγω των υψηλότερων εισαγωγών (<http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/10/RELATIONS-OF-ALBANIA-WITH-THE-EU - JUNE-2008.pdf>, 5-6-2023).

Μία ευοίωνη προοπτική είναι η σταθερή άνοδος εις ό,τι αφορά το ύψος των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Αλβανία. Ενδεικτικά, ενώ το 2003 το συνολικό ποσό ανερχόταν σε €382,33 εκ. υπερδεκαπλασιάστηκε δέκα έτη αργότερα, φθάνοντας στα € 4,2 δισ. (<https://www.mfa.gr/albania/presveia/sections/grafeio-oikonomikon-kai-emporikon-upotheseon.html>, 6-6-2023).

Ανάμεσα στους κυριότερους επενδυτές της χώρας βρίσκουμε την Ελλάδα, την Ιταλία, την Ολλανδία, την Τουρκία, τη Γερμανία και τη Γαλλία.

Από το 1991 και εντεύθεν η Αλβανία λαμβάνει σημαντική εξωτερική βοήθεια από την ΕΕ. Στο πλαίσιο του προγράμματος PHARE χρηματοδοτούνται οι βασικές ανάγκες και προϋποθέσεις για μία

ολοκληρωμένη και ισόρροπη οικονομία της αγοράς. Ανάμεσα στα έτη 1999 και 2010, η ΕΕ αποδέσμευσε άνω των 565,7 εκατομμυρίων ευρώ κοινοτικά κονδύλια για την Αλβανία (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_95_136, 20-7-2023).

Ένα πρόσθετο πρόγραμμα στο πλαίσιο της οικονομικής υποστήριξης της Αλβανίας από την Ε.Ε. είναι το CARDS με γνώμονα την αναβάθμιση ή επανασύσταση κρατικών θεσμών, υποβοηθητικών του εγχώριου συστήματος διακυβέρνησης. Μεταξύ των ετών 2001-2007 το ανωτέρω πρόγραμμα αποτέλεσε το βασικό βραχίονα της ευρωπαϊκής οικονομικής διείσδυσης και αρωγής στην Αλβανία, μέσω επενδύσεων και παροχής μακροπρόθεσμης ενίσχυσης, για την επίτευξη των συγκεκριμένων και μετρήσιμων στόχων όπως η αναβάθμιση και η διαφάνεια του δικαστικού συστήματος, του αστυνομικού σώματος, η προσπάθεια αναδιάταξης των δικαστικών και αστυνομικών υπηρεσιών (προγράμματα PAMECA και EURALIUS αντίστοιχα) η απόπειρα για αποτελεσματικό έλεγχο των συνόρων. Ενδεικτικά, το PAMECA είναι ένα σχέδιο με συνολικό προϋπολογισμό 4 εκατομμύρια ευρώ με σκοπό την επιβολή του νόμου, την ασφάλεια των πολιτών και τη σύγκλιση των αντίστοιχων αλβανικών θεσμών (σωμάτων ασφαλείας) με τα κοινοτικά πρότυπα. Ειδική μέριμνα έλαβε χώρα για την αναμόρφωση της τελωνειακής υπηρεσίας που ήταν απαραίτητη για την πάταξη του λαθρεμπορίου και του οργανωμένου εγκλήματος, στο πλαίσιο της εφαρμογής της συμφωνίας ΣΣΣ.

Χάριν του προγράμματος CARDS ξεχωριστή πρόνοια έγινε για την οικονομική ενίσχυση του κράτους μέσα από επιχειρηματικά εγχειρήματα και από ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών. Τα κονδύλια επρόκειτο να διατεθούν και να αξιοποιηθούν καταλλήλως για την εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου, την επιβολή βιώσιμης, λειτουργικής και κοινωνικά επωφελούς αγροτικής και οικιστικής ανάπτυξης, την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης της κοινωνίας των πολιτών για κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά ζητήματα, την προσπάθεια ενθάρρυνσης της ενεργότερης συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών στη

λήψη αποφάσεων, την αναβάθμιση και εξωστρέφεια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την εμπέδωση της διά βίου μάθησης, της επιμόρφωσης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Μεταξύ του 1999 και του 2006, η Αλβανία μέσα από το πρόγραμμα CARDS της ΕΕ απορρόφησε κονδύλια ύψους 259,6 εκατομμυρίων ευρώ. Από το 2007 και εντεύθεν το πρόγραμμα CARDS αντικαταστάθηκε από το πρόγραμμα προενταξιακής οικονομικής υποστήριξης (IPA) μέσω του οποίου η Αλβανία έλαβε βοήθεια ύψους 306,1 εκατομμυρίων ευρώ κατά το διάστημα 2007-2010 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:52010DC0680>, 21-7-2023).

Το IPA, άρχισε να τελεί σε λειτουργία από τον Ιανουάριο του 2007, ως αυτοτελές οικονομικό πρόγραμμα χρηματοδότησης, με πέντε διακριτές παραμέτρους που διαλάμβαναν: τη χρηματοδότηση ενός εύλογου μεταβατικού σταδίου για την αναβάθμιση του θεσμικού πλαισίου οικονομικής ανάπτυξης και λειτουργίας, την ενθάρρυνση της διασυνοριακής και τελωνειακής συνεργασίας, την περιφερειακή βιώσιμη ανάπτυξη, την επιμόρφωση και εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και την αγροτική ανάπτυξη με έμφαση στην ύπαιθρο. Τα κοινοτικά κονδύλια διατέθηκαν σε όλες τις χώρες με καθεστώς υποψήφιας για ένταξη στην ΕΕ. Στην περίπτωση των κρατών αυτών αλλά και της Αλβανίας ειδικότερα γινόταν συνδιαχείριση και από κοινού αξιοποίηση των επιχορηγήσεων μεταξύ κοινοτικών (αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα Τίρανα) και τοπικών αρχών.

Το συνοδευτικό έγγραφο της ΕΕ αποτυπώνεται σε ένα ενδεικτικό πολυετές σχέδιο (MIPD – Multi Annual Indicative Planning) που αφορά κάθε χώρα με επιμέρους στόχους, παρά τις δυσχέρειες απορρόφησης όλων των πόρων, όπως συμβαίνει στην αλβανική περίπτωση (<http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/10/RELATIONS-OF-ALBANIA-WITH-THE-EU -JUNE-2008.pdf>, 5-6-2023). Οι πόροι του IPA διατέθηκαν σε επιμέρους επενδυτικά προγράμματα όπως το 7ο πρόγραμμα-πλαίσιο στο πεδίο της έρευνας και της τεχνολογίας (2007-2013) και στο εξειδικευμένο πρόγραμμα για την επιχειρηματικότητα και την προαγωγή της

καινοτομίας και στο πρόγραμμα «Πολίτες για την Ευρώπη» με πολιτιστικές και κοινωνικές στοχεύσεις (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:52010DC0680>, 21-7-2023).

Η επόμενη σημαντική, έκτακτη οικονομική ενίσχυση της Αλβανίας, στο πλαίσιο της προενταξιακής της σύγκλισης με τους κοινοτικούς θεσμούς και υποδομές και της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή ήταν η απόφαση της Επιτροπής στις 22 Απριλίου 2020 για πακέτο μακροοικονομικής ενίσχυσης ύψους 3 δισ. ευρώ σε δέκα εταίρους της διεύρυνσης και της γειτονίας, μεταξύ άλλων και η Αλβανία (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Γεωργία, Ιορδανία, Κόσσοβο, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, Βόρεια Μακεδονία και Τυνησία και Ουκρανία οι υπόλοιπες). Σημειωτέον ότι από την ΕΕ διατέθηκαν ακόμη 15,6 δισ. Ευρώ, στο πλαίσιο της στρατηγικής Team Europe για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας με τη βοήθεια, πέραν των κρατών μελών, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης.

Σχετικά με το πακέτο των 3 δισ. ευρώ η κεντρική στόχευση ήταν η περιστολή των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας στις χώρες εταίρους ως ανωτέρω, η στήριξη των πολιτικών τους ηγεσιών για τη δέσμευση σε σειρά από κομβικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις υπέρ της διαφάνειας και της δημιουργίας προϋποθέσεων και συνθηκών για βιώσιμη ανάπτυξη. Η Αλβανία απορρόφησε 180 εκατ. ευρώ (https://commission.europa.eu/strategyandpolicy/coronavirusresponse/crisis-management-and-solidarity_en, 25-7-2023).

Σχετικά με την αξιολόγηση της προόδου της Αλβανίας, η έκθεση συμπερασμάτων, σε διάφορους τομείς, του 2021 της Επιτροπής είναι χαρακτηριστική. Στο πλαίσιο της λειτουργίας της οικονομίας της αγοράς η έκθεση σημείωνε τη σχετική πρόοδο της Αλβανίας με σωστές ενέργειες, στο πλαίσιο αντιμετώπισης της πανδημικής κρίσης, με ενίσχυση επιχειρήσεων και νοικοκυριών συμβάλλοντας στη μακροοικονομική και χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Βέβαια σημειώθηκε αύξηση στους δείκτες του δημόσιου χρέους και του ελλείμματος. Από την άλλη ενώ οι ενεργειακές υποδομές και η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών αναβαθμίστηκαν

η ανταγωνιστικότητα των υπηρεσιών και των προϊόντων ήταν το ζητούμενο λόγω μειωμένης τεχνολογικής τεχνογνωσίας, ελλιπώς καταρτισμένου και επιμορφωμένου ανθρώπινου δυναμικού, και ανεπαρκών δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη. Η έγκριση του νέου νόμου για τις δημόσιες συμβάσεις κατά τα πρότυπα του ESA 2010 και η πρόοδος στον εγχώριο δημοσιονομικό έλεγχο ήταν θετικά σημεία. Από την άλλη μεριά, η εσωτερική αγορά παρουσίαζε μέτρια πρόοδο ως προς την ελευθερία διακίνησης προϊόντων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, ενώ η πολιτική ανταγωνισμού της και η λειτουργία των χρηματοπιστωτικών της υπηρεσιών παρέμεναν προβληματικές.

Το ζητούμενο παρέμενε η ανταγωνιστική συμμετοχή της Αλβανίας στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ και η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, η σταθερότητα στην οικονομική και νομισματική της πολιτική, η υιοθέτηση και πρακτική εφαρμογή της πράσινης ατζέντας για βιώσιμη ανάπτυξη, η ενδυνάμωση της αποκεντρωμένης περιφερειακής πολιτικής και η λειτουργία των μέσων χρηματοδότησης για καλύτερη απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων. Στις ακραιφνείς εξωτερικές εμπορικές σχέσεις, η Αλβανία σημείωσε αξιόλογη πρόοδο με την έγκριση και επικύρωση πρόσθετων πρωτοκόλλων στη Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών της Κεντρικής Ευρώπης (επέκταση των πράσινων διαδρόμων κ.ά.), (European Commission, 2021δ, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/albania-report-2021_en, 3-8-2023: 4-8).

2.2.Το σύστημα απονομής δικαιοσύνης και το κράτος δικαίου (εκθέσεις προόδου οργάνων της ΕΕ)

Το κράτος δικαίου συνιστά, μαζί με την οικονομία και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σημαντικό πολιτικό κριτήριο κατά την ενταξιακή πορεία προς την ευρωπαϊκή οικογένεια. Η λειτουργία σταθερών και διαφανών θεσμών είναι στυλοβάτης του κράτους δικαίου (European Council, 1993:13). Το κράτος δικαίου συνιστά το νομικό σύστημα όπου η δικαιοσύνη διέπεται από διαφάνεια και λειτουργεί στη βάση συγκεκριμένων κανονισμών και διατάξεων με τους κυβερνώντες και

τους κρατικούς θεσμούς να παράσχουν λογοδοσία για τα πεπραγμένα τους. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η ουδετερότητα, η αμεροληψία, η ανεξαρτησία και η αντικειμενικότητα στην κρίση των δικαστών καθώς και η ισονομία και η απόλαυση της προσβασιμότητας για όλους τους πολίτες. Επιπλέον είναι απαραίτητη η διασφάλιση της δεσμευτικότητας και της νομιμότητας των δικαστικών αποφάσεων ως εγγενή στοιχεία μίας φιλελεύθερης δημοκρατίας (Phillips, 2005:317). Στο πλαίσιο της ενταξιακής πορείας της Αλβανίας στην ΕΕ θεμελιώδους σημασίας στοίχημα και παράλληλα πάγια στόχευση της δικαιοσύνης είναι η καταπολέμηση της διαφθοράς (Bogdani & Loughlin, 2007:51).

Απαραέγκλιτος όρος για την ενταξιακή πορεία των Δυτικών Βαλκανίων ήταν και η μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος ως απαρχή της αναδιάρθρωσης του κράτους δικαίου, παρά το πολιτικό κόστος, τους υλικούς πόρους και το εύλογο μακρύ χρονικό διάστημα εφαρμογής και επίτευξης απτών αποτελεσμάτων (Gramckow, 2011:62). Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) δίνει βαρύτητα στις διαστάσεις της διαφάνειας και της πίστης και απαρακώλυτης πρακτικής εφαρμογής των δικαστικών αποφάσεων καθώς αυτά τα προαπαιτούμενα κατοχυρώνουν την εμπιστοσύνη των πολιτών (OSCE ODIHR, 2009:4).

Για την αλβανική περίπτωση, η μετάβαση από το ολοκληρωτικό κομμουνιστικό σύστημα στον φιλελεύθερο κοινοβουλευτισμό και τον πλουραλισμό θα έπρεπε να ρυθμίσει και το ζήτημα της διάκρισης των εξουσιών, τα όρια των οποίων ήταν δυσδιάκριτα καθώς όλες οι εξουσίες ήταν πλήρως και άμεσα ελεγχόμενες από την κεντρική πολιτική εξουσία. Μετά από μία περίοδο στασιμότητας, με απροθυμία της διακυβέρνησης Μπερίσα-Μέξι (1992-1997) να προβεί σε ριζικές τομές στη δικαιοσύνη και στο σύστημα απόδοσης αυτής το 1998, με διατάξεις του Συντάγματος, θεσπίστηκε η αρχή της διάκρισης των εξουσιών με ανεξαρτησία του δικαιοσύνης (ABA RLI, 2008:6). Το επόμενο ορόσημο ήταν το 2003 όταν στις επαφές της αλβανικής κυβέρνησης με την ΕΕ, διαπιστώθηκε ότι το δικαστικό σύστημα ήταν ελάχιστα αποτελεσματικό και εξαιρετικά ελεγχόμενο.

Οι ετήσιες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μεταξύ του 2003 και του 2016 εντοπίζουν τα πάγια και διαχρονικά ζητήματα ανεπαρκούς αποτελεσματικότητας, αδιαφάνειας, εξάρτησης και έλλειψης ελέγχου και λογοδοσίας, με σταθερή απόκλιση από το ενωσιακό κεκτημένο. Η διαφθορά και η αδιαφάνεια διαπερνά όλο το πολιτικό και κομματικό σύστημα, ανεξάρτητα από τον εκάστοτε κυβερνόντα (Bogdani & Loughlin, 2007:30).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις ετήσιες εκθέσεις της παρακολουθεί την πρόοδο της αλβανικής κυβέρνησης, συνεπικουρούμενη από τις αντίστοιχες εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με άντληση πληροφοριακών δεδομένων από διεθνείς ή και μη-κυβερνητικές οργανώσεις. Μία πτυχή της εύρυθμης λειτουργίας των δικαστηρίων είναι η ύπαρξη επαρκών υλικοτεχνικών υποδομών, η ταχύτητα περάτωσης των υποθέσεων και το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης των δικαστικών λειτουργών.

Σχετικά με τις κτιριακές εγκαταστάσεις των δικαστικών μεγάρων εντοπίζονται, σε σειρά εκθέσεων, ποσοτικές καθώς και ποιοτικές ελλείψεις. Εξαίρεση συνιστά βέβαια το νεόδμητο κτίριο του Δικαστηρίου Σοβαρών Εγκλημάτων στα Τίρανα, περατωθέν το 2009). Τα κακοσυντηρημένα και παλαιά κτίρια, με ανεπαρκείς εσωτερικούς χώρους ως προς τη λειτουργικότητα (συνεδριάσεις, αρχειοθέτηση, γραφεία διοικητικού προσωπικού, γραμματειακής υποστήριξης κ.ά.) αποκλίνουν αρκετά από τα κοινοτικά δεδομένα (EC, 2005:15; 2006:8; 2007:9). Επίσης η ανεπαρκής ψηφιοποίηση των υπηρεσιών, τουλάχιστο κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας, πριν την πανδημική κρίση, δεν επέτρεπε την ηλεκτρονική καταγραφή των πρακτικών των συνεδριάσεων, στο πλαίσιο ενός αυτοματοποιημένου πληροφοριακού συστήματος. Άλλωστε, η διαφάνεια των διαδικασιών προϋποθέτει και την παρουσία τόσο πολιτών όσο και δημοσιογράφων, σε άνετες και λειτουργικές αίθουσες σε αντίθεση με τις περιπτώσεις των υφιστάμενων, για την αλβανική περίπτωση, κλειστών συνεδριάσεων που εγείρουν αμφιβολίες ακόμη και για τη νομιμότητα των αποφάσεων (EC, 2007:9; 2008:9; 2009:11; 2011:11; 2012:13; 2015:14).

Τα σημαντικότερα μειονεκτήματα που εντοπίζουν οι εκθέσεις των ενωσιακών οργάνων είναι η απουσία προσβασιμότητας οιοδήποτε ενδιαφερομένου στα δικαστικά έγγραφα (EC, 2012:12). Η παρατεταμένη χρονοκαθυστέρηση στην εκδίκαση και την έκβαση των υποθέσεων, η σχετική ή ακόμη και η παντελής απουσία των μαρτύρων σε κάθε δίκη ενδεικτικό του ρευστού συστήματος των κλητεύσεων και της αίσθησης έλλειψης ασφάλειας και προστασίας τους, η συχνά εσκεμμένη και εκούσια απουσία των δικηγόρων ως τακτικισμός για αναβολή των διαδικασιών (EC, 2011:11 & 51-52; EC,2012:13) είναι άλλα προβλήματα. Επισημαίνεται και η έλλειψη εναλλακτικών έννομων μέσων στους δικαστές προκειμένου επιβάλλον τους κανονισμούς και την τάξη (EC, 2013:39). Όλα τα ανωτέρω είναι σημαντικά εγγενή ελλείμματα και διαχρονικές παθογένειες του αλβανικού δικαστικού συστήματος.

Μία πρόσθετη προβληματική παράμετρος είναι η πλημμελής εκπαίδευση και επιμόρφωση των δικαστικών λειτουργών (δικηγόρων και δικαστικών υπαλλήλων) με αρκετά στελέχη να φοιτούν μόνο ένα εξάμηνο και όχι στη συμβατική σχολή των δικαστών που αφενός μεν λειτουργεί, αφετέρου δε εμφανίζει ζητήματα ελλিপούς χρηματοδότησης (EC, 2005:14; 2007:9; 2008:9; 2009:10; 2012:12). Η διαρκής επανεκπαίδευση και επιμόρφωση στο αντικείμενο των ρευστών και πολυκύμαντων διατάξεων της εγχώριας και διεθνούς νομολογίας και με βαρύτητα στο ευρωπαϊκό δίκαιο, μολονότι αδήριτη αναγκαιότητα, τελείται μόνο ακροθιγώς και όχι συστηματικά και αποτελεσματικά (EC, 2008:9; 2015:12; 2016:16).

Στους τομείς του ελέγχου, της αξιολόγησης και της λογοδοσίας των δικαστικών στο αλβανικό δικαστικό σύστημα, μολονότι τα ανωτέρω τελούνται τυπικά και ανά τακτά χρονικά διαστήματα (3 ή 5 έτη), οι εκθέσεις των κοινοτικών υπηρεσιών εντοπίζουν σύγχυση και δυσλειτουργία λόγω της αλληλοεπικάλυψης ρόλων και αρμοδιοτήτων ανάμεσα στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και στο Ανώτατο Συμβούλιο της Δικαιοσύνης (EC, 2005:14; 2007:9; 2008:9; 2009:10; 2011:11; 2012:12).

Πρόσθετες προβληματικές παράμετροι της εν γένει διάρθρωσης και λειτουργίας του συστήματος στην Αλβανία είναι, σύμφωνα με στοιχεία των

ευρωπαϊκών εκθέσεων, το γεγονός ότι οι οριστικές αποφάσεις για τις τοποθετήσεις, μετατάξεις και προαγωγές των ανώτερων και ανώτατων δικαστών διενεργούνται αποκλειστικά από το Υπουργείο Δικαιοσύνης που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο, ειδικά για την αλβανική μελέτη περίπτωσης, αλλά και για τα βαλκανικά κράτη κατά κόρον, με το εκάστοτε κυβερνών κόμμα (EC, 2008:9; 2011:11; 2015:13). Η επιρροή του πρόεδρου του αλβανικού κράτους διά της ψήφου του στα ύπατα δικαιοδοτικά όργανα είναι πρόσθετο πρόσκομμα για την ανεξαρτησία, τη διαφάνεια και την αμεροληψία της δικαιοσύνης (EC, 2010:6). Η αξιολόγηση των δικαστικών λειτουργιών, σε αντίθεση με το ευρωπαϊκό κεκτημένο, δεν εδράζεται σε αντικειμενικά, διαφανή και συμπεφωνημένα κριτήρια δηλαδή το μορφωτικό επίπεδο, την εργασιακή εμπειρία, τις οργανωτικές δεξιότητες και την αμεσότητα, ακρίβεια και πλήρους τεκμηρίωσης δυνατότητα έκδοσης δικαστικών αποφάσεων. Ευρωπαϊκές εκθέσεις κοινοτικών υπηρεσιών διαπιστώνουν ότι ούτε η απόδοση των δικαστών στη βάση της συμπεριφορά τους κατά τον Κώδικα Δικαστικής Δεοντολογίας λαμβάνονται υπόψη συχνά και επαρκώς (EC, 2015:13-14; NiT, 2005:25).

Το θέμα της δυνατότητας άρσης της ασυλίας των δικαστών για πράξεις και παραλείψεις τους κατά την ενάσκηση του επαγγέλματός τους γέννησε μία διάσταση μεταξύ της αλβανικής πολιτείας και της ΕΕ. Η δεύτερη ευνοούσε την περιστολή ή και την άρση της ασυλίας υπέρ της λογοδοσίας των δικαστικών κατά περιπτώσεις όπου κρινόταν αντιδεοντολογική ή παράνομη η στάση τους. Το Συνταγματικό Δικαστήριο το 2008 προέβη στην ακύρωση του νόμου, στηριζόμενο στην αντισυνταγματικότητα αυτού, που ευνοούσε την ποινική δίωξη των δικαστών για πράξεις και παραλείψεις τους. Ο λόγος της τροποποίησης συνδεόταν με την εικαζόμενη ψυχολογική πίεση στους δικαστές κατά την τέλεση των καθηκόντων τους. (EC, 2011:11).

Σχετικά με τη διαφθορά και την αδιαφάνεια των δικαστικών, οι χαμηλοί μισθοί τους είναι ένας σημαντικός λόγος (Cohen, 2010:30). Βέβαια, έκθεση του Αμερικάνικου Δικηγορικού Συλλόγου το 2008 που αξιολογεί τη δικαστική μεταρρύθμιση στην Αλβανία αποσυνδέει την

αύξηση μισθού με την εγγενή ροπή προς τη διαφθορά και την αδιαφάνεια (ABA RLI, 2008:31). Η διαφθορά και το «εφαρμοστικό κενό» δηλαδή την πρακτική εφαρμογή του νομικού και θεσμικού πλαισίου με τις επιμέρους διατάξεις, εντοπίζεται σε σημαντικό βαθμό στην αλβανική περίπτωση (ABA RLI, 2008:iii). Οι τεχνικές αδυναμίες, ο πλημμελής σχεδιασμός αλλά πρώτιστα η απροθυμία της πολιτικής εξουσίας για πλήρη εφαρμογή των όσων νομοθετούνται, καθιστούν την ελάχιστη πρόοδο για την επιβολή ενός νόμου κατάδηλη και τη διαφθορά, φαινομενικά, ακατανίκητη (Nadgrodkiewicz, Nakagaki, & Tomicic, 2012:30).

Η εξάρτηση του δικαστικού σώματος από την πολιτική εξουσία σπάνια, σε σχέση και αναλογία με τους δείκτες διαφθοράς και αδιαφάνειας, οδηγεί δημόσια πρόσωπα σε καταδίκη (EC, 2011:14). Η δωροδοκία είναι ακόμη ένας παράγοντας αλλοίωσης της ακεραιότητας και ανεξαρτησίας στη λήψη των δικαστικών αποφάσεων (Halo & Llubani, 2016:74) και είναι συχνό φαινόμενο της αλβανικής περίπτωσης (EC, 2008:11).

Κατά την έκθεση της «Διεθνούς Διαφάνειας», σχετικά με τους δείκτες της ακεραιότητας, το 2016, παρατηρήθηκε ότι στην Αλβανία, αρκετοί πολιτικοί ηγέτες σημαντικών πολιτικών κομμάτων, είχαν κατηγορηθεί ή/και δικαστεί για διαφθορά, αλλά απαλλάχθηκαν των κατηγοριών. Ενδεικτικά, ο πρώην πρωθυπουργός και πρόεδρος της Αλβανίας Ilir Meta και ο νυν πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος Lulzim Basha (Halo & Llubani, 2016:29-30).

Στο πλαίσιο της εφαρμογής μεταρρυθμίσεων με σκοπό τον εξορθολογισμό του θεσμικού πλαισίου και της προσέγγισης των κοινοτικών προτύπων και στάνταρτ λειτουργίας του δικαστικού συστήματος, η αλβανική κυβέρνηση προέβη σε ορισμένα βήματα, έστω δειλά, για τον εξευρωπαϊσμό του θεσμού με έμφαση στην εκπαίδευση των στελεχών, τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και τη χρήση νέων τεχνολογιών. Η ΕΕ, μέσα από χρηματοδοτικά της εργαλεία (π.χ. IPA- Instrument for Pre-accession Assistance) χρηματοδοτεί για την αναβάθμιση και την αποτελεσματικότητα των δικαστηρίων. Από το 2003 μέχρι το 2007 έγινε η αναδόμηση του Ανωτάτου Συμβουλίου Δικαιοσύνης (NiT, 2005:29), ενώ το 2008,

προωθήθηκε το Εθνικό Σχέδιο για τη Δικαιοσύνη (EC, 2008:8-10) και ψηφίστηκε σχετικός νόμος για την αναδιοργάνωση του δικαστικού συστήματος που ρύθμιζε, όχι με επάρκεια και αποτελεσματικότητα, ζητήματα προσδιορισμού των αρμοδιοτήτων και εμπέδωση της ανεξαρτησίας των δικαστών (OSFA, 2008:44-45).

Η σύσταση δύο δικαστικών ενώσεων τόνωσε το αίσθημα του επαγγελματισμού και εξυπηρετούσε καλύτερα τις οργανικές ανάγκες του κλάδου και των δικαστών παρά τις έριδες μεταξύ τους (ABA RLI, 2008:42-44). Κατά την περίοδο 2008-2009 εισήχθη ένα σύγχρονο ηλεκτρονικό σύστημα ανάθεσης υποθέσεων με οργανωμένη βάση δεδομένων για όλα τα δικαστήρια (EC, 2008:9; 2009:11).

Το Νοέμβριο του 2011, ένα διακομματικό χρονοδιάγραμμα ώθησε σε υιοθέτηση των νόμων σχετικά με την εφαρμογή σχεδίου για αναδιοργάνωση του δικαστικού κλάδου (EC, 2012:6,11) σχετικά με την ανεξαρτησία και αξιολόγηση των δικαστών, τη μερική περιστολή της ασυλίας ανώτερων και ανώτατων αξιωματούχων αλλά και ζητήματα υλικοτεχνικών υποδομών, οργάνωσης και λειτουργίας των δικαστηρίων, μετατάξεων και τοποθετήσεων δικαστικών λειτουργιών (NiT, 2014:61). Άλλο μέτρο ήταν η η σύσταση Διοικητικού Δικαστηρίου και σχετικός νόμος για τους Συνηγόρους του Πολίτη (EC, 2012:11-12 & 52-53).

Το 2014, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αναγνωρίζοντας την έστω ημιτελή προσπάθεια για αναδιάρθρωση, ανακήρυξε και επίσημα την Αλβανία ως υποψήφια χώρα, με τον τομέα της δικαστικής εξουσίας να τονίζεται ως μία εκ των θεμελιωδών αναγκών προς μεταρρύθμιση εκ μέρους της αλβανικής κυβέρνησης (EC, 2014:1). Βέβαια, έως το 2011 η Επιτροπή δεν εντόπιζε, παρά το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, ουδεμία πρόοδο στη διογκούμενη διαφθορά στο δικαστικό σύστημα (EC, 2011:11-13 & 51). Σχετικά με τη λογοδοσία και τον έλεγχο των δικαστών, μόλις το 2014 σημειώθηκε η πρώτη επιβολή κυρώσεων σε δικαστικό λειτουργό λόγω διαφθοράς (NiT, 2017. :3).

Το 2016 η συνταγματική αναθεώρηση σήμανε κομβικής σημασίας τροποποιήσεις άρθρων περί της δικαιοσύνης (EC, 2016:4). Ο έλεγχος και η

λογοδοσία των δικαστών με κριτήριο την επίδειξη ακεραιότητας και συνέπειας η οργάνωση των δικαστηρίων, ο καθορισμός των ορίων δράσης και πρωτοβουλίας της δικαστικής εξουσίας, η ενίσχυση του δικαστικού συμβουλίου και η σύσταση σώματος επιθεωρητών προώθησαν την ανεξαρτησία από την πολιτική εξουσία (EC, 2016:13-15).

Το Φεβρουάριο του 2018 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατάρτισε τη Στρατηγική για τα Δυτικά Βαλκάνια δίνοντας έμφαση στην περαιτέρω ενίσχυση του κράτους δικαίου (<https://www.europarl.europa.eu/news/el/agenda/briefing/20180205/6/neastrategike-gia-ta-dutika-balkania>, 3-8-2023).

Το Μάρτιο του 2020, η ΕΕ έθεσε ένα σχεδιάγραμμα διαπραγματευτικού πλαισίου, την «Αναθεωρημένη Μεθοδολογία για τη Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια», κυρίως ένα πλέγμα διαδικαστικών ζητημάτων σχετικά με τη διεύρυνση της ΕΕ (www.europarl.europa.eu/factsheets/el, 3-8-2023). Το πλαίσιο αφορούσε σαφή και σταδιακά βήματα για την ένταξη (successive stages). Στις 24 Μαρτίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με έγκριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου προχώρησε σε πολιτική συμφωνία για την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία (<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>, 3-8-2023).

Η Νέα Μεθοδολογία για τη Διεύρυνση στα Δυτικά Βαλκάνια του 2020 θέσπισε ένα πλαίσιο 15 όρων και προϋποθέσεων όπως η επίσπευση των μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο της δικαστικής λειτουργίας, η καταπολέμηση της αδιαφάνειας και της διαφθοράς όπως και του οργανωμένου εγκλήματος, η προστασία των εθνικών μειονοτήτων, οι αλλαγές επί της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, η αναδιάρθρωση του κρατικού μηχανισμού και της δημόσιας διοίκησης κ.ά (Hoxhaj, 2020:156).

Σε ειδική έκθεση της ΕΕ, του 2022, σημειώνεται ότι οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της δικαιοσύνης όπως η επαναξιολόγηση των δικαστών και των εισαγγελέων και η αποσύνδεση της σχέσης εξάρτησης ανάμεσα στην πολιτική και τη νομοθετική εξουσία καθώς και η έναρξη της

λειτουργίας της Ειδικής Εισαγγελίας κατά της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (SPAK) της Αλβανίας το 2019 είναι καίριας σημασίας τομείς και ενέργειες στο πλαίσιο αναμόρφωσης των θεσμών στην Αλβανία, σε μία πορεία προσέγγισης και ένταξης στην ΕΕ. Βέβαια η εύρυθμη λειτουργία του κράτους δικαίου στην Αλβανία παραμένει ζητούμενο και διέπεται από ασυνέχειες, οπισθοχωρήσεις και βραδεία τάση εναρμόνισης με τις σταθερές του κοινοτικού κεκτημένου δείγμα των απολυταρχικών καταλοίπων του αλλοτινού ολοκληρωτικού καθεστώτος αλλά και των βαλκανικών παθογενειών (<https://www.eca.europa.eu/el/Pages/DocItem.aspx?did=60343>, σ. 11, 3-8-2023).

Οι ετήσιες εκθέσεις της Επιτροπής από το 2017 και μετά εμμένουν στις προκλήσεις και στα προαπαιτούμενα στάνταρτ που θα πρέπει να ανταποκριθεί η Αλβανία προκειμένου να εξομαλύνει την ενταξιακή της πορεία. Η περιστολή της διαφθοράς, η αντιμετώπιση της αδιαφάνειας στην εκχώρηση δημοσίων αναθέσεων και συμβάσεων, το στοίχημα της σταθεροποίησης των θεσμών είναι βασικές σταθερές που εμφανίζονται ως ζητούμενο (<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>, 3-8-2023).

Η αποτίμηση των ανωτέρω, μετά και τη συμφωνία ΕΕ-Αλβανίας του 2020, αποτυπώνονται στην εκτενή έκθεση του 2021 για την πορεία της ένταξης της Αλβανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμούσε πως η Αλβανία πέτυχε, έως το 2021, «βιώσιμα» αποτελέσματα για την πλήρωση των ενταξιακών κριτηρίων και την εφαρμογή σειράς από μεταρρυθμίσεις όπως η πρόοδος στο δικαστικό της σύστημα και στη μείωση της διαφθοράς.

Ανά θεματικές, και με ευσύνοπτο τρόπο σταχυολογούνται ορισμένα συμπεράσματα (European Commission, 2021δ, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/albania-report-2021_en, 3-8-2023: 4-8).

Σχετικά με τα πολιτικά κριτήρια: οι εθνικές κοινοβουλευτικές εκλογές στις 25 Απριλίου 2021 ήταν διαφανείς και χωρίς ενδείξεις νοθείας

κατά την αξιολόγηση των OSCE/ODIHR (Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη/Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων). Έγιναν συστάσεις για περαιτέρω καλλιέργεια του διαλόγου και του πνεύματος συναίνεσης μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων με σκοπό την προώθηση μεταρρυθμίσεων για την πρόοδο στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ. Γινόταν μνεία για την αναγκαιότητα υλοποίησης της διοικητικής μεταρρύθμισης με έμφαση στην αποκέντρωση και στις ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες

Σε ό,τι αφορούσε τη δημόσια διοίκηση στην έκθεση αναφερόταν η σχετική πρόοδος στην περιστολή της γραφειοκρατίας κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, στον τομέα της εισδοχής συστημάτων πληροφορικής για την ψηφιακή μετάβαση στη νέα ηλεκτρονική εποχή, στην αυτοματοποίηση του συστήματος μισθοδοσίας στο πλαίσιο και των καταρτισθέντων πακέτων μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση 2015-2022 και στη δημόσια οικονομική διαχείριση 2014-2022.

Σχετικά με το δικαστικό σύστημα επισημάνθηκε ο μέτριος βαθμός απόδοσης και προόδου των μεταρρυθμίσεων παρά την πρόθεση και την πολιτική βούληση για ριζικές αλλαγές. Απόφαση τομή ήταν όταν στα τέλη του 2020 διορίστηκαν τρεις νέοι δικαστές στο Συνταγματικό Δικαστήριο, απαραίτητοι για επίτευξη απαρτίας των ελάχιστων έξι μελών του, προκειμένου να καταστεί πλήρως λειτουργικό. Διορισμοί έγιναν και στο Ανώτατο Δικαστήριο, που από τον Μάρτιο του 2020 (εννέα μέλη) ανέκτησε τη δυνατότητα απαρτίας. Ψηφίστηκαν τροπολογίες τροποποιώντας δέκα νόμους για την αύξηση της λειτουργικότητας του δικαστικού συστήματος ιδίως στην εκστρατεία για την περιστολή της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος. Σχετική πρόοδος σημειώθηκε και στις αντίστοιχες δομές όπως η σύσταση της Εξειδικευμένης Δομής για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς και του Οργανωμένου Εγκλήματος (SPAK), με αυτόνομη Ειδική Εισαγγελία (SPO) και Εθνικό Γραφείο Ερευνών (NBI) καθώς και εξειδικευμένους ερευνητές.

Η αξιολόγηση των δικαστικών λειτουργών και ο έλεγχος για περιπτώσεις διαφθοράς παραμένει ζητούμενο με την πολιτική βούληση να

φαίνεται ελάχιστη, αφήνοντας να εμπεδωθεί μία προβληματική κουλτούρα ατιμωρησίας στα ύπατα κλιμάκια του κράτους, ενώ η διάσταση της ελλιπούς έρευνας και δίωξης φαινομένων διαφθοράς σε τομείς της δημόσιας ζωής και του κόσμου του επιχειρείν ανησυχεί και προβληματίζει ιδιαίτερα την ΕΕ.

Στο πλαίσιο της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος η Αλβανία σημείωσε σχετική πρόοδο, εναρμονισμένη με το πλέγμα των συστάσεων του 2020. Η συνεργασία με αρμόδια όργανα της ΕΕ όπως η Europol, η ανταλλαγή πληροφοριών και η εγχώρια λειτουργία της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF) για την πάταξη περιπτώσεων νομιμοποίησης παράνομων εσόδων από αδιαφανείς οικονομικές δραστηριότητες αύξησαν τη δυνατότητα του κρατικού μηχανισμού προκειμένου να σημειώσει απτά αποτελέσματα.

Ο καλύτερος συντονισμός αστυνομικών, οικονομικών, εισαγγελικών και δικαστικών υπηρεσιών παραμένει ένα στοίχημα. Η εθνική αντιτρομοκρατική στρατηγική που υιοθετήθηκε το Δεκέμβριο του 2020, μετά και τη διμερή συμφωνία Αλβανίας-ΕΕ ώθησαν σε ένα Κοινό Σχέδιο Δράσης κατά της τρομοκρατίας, του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο, της εμπορίας ανθρώπων και των οικονομικών εγκλημάτων.

Στο τελευταίο του ψήφισμα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σχετικά με την Αλβανία, ενώ αναγνώριζε την πρόοδο στις μεταρρυθμίσεις της λειτουργίας των δικαστηρίων στο πλαίσιο της αξιολόγησης, της λογοδοσίας και της ανεξαρτησίας των λειτουργών όπως και τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος (SPAK) πρότεινε, στο τομέα της ασφάλειας, την περαιτέρω μεταρρύθμιση της αστυνομίας για αποτελεσματικότερο έλεγχο της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος με έμφαση στη νομιμοποίηση κερδών και την εμπορία ναρκωτικών (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-20230285_EL.html, 9-9-2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.Η Αλβανία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το ζήτημα των μειονοτήτων

Η ειρηνική συνύπαρξη των γειτονικών κρατών, ο σεβασμός στην εδαφική ακεραιότητα και εθνική κυριαρχία του άλλου, και η υιοθέτηση ενός αμοιβαία επωφελούς διαλόγου που επιθυμεί να προάγει και να εμπεδώσει τα δημοκρατικά ιδεώδη, τις ατομικές ελευθερίες, το κράτος δικαίου και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνιστούν θεμελιώδεις πυλώνες του κοινοτικού κεκτημένου/ *acquis communautaire* και βάση για οιαδήποτε έναρξη διαπραγμάτευσης μίας τυπικής διαδικασίας διεύρυνσης, σύμφωνα και με το άρθρο 49 ΣΕΕ. Αυτό συμπυκνώνει το ότι «...κάθε κράτος ως εν δυνάμει μέλος της ΕΕ θα πρέπει να δείχνει σεβασμό στις αξίες όπως ακριβώς αναφέρονται στο άρθρο 2 και είναι υποχρεωμένο να τις προωθεί (Συνθήκη του Μάαστριχτ). Οι όροι της προσχωρήσεως αποφασίζονται από τα κοινοτικά όργανα (Επιτροπή, Συμβούλιο, Κοινοβούλιο) και με τις απαραίτητες προσαρμογές των Συνθηκών. Τα περαιτέρω διαδικαστικά συνιστούν αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των ενεργών κρατών μελών και του υποψήφιου για ένταξη κράτους...» (https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/rule_of_law.html, 3-8-2023). Στο πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών, εντάσσεται και η πρόνοια για την προστασία των μειονοτήτων.

3.1.Ορισμοί και περιεχόμενο της εθνικής μειονότητας

Μία συμβατική εννοιολογική θεώρηση της διάστασης της εθνικής μειονότητας ομάδας, στο πλαίσιο λειτουργίας του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), αφορά τη μη κυρίαρχη ομάδα ή κοινότητα εντός μίας διεθνώς αναγνωρισμένης, αλλοεθνούς και, συχνά, αλλόγλωσσης κρατικής οντότητας. Συνήθως, οι ομάδες αυτές αναγνωρίζονται από την κυρίαρχη πλειοψηφία και προστατεύονται από διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις (Κοππά, 1994:62-63).

Μία αντικειμενική δυσχέρεια για την ακριβέστερη οριοθέτηση της μειονότητας είναι η γεωγραφική της διάσταση. Επί παραδείγματι υφίσταται μία διαφοροποίηση μεταξύ συμπαγών κοινοτήτων, διακριτών από τον υπόλοιπο πληθυσμό και διάσπαρτων πληθυσμών στην ενδοχώρα του εκάστοτε κράτους. Άλλες μειονότητες διακατέχονται από μία αίσθηση πολιτισμικής και ταυτοτικής ομοιογένειας με ιστορικό υπόβαθρο και κοινές αναφορές και υπό προϋποθέσεις ‘γκετοποιούνται’, ενώ άλλες ομάδες διέπονται από μία σχετική ‘χαλαρότητα’ ταυτοτικής συνείδησης που εδράζεται μεν σε μία κοινή κληρονομιά αλλά είναι περισσότερο δεκτικές στην ενσωμάτωση. Σε διεθνές επίπεδο, από τον ΟΗΕ, το 1977, δόθηκε ένας περιεκτικός ορισμός της μειονότητας ως μίας ομοιογενούς εθνογλωσσικά και πολιτισμικά ομάδας με μικρότερο μέγεθος σε σχέση με το σύνολο της επικρατούσας πληθυσμιακής ομάδας. Τα μέλη της μειοψηφούσας αυτής ομάδας είναι υπήκοοι του κράτους και διέπονται από μία τυπική ομοψυχία και αλληλεγγύη με σκοπό τη διατήρηση των πολιτισμικών τους καταβολών, γλωσσικών και θρησκευτικών. Η μειονότητα, πέραν της ανωτέρω συμπερίληψης όλων των διαστάσεων περί εθνικής καταγωγής, θρησκεύματος, γλώσσας κ.λπ. μπορεί να είναι και αυτοτελώς εθνική ή εθνοτική, θρησκευτική ή και γλωσσική (United Nations of Human Rights. Minorities under international law).

Σύμφωνα με αυτή η εθνική μειονότητα συνιστά ομάδα ατόμων που διαβιούν εντός μίας κρατικής εδαφικής επικράτειας αλλά διατηρούν και εμφανίζουν διακριτά εθνογλωσσικά, θρησκευτικά και άλλα πολιτιστικά γνωρίσματα και έχουν την επιθυμία διατήρησης μίας κοινής ταυτότητας (Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2005/2008-INI).

3.2. Ιστορικό πλαίσιο και εθνικές μειονότητες

Οι πολυαριθμότερες εθνογλωσσικές ή γλωσσοπολιτιστικές μειονότητες στην Αλβανία είναι εκείνες των Ελλήνων, των Βλάχων και των Ρομά.

Η ελληνική εθνική μειονότητα εντοπίζεται στην εδαφική ζώνη της σημερινής Νότιας Αλβανίας, δυτικά και νότια από την πόλη του Αργυροκάστρου, χωρίς τη μη αναγνωρισμένη ζώνη της Χειμάρρας όπου εντοπίζεται τόσο η επικρατούσα αλβανοφωνία όσο και η ελληνοφωνία. Μολονότι ο χριστιανικός πληθυσμός πλειοψηφεί στην νοητή γραμμή από τους Αγίους Σαράντα, το Αργυρόκαστρο έως και την Κορυτσά και προς το νότο, η μητρική γλώσσα δεν ήταν ούτε, ασφαλώς, είναι κοινή. Το μεγαλύτερο τμήμα έχει ως μητρική του τα αλβανικά, ένα άλλο τα ελληνικά και ένα τρίτο τα βλάχικα, με μία αρκετά μικρή ομάδα οικισμών να ομιλεί τη (σλαβο)μακεδονική διάλεκτο. Η αναγνωρισμένη μειονοτική ζώνη του ελληνόφωνου στοιχείου είναι 99 χωριά (Επαρχίες Βούρκου, Νομού Αγίων Σαράντα και Επαρχία Δρόπολης, Νομού Αργυροκάστρου) χωρίς όμως τα αστικά κέντρα Χειμάρρα και Αργυρόκαστρο όπου υπήρχε ή υπάρχει από ισχνή έως σημαντική παρουσία πολιτών που αυτοπροσδιορίζονται ως Έλληνες. Κατά την περίοδο του καθεστώτος Χότζα διδασκόταν η ελληνική γλώσσα στα 99 χωριά, σε επίπεδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ σημαντικός ήταν ο βαθμός πολιτικής ενσωμάτωσης με ανέλιξη αρκετών μειονοτικών στην ιεραρχία του κόμματος, ακόμη και σε υπουργικούς θώκους (Μπαλτσιώτης, 2010:2).

Η ανάδειξη του Δημοκρατικού Κόμματος στην εξουσία, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, υπό τον Σαλί Μπερίσα, είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση μειονοτικών από καίριες κρατικές θέσεις. Στο μεταξύ η ίδρυση της «Ομόνοιας» ως πολιτικού φορέα εκπροσώπησης της ελληνικής μειονότητας, συνδυαστικά με την εκλογική παρουσία του Κόμματος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έθεσαν την πολιτική εκπροσώπηση των χριστιανικών μειονοτήτων, κυρίως του ελληνόφωνου πληθυσμού, αλλά και των Βλάχων, σε νέες βάσεις. Βέβαια, το ζήτημα της ζώνης της Χειμάρρας και των τριών, κατά πλειοψηφία, ελληνόφωνων χωριών (Χειμάρρα,

Δρυμάδες, Παλιάσα) προκαλεί τριγμούς πρώτιστα μεταξύ των μειονοτικών και των αλβανικών αρχών και λιγότερο μεταξύ των δύο όμορων κρατών. Σημαντικό ζήτημα είναι και εκείνο του εθνικού αυτοπροσδιορισμού, όπως και αυτό της τουριστικής ανάπτυξης της παράκτιας ζώνης (Μπαλτσιώτης, 2010:13-15).

Από το 1998 και έπειτα, η εισαγωγή σχετικών διατάξεων της Σύμβασης-πλαisiού για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, και η συναφής διεργασία εποπτείας εφαρμογής της αναβάθμισαν τη μειονοτική εκπαίδευση. Το θεσμικό πλαίσιο παρείχε απτά αποτελέσματα όπως η θεμελίωση δευτεροβάθμιου μειονοτικού σχολείου στο Αργυρόκαστρο (1996), η υιοθέτηση της Απόφασης 396/1994, στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, για διδασκαλία στη μητρική γλώσσα των μειονοτικών και η σχετική Οδηγία 14/1994 με θέσπιση της ελληνόφωνης εκπαίδευσης από την Πέμπτη έως την όγδοη τάξη. Γενικότερα, η επανασύσταση των κρατικών θεσμών μετά την κρίση του 1997-'98 αναβάθμισε, έστω μερικώς, το εκπαιδευτικό καθεστώς της ελληνικής μειονότητας με συνδρομή και της Ελλάδας ειδικά στη διανομή σχολικών εγχειριδίων, την παροχή υποτροφιών και την κάλυψη των δαπανών για σειρά φροντιστηριακών μαθημάτων ελληνικής γλώσσας (Τσιτσελίκης, 2010:46-50)

Σχετικά με την περίπτωση της μειονότητας των *Βλάχων*, διακρινόμενων για τη λατινοφωνία τους, τουλάχιστο από τον 16^ο αιώνα εντοπίζονται ως διακριτή εθνογλωσσική ομάδα. Μολονότι η καταγωγή τους άλλοτε συνδέεται με τη Ρουμανία, την Ελλάδα ή άλλη χώρα, και άλλοτε με τον τοπικό εθνικισμό υπό την έννοια της σύνδεσης με το έδαφος το οποίο κατοικούν, κατά την περίοδο της κομμουνιστικής Αλβανίας δεν συνιστούσαν ή τουλάχιστο δεν αναγνωρίζονταν ως διακριτή μειονότητα και ήταν πλήρως αφομοιωμένοι, δηλωμένοι ως εθνοτικά Αλβανοί (Report of AHRG on the situation of minorities in Albania, 2003).

Ορόσημο σχετικά με την καταγωγή των Βλάχων αποτελεί η επίσημη αναγνώριση αυτών από τις αλβανικές αρχές ως διακριτής εθνικής μειονότητας, σύμφωνα και με τις διατάξεις του Ν. 96/2017 περί της

«Προστασίας των Εθνικών Μειονοτήτων στη Δημοκρατία της Αλβανίας». Αυτό, πρακτικά, σηματοδοτεί την αποκοπή από τη φιλελληνική και τη φιλορουμανική προπαγάνδα περί αμιγούς ελληνικής ή ρουμανικής καταγωγής των Βλάχων, θεωρίες που δεν μπορούν να τεκμηριωθούν επαρκώς. Είναι μία γλωσσική και πολιτισμική μειονότητα αλλά πλήρως ενσωματωμένη στην αλβανική κοινωνία εθνική μειονότητα η οποία απολαμβάνει προνόμια που παρέχονται από τρία κράτη, με αποκόμιση ωφελημάτων και από τις αλβανικές και από τις ελληνικές και από τις ρουμανικές κυβερνήσεις, διαχρονικά (Χριστόπουλος,2003:157).

Οι Ρομά στην Αλβανία υπολογίζονται από 80.000 έως 150.000, στατιστική που οφείλεται στην μη καταγραφή λόγω άρνησης ή μη εντοπισμού κατά την καταγραφή. Η αναγνώριση των Ρομά στην Αλβανία διασφαλίζει σε αυτούς ένα στάνταρτ προστασίας ως διακριτή εθνο-γλωσσική μειονότητα. Το δικαίωμα ίσης συμμετοχής στη δημόσια κοινωνική και οικονομική ζωή, τη διατήρηση της πολιτιστικής τους ταυτότητας, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την ελευθερία έκφρασης είναι, τουλάχιστο σε ρητορικό επίπεδο, σημαντικές κατακτήσεις. Βέβαια, στην πράξη, σημειώνουν ελλειμματική και πλημμελή πρόσβαση σε εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, απασχόληση και εν γένει μειωμένη κοινωνική ένταξη (European Network, 2018).

3.3. Το ευρωπαϊκό και το αλβανικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των μειονοτήτων

Το αλβανικό κράτος μετέβη στον νέο μεταπολιτευτικό και μετακομμουνιστικό κόσμο, τον Φεβρουάριο του 1991. Βέβαια, το πρώτο ευκρινώς φιλελεύθερο δημοκρατικό Σύνταγμα είναι εκείνο του 1998. Η Αλβανία επικύρωσε συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των μειονοτήτων όπως η ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), τα πρωτόκολλα της Σύμβασης-πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων (FCNM The Framework Convention for the Protection of National Minorities) και τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Περιφερειακές και Μειονοτικές Γλώσσες.

Βέβαια, η μεταπολίτευση το 1991 και κατόπιν η φιλελευθεροποίηση το 1997-1998, υπό το πρίσμα και της ευρωπαϊκής προοπτικής, άμβλυσε σημαντικά, αλλά όχι τόσο αρκετά, την αντιμετώπιση των εθνικών μειονοτήτων από το αλβανικό κράτος. Η Αλβανία αναγνώρισε πέντε μειονότητες. Η πολυπληθέστερη όλων, η ελληνική στο νότο, η (σλαβο)μακεδονική –στα ανατολικά και η σερβο-μαυροβουνιακή στο βορρά. Εντός του εθνικού κορμού, και χωρίς καμία ευθεία σύνδεση με όμορο εθνικό κράτος, αναγνωρίζονται οι Ρομά και οι Aromanians (Βλάχοι) (Minority rights group, 2017).

Σχετικά με την προστασία των μειονοτήτων θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι υπάρχει ένα πολυσύνθετο και εμπλουτισμένο κοινοτικό θεσμικό πλέγμα με σειρά από άρθρα Συνθηκών (Μάαστριχτ, Λισαβόνα κ.λπ.), σχετικούς Χάρτες Δικαιωμάτων, σειρά συμβάσεων ή αποφάσεων ενωσιακών οργάνων (Συμβούλιο της Ευρώπης) καθώς και γνωμοδοτήσεων ή εκθέσεων ενδιαφερόμενων φορέων όπως ΜΚΟ, Ινστιτούτα και επιστημονικά ιδρύματα.

Από το αρχειακό (ηλεκτρονικό) υλικό που έχει συγκεντρωθεί, μπορούν, και μόνο ενδεικτικά, καθώς άπτονται μόνο ένα πλέγμα αμιγώς ευρωπαϊκών αποφάσεων και συστάσεων, να διαμειφθούν τα παρακάτω.

Το άρθρο 2 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1992) διασφαλίζει το σεβασμό προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ισότητα, το κράτος δικαίου και την εν γένει προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εκείνων των μειονοτήτων. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων είναι βασική μέριμνα της ΕΕ καθώς και των κρατών-μελών της (https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/rule_of_law.html, 3-8-2023). Στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), (Συνθήκης της Λισαβόνας) με το άρθρο 19 δηλώνονται ρητά ότι η ΕΕ θα «καταπολεμήσει τις διακρίσεις λόγω φύλου, φυλής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας, πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» (<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>, 5-9-2023).

Τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα διαλαμβάνονται και στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Ένωση, 1992). Τα δικαιώματα αυτά θεωρούνται η επιτομή του ευρωπαϊκού εγχειρήματος και διέπουν την εσωτερική έννομη τάξη κάθε μέλους και κάθε υποψήφιου προς ένταξη κράτους όπως αποτυπώνουν ανάγλυφα τα 50 άρθρα του Χάρτη (2000/C 364/01). Ο τελευταίος επικυρώθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2000. Το απαραβίαστο της σωματικής ακεραιότητας του ατόμου και η ιερότητα της ζωής και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η απαγόρευση κάθε διάκρισης, κάθε μορφής βασανιστηρίων και της δουλείας, η ελεύθερη έκφραση της εθνικής ή άλλης συνείδησης είναι σημαντικά σημεία σταθμοί.

Ειδικά σε σχέση με τις μειονότητες σημειώνεται ότι το άρθρο 10 αφορά την ελευθερία έκφρασης κάθε συνείδησης με θρησκευτικό και πολιτιστικό προσανατολισμό, ενώ το άρθρο 21 του Χάρτη απαγορεύει ρητά τις διακρίσεις λόγω έμφυλης ταυτότητας, εθνοφυλετικής καταγωγής, χρώματος, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκευμάτων, πολιτικών πεποιθήσεων, σωματικής ή πνευματικής αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Σύμφωνα με τις πρόνοιες του άρθρου 22 του Χάρτη η Ευρωπαϊκή Ένωση προστατεύει τη γλωσσική, πολιτιστική και θρησκευτική πολυχρωμία (https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf, 5-9-2023)

Η Σύμβαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την Προστασία των Μειονοτήτων με ρητή αναφορά στο άρθρο 1 αναφέρει ότι οι ελευθερίες και τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων συνιστούν βασική πρόνοια της διεθνούς κοινότητας και αναπόσπαστο τμήμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το τρίτο άρθρο σημειώνει το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής κάθε μέλους οποιασδήποτε αναγνωρισμένης διεθνώς μειονότητας να ασκεί δικαιώματα και ελευθερίες συμβατές με το ανωτέρω ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο. Τα συμβαλλόμενα μέλη, κατά το τέταρτο άρθρο της Σύμβασης, δηλαδή τα κράτη της διεθνούς κοινότητας, είναι υποχρεωμένα να επιλαμβάνονται της εγγύησης των δικαιωμάτων των μελών εθνικών μειονοτήτων στο κυρίαρχο έδαφός τους στη βάση της ισονομίας, και της

ισοπολιτείας. Κάθε διάκριση εις βάρος των μελών μειονοτήτων δεν είναι ανεκτή και η πρόνοια για ένταξή τους στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή είναι προτεραιότητα των κρατικών αρχών (Συμβούλιο της Ευρώπης, 1998 στο https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/06.html, 5-9-2023).

Στην ίδια Σύμβαση, όπως ανωτέρω, το άρθρο 5 έκανε μνεία για την υποχρέωση των κρατών, εντός των εδαφικών ορίων που διαβιούν εθνικές μειονότητες, να επιτρέπουν τη διατήρηση και την ανάπτυξη των πολιτιστικών τους ταυτοτικών παραδόσεων και εθίμων ενώ στο επόμενο άρθρο αναφερόταν η παρότρυνση στα κράτη με μειονοτικούς πληθυσμούς να προστατεύουν τη σωματική τους ακεραιότητα και να προάγουν το διαπολιτισμικό διάλογο και το σεβασμό κάθε κουλτούρας και πολιτισμού μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ανεξαρτήτως ιδεολογικών, εθνογλωσσικών και θρησκευτικών γνωρισμάτων. Η σύσταση οργανώσεων, ιδρυμάτων, σωματείων και συλλόγων με πολιτιστικό ή εκπαιδευτικό προσανατολισμό και σχετικών εκπαιδευτικών ελευθεριών αναφερόταν στα άρθρα 8 και 12-13, ενώ η ελευθερία έκφρασης και πρόσβασης στα εγχώρια ΜΜΕ, η δυνατότητα δημόσιας χρήσης και διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και της απρόσκοπτης άσκησης των θρησκευτικών ελευθεριών ήταν το περιεχόμενο του ένατου άρθρου (Συμβούλιο της Ευρώπης, 1998 στο https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/06.html, 5-9-2023).

Με την οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, στις 29 Ιουνίου 2000, προαγόταν η πρακτική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων πέρα από τη φυλετική ή την εθνοτική τους καταγωγή, διασφαλίζοντας δηλαδή τη φυλετική ισότητα (<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/equal-treatment-irrespective-of-racial-or-ethnic-origin.html>, 5-9-2023).

Σημαντική μνεία στην προστασία των μειονοτικών δικαιωμάτων γινόταν και στο Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2018, στο πλαίσιο υιοθέτησης ενός αποδεκτού προτύπου

διαβίωσης των μειονοτήτων εντός των κρατών-μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2018/2036(INI)).

Συγκεκριμένα στο σημείο 35 επισημαινόταν στα κράτη-μέλη της ΕΕ ότι θα έπρεπε να προνοούν ώστε οι εθνικές/εθνοτικές μειονότητες να διατηρούν την πολιτιστική και γλωσσική τους ταυτότητα και να υποστηρίζονται οικονομικά οι χαρακτηρισμένες ως ‘εδαφικές μειονοτικές ζώνες ή περιοχές’ ενώ στο επόμενο σημείο γινόταν έκκληση στα κράτη-μέλη της ΕΕ να εμπεδώσουν την ισότητα ευκαιριών για κράτη μέλη για συμμετοχή των εθνικών μειονοτήτων στην πολιτική και κοινωνική ζωή, να σφυρηλατήσουν την αναλογική εκπροσώπηση των εθνικών και εθνοτικών μειονοτήτων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Σε άλλα σημεία (41-45) υπογραμμιζόταν η σημασία της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς των μειονοτήτων ως αναπόσπαστο κομμάτι της ευρωπαϊκής παράδοσης και η ανάγκη της ίσης πρόσβασης στα μέσα ενημέρωσης με εκπομπές και προγράμματα στις μειονοτικές γλώσσες. Σε επόμενα σημεία (50-52) σημειωνόταν η σημασία της εκπαίδευσης και της επίσημης χρήσης της μητρικής γλώσσας για κάθε μειονότητα (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0447&from=EN>, 5-9-2023).

Γενικότερα όλες οι ανωτέρω διατάξεις δεσμεύουν κάθε κράτος μέλος και συναποτελούν το δίκαιο της ΕΕ. Βέβαια, και κάθε υποψήφιο προς ένταξη κράτος-μέλος θα πρέπει εκ των προτέρων να υιοθετεί τις θεμελιώδεις αρχές της ΕΕ. Η Αλβανία, εν προκειμένω, οφείλει να επιδεικνύει σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και σε εκείνα των εθνικών μειονοτήτων που αναγνωρίζονται επισήμως εντός της αλβανικής εδαφικής κυριαρχίας (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2000).

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2011, (κατόπιν τριών ακυρώσεων η επόμενη αναμένεται για τις 18 Σεπτεμβρίου 2023), καταγράφηκαν συνολικά 2.831.741 κάτοικοι με το 95% να είναι αλβανικής καταγωγής, το 3% ελληνικής και το υπόλοιπο 2% ανήκουν σε άλλες εθνοτικές ομάδες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με επίσημες κρατικές αλβανικές πηγές, αναφέρεται η ύπαρξη 84.952 κατοίκων με ελληνική εθνική συνείδηση και 56.635 Αλβανών υπηκόων που δηλώνουν Βλάχοι, Ρομά,

Σλαβομακεδόνες και Σερβομαυροβούνιοι (Ινστιτούτο Στατιστικής Αλβανίας).

Εξαιρετικά σημαντική για την πορεία της Αλβανίας προς την ένταξη στους ευρωπαϊκούς θεσμούς είναι η έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης Πλαίσιο για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μειονοτήτων (FCNM-The Framework Convention for the Protection of National Minorities, 2012). Διαπιστώθηκε, για την αλβανική περίπτωση, ότι το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των εθνικών μειονοτήτων στην Αλβανία παρέμενε ανεπαρκές. Πρόκειται για τη δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης της εθνικής συνείδησης και της πλημμελούς αντιπροσώπευσης μειονοτικών στελεχών στην Κρατική Επιτροπή Μειονοτήτων, ενός κρατικού οργάνου, στην Αλβανία, που διαλέγεται σε επίσημο επίπεδο με τις εκάστοτε κυβερνήσεις της χώρας. Σημειώθηκε η ελλιπής ελευθερία κινήσεων των μελών του οργάνου και συνεπώς η αναποτελεσματικότητα του μηχανισμού.

Σχετικά με τη διεξαγωγή της απογραφής αλλά και την αποτίμηση αυτής, σημειώνεται ότι προβλεπόταν και επιβολή σχετικού προστίμου, ύψους 100.000 λεκ (τότε σε ισοτιμία περίπου 700 Ευρώ) σε περίπτωση δήλωσης ψευδών στοιχείων. Ενδεχομένως η κίνηση αυτή αποσκοπούσε στο να αποθαρρύνει μέλη των μειονοτήτων, ώστε να μην δηλώσουν με ελεύθερο τρόπο την εθνική τους καταγωγή, μολονότι, ασφαλώς, η αλβανική τους υπηκοότητα δεν αμφισβητούταν. Η διάσταση αυτή, αντίβαινε την αρχή του ελεύθερου αυτοπροσδιορισμού των ατόμων, όπως ακριβώς προέβλεπε το άρθρο 3 της Σύμβασης Πλαίσιο. Η σύμβαση προέβλεπε ορισμένα κριτήρια στα οποία θα έπρεπε άμεσα να εφαρμόσει η αλβανική κυβέρνηση μέσα από την αναθεώρηση του εγχωρίου θεσμικού πλαισίου περί προστασίας των εθνικών μειονοτήτων. Η αξιοπιστία των δημογραφικών δεδομένων, η αρχή του εθνικού αυτοπροσδιορισμού, η μέριμνα για την απασχόληση των μειονοτήτων και η ενίσχυση των εκπαιδευτικών ελευθεριών ήταν σημαντικές παράμετροι που έπρεπε, με σύντονες ενέργειες και σχέδιο δράσης, κατά την περίοδο 2010-2015, να υλοποιηθούν (FCNM-The Framework Convention for the Protection of National Minorities, 2012).

Έως το 2001 η αλβανική κυβέρνηση, μέσω σχετικών νομοθετημάτων προώθησε τη διδασκαλία των μειονοτικών γλωσσών σε κατά τόπους σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και την ελεύθερη προβολή εκπομπών στην εκάστοτε αναγνωρισμένη μειονοτική γλώσσα. Επιπλέον νομοθετήθηκε η σύσταση πολιτιστικών σωματείων για τη διατήρηση και προαγωγή των πολιτιστικών παραδόσεων των μειονοτήτων. Επίσης αναγνωριζόταν και επιτρεπόταν η χρήση της μητρικής γλώσσας σε όλες τις εθνογλωσσικές μειονότητες, τόσο στην καθημερινή επικοινωνία και την τέλεση των θρησκευτικών λειτουργιών και λοιπών εκδηλώσεων όσο και στις επαφές με δημόσιες υπηρεσίες (First Report on National Minorities in Albania).

Ως σημαντική στροφή για την Αλβανία σημειώνεται ότι, μετά τη λήψη του status υποψήφιας προς ένταξη χώρας στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενισχύθηκε η πορεία εκδημοκρατισμού του υφιστάμενου θεσμικού της πλαισίου περί προστασίας των εθνικών μειονοτήτων. Το τελευταίο νομοσχέδιο που αφορούσε την προστασία των μειονοτήτων και ψηφίστηκε στο αλβανικό κοινοβούλιο στις 12 Οκτωβρίου 2017. Έτσι, ανέκυψε η αναγνώριση 9 μειονοτήτων με τις αρχές να προβαίνουν σε σαφή διαχωρισμό ανάμεσα σε Σέρβους και Μαυροβουνίους, και πέραν των αναφερθέντων και ήδη αναγνωρισμένων, να αναγνωρίζουν και μειονότητες εθνοτικά Βοσνίων, Αιγυπτίων και Βουλγάρων. Το θεσμικό πλαίσιο περιείχε 22 άρθρα με σκοπό την πλήρη εναρμόνιση με το ενωσιακό κεκτημένο. Οι εκπομπές σε τηλεόραση και ραδιόφωνο και η ίδρυση μειονοτικών σχολείων ήταν μεταξύ των βασικών προτεραιοτήτων (European Western Balkans, Final draft, 2017).

Σε έκθεση της Επιτροπής για την Αλβανία όπου αξιολογήθηκε η ενταξιακή πορεία της ως υποψήφιας χώρας, αναγνωρίζεται η σημαντική πρόοδος σε σειρά από κομβικές μεταρρυθμίσεις στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, της απόδοσης δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεδομένα που απέφεραν μία ορισμένη σύγκλιση με το ενωσιακό κεκτημένο παρά τις εύλογες καθυστερήσεις στην πρακτική εφαρμογή. Οι τελευταίες εθνικές εκλογές που διενεργήθηκαν στις 25

Απριλίου 2021 ήταν συμβατές με τις συστάσεις του ΟΑΣΕ (European Commission, Albania Report, 2021).

Ως προς τα θεμελιώδη δικαιώματα στην τελευταία Έκθεση της Επιτροπής συνιστάται, προς την αλβανική πλευρά, η μεγαλύτερη προσπάθεια και βελτίωση στα θέματα ισότητας φύλλου, ελευθερίας έκφρασης και θρησκευτικών ελευθεριών. Πρόσθετη διάσταση είναι τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των Εκκλησιών στην Αλβανία ως προς τη διαχείριση των βακουφιών (έγγειος εκκλησιαστική περιουσία και συναφή ιδρύματα). Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην Έκθεση και στο δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου καθώς και στην ελεύθερη και ανεξάρτητη δημοσιογραφία. Τέλος η ανάγκη για περισσότερες ελευθερίες στην εκπαίδευση των μειονοτήτων και πέρα από τα όρια των μειονοτικών ζωνών είναι σημαντική παράμετρος. Άλλωστε η ύπαρξη ελληνορθόδοξου ή ελληνοφώνου στοιχείου σε μη αναγνωρισμένες ζώνες (π.χ. Χειμάρρα) που αποστερούνται το δικαίωμα εκμάθησης της μητρικής τους γλώσσας είναι γεγονός, παρά τις δεσμεύσεις της Αλβανίας για υπέρβαση του προβλήματος (European Commission, Albania Report, 2021).

Επίσης, στην έκθεση, αναφέρεται η μη έγκριση των διατάξεων του αυτοπροσδιορισμού και της χρήσης των μειονοτικών γλωσσών, ενώ επείγουν να εφαρμοστούν και διατάξεις με σαφές θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Επιπλέον, για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης δεν υπήρξε ιδιαίτερη πρόοδος με τις λεκτικές και ψυχολογικές επιθέσεις, τις δολοφονίες χαρακτήρα και τις ενέργειες εκφοβισμού εναντίον δημοσιογράφων να μειώνονται αλλά να μην εκλείπουν. Η πλήρης ανεξαρτησία των ΜΜΕ είναι ακόμη μία προβληματική πτυχή. Όσον αφορά άλλα ζητήματα, υπήρξαν εξίσου προβληματικές παράμετροι και μικρή πρόοδος σε τομείς όπως η ισότητα των φύλων, λόγω και περιορισμένης χρηματοδότησης (σχετικό σχέδιο δράσης 2016-2020). Νέα στρατηγική για την ισότητα των φύλων για τη δεκαετία 2021-2030 εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2021 (European Commission, Albania Report, 2021).

3.4.Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις με επίκεντρο την ελληνική μειονότητα στη Νότια Αλβανία και τον ελληνικό παράγοντα ως φορέα προώθησης της αλβανικής υποψηφιότητας κατά τα τελευταία έτη

Οι διμερείς ελληνοαλβανικές σχέσεις εκτιμούνται ως σταθερά φιλικές με την ελληνική πλευρά να ενθαρρύνει εμπράκτως την ευρωπαϊκή προοπτική ένταξης της Αλβανίας στην κοινότητα των ευρωπαϊκών κρατών-μελών υπό την προαίρεση της τήρησης των διεθνώς συμπεφωνημένων. Αυτά αφορούν το κράτος δικαίου, τη δικαιοσύνη, τις εμπορικές σχέσεις και πρώτιστα, στο βαθμό που η Ελλάδα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, το σεβασμό των μειονοτικών δικαιωμάτων συμπεριλαμβανομένων εκείνων των ελληνικής εθνικής καταγωγής Αλβανών πολιτών του νότου.

Αρχής γενομένης από το ορόσημο του Οκτωβρίου 2017 όταν η Αλβανία ενέκρινε νόμο περί προστασίας των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων, που ουσιαστικά ήταν η πρώτη φορά που η Αλβανία ψήφισε έναν ολοκληρωμένο νόμο για την προστασία των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων στη χώρα. Η ψήφιση και επικύρωσή του αφορά έναν από τους όρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την έναρξη των διαπραγματεύσεων ένταξης της Αλβανίας με την ΕΕ.

Οι μειονοτικές οργανώσεις των Ελλήνων ΟΜΟΝΟΙΑ και ΚΕΑΔ (Κόμμα Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) αντέδρασαν κατά του νόμου. Εκτιμούσαν ότι αυτός δεν κατοχύρωνε καλύτερα τα δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων που προβλέπονται στη Σύμβαση Πλαίσιο για την Προστασία των Μειονοτήτων του Συμβουλίου της Ευρώπης και ότι συνέτεινε στο να περιορίζει την αυτενέργεια των εθνικών μειονοτήτων εφόσον όλες οι αρμοδιότητες συγκεντρώνονταν πλέον στον πρωθυπουργό ειδικά όσον αφορά τον σεβασμό των εκπαιδευτικών, πολιτιστικών και περιουσιακών δικαιωμάτων. Από τη δική του πλευρά ο υπουργός Εξωτερικών της Αλβανίας, Ντιμίρ Μπουσιάτι, που εισηγήθηκε και υπερασπίστηκε το νόμο στη Βουλή, ισχυρίστηκε ότι η απόφαση αφορά τον αυτοπροσδιορισμό, όσον αφορά την εθνικότητα, πράγμα που αποτυπώνεται

στην απογραφή του 2011 (<https://www.protothema.gr/world/article/722239/i-alvania-enekrine-nomo-peri-prostasias-ton-dikaiomaton-ton-ethnikon-meionotiton/>, 8-3-2023).

Βέβαια, στο διάστημα 2017-2021, δηλαδή από την ψήφιση του νόμου περί μειονοτήτων στην Αλβανία έως τις τελευταίες εθνικές εκλογές στην Αλβανία, σημειώθηκαν, σύμφωνα με τη Έκθεση του 2021, καταγγελίες των εκπροσώπων της ελληνικής μειονότητας περί παρεμπόδισης ψήφου, τόσο στις τελευταίες εκλογές όσο και στις βουλευτικές εκλογές του 2017 και στις τοπικές εκλογές του 2019, κάνοντας λόγο ακόμη και για νόθευση εκλογικού αποτελέσματος. Σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα ιδιοκτησίας της ελληνικής μειονότητας ειδικά στην παράκτια ζώνη της Χειμάρρας (βέβαια σε μη αναγνωρισμένη μειονοτική ζώνη) επισημαίνεται στην Έκθεση πως η πορεία καταγραφής των περιουσιών ξεκίνησε τον Μάιο του 2020. Αναφέρεται ότι ήδη από το 2016 η αλβανική κυβέρνηση προχώρησε σε ακύρωση τίτλων ιδιοκτησίας 123 ελληνικών οικογενειών στο χωριό Δρυμάδες της Χειμάρρας, αν και οι τίτλοι είχαν ανακτηθεί με το Ν. 7501/1994. Οι αλβανικές αρχές θεώρησαν ότι τα ανωτέρω συνέβησαν στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής και χωρίς καμία σκοπιμότητα έναντι των ελληνόφωνων Αλβανών πολιτών της περιοχής.

Σχετικά με το ζήτημα της εκπαίδευσης των μειονοτικών, οι ελληνικής καταγωγής μαθητές, εκτός μειονοτικών ζωνών, συνέχιζαν να φοιτούν σε κοινά αλβανικά σχολεία σε αντίθεση με όσους διέμεναν σε μειονοτικές ζώνες και απολάμβαναν φοίτησης σε ελληνόφωνα δημόσια μειονοτικά σχολεία. Άλλα ατυχή περιστατικά που, δικαιολογημένα ή όχι, έγειραν διαμαρτυρίες από τους μειονοτικούς του αλβανικού νότου ήταν ο θάνατος το 2018 του Κωνσταντίνου Κατσίφα, μέλους της μειονότητας, από τις αλβανικές αρχές και το 2019 όταν συνεργεία οδοποιίας και σήμανσης, κατά παραβίαση του νόμου περί μειονοτήτων, απομάκρυναν προς ώρας δίγλωσσες πινακίδες οδοσήμανσης (European Commission, Albania Report, 2021).

Πέραν των όσων εκτενώς αναφέρθηκαν, σε συνάντηση του Έλληνα πρωθυπουργού, Αλέξη Τσίπρα με τον Αλβανό ομόλογό του Έντι Ράμα, τον

Απρίλιο του 2019, κατά τη συνάντηση τους στην Κροατία, στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής των κρατών της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Κίνας επισημάνθηκε ότι η ελληνική στήριξη για την ένταξη της Αλβανίας στην ΕΕ συνδέεται άρρηκτα με το σεβασμό των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας

Στο πλαίσιο αυτό οι δύο ηγέτες συζήτησαν τις θέσεις και τους σχετικούς όρους που έχει αναδείξει η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι συναφείς θεσμοί σε σχέση με τα περιουσιακά δικαιώματα και τον εφαρμοστικό νόμο για τον εθνικό αυτοπροσδιορισμό. Επιπλέον συζητήθηκαν τα επόμενα βήματα σε σχέση με την άρση αλυτρωτικών αναφορών στα σχολικά εγχειρίδια (<https://freesunday.gr/politiki/item/28719-tsipras-se-rama-h-entaxh-ths-albanias-sthn-ee-pernaei-apo-ton-sebasmo-twn-dikaiomatwn-ths-ellhnikhs-meionohtas>, 8-3-2023).

Στις αρχές του 2020, ο Αλβανός πρωθυπουργός Ράμα υποστήριξε ότι το σχέδιο νόμου σχετικά με τα περιουσιακά δικαιώματα ήταν έτοιμο για κατάθεση στην αλβανική Βουλή χωρίς, όμως, να λάβει σαφείς θέσεις ή δεσμεύσεις για το γεγονός ότι υπάρχουν περιοχές αναγνωρισμένες της ελληνικής εθνικής μειονότητας, όπου οι κάτοικοι στερούνται το δικαίωμα να αυτοπροσδιορίζονται ως Έλληνες. Ο Ράμα δήλωσε άγνοια για το ζήτημα του αυτοπροσδιορισμού αλλά σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο για την περιουσία σε σχέση και με την ελληνική μειονότητα τόνισε ότι οι μειονότητες στην Αλβανία και ειδικότερα η ελληνική μειονότητα ζουν απολύτως με τα ίδια δικαιώματα και τα ίδια προβλήματα με αυτά των Αλβανών πολιτών.

Μολονότι Γαλλία, Ολλανδία και Δανία μπλόκαραν την έναρξη των διαπραγματεύσεων το περασμένο (2019) φθινόπωρο, ο Ράμα υπεραμύνθηκε των αλβανικών πεπραγμένων και στοχεύσεων εκτιμώντας ότι η Αλβανία έκανε περισσότερα από κάθε άλλη χώρα για την έναρξη των διαπραγματεύσεων» για να προσθέσει πως «η χώρα του θα εξακολουθήσει να υιοθετεί διαρθρωτικές αλλαγές για την ίδια τη χώρα και όχι μόνο διότι αποτελούν ευρωπαϊκές προϋποθέσεις»

[\(https://www.aftodioikisi.gr/diethni/elliniki-meionotita-alvanias-etoimo-to-nomoschedio-gia-ta-perioysiaka-dikaikomata/](https://www.aftodioikisi.gr/diethni/elliniki-meionotita-alvanias-etoimo-to-nomoschedio-gia-ta-perioysiaka-dikaikomata/), 8-3-2023).

Στις 6 Μαΐου 2020 σε τηλεδιάσκεψη Κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων και ως συνέχεια πρότερων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ο πρωθυπουργός της Ελλάδας, Μητσοτάκης, σε ό,τι αφορά την Αλβανία, την κάλεσε να επιδείξει σεβασμό έναντι των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας τονίζοντας ότι η αλβανική ηγεσία θα έπρεπε να εντείνει τις ενέργειες για πλήρη προστασία των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας επισημαίνοντας τα όσα έχουν αναφερθεί ανωτέρω, όπως τη θανάτωση Έλληνα ομογενή, την κατάσχεση περιουσιών Ελλήνων μειονοτικών, την αφαίρεση δίγλωσσων οδικών πινακίδων κ.λπ. (Μπανούτσος, 2020).

Για το ζήτημα της προστασίας της ελληνικής μειονότητας κατατέθηκε στις αρχές του 2021 ερώτηση των κ.κ. Βελόπουλου και Χήτα, αμφότερων βουλευτών του ακροδεξιού κόμματος 'Ελληνική Λύση'. Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών, Νίκος Δένδιας απάντησε ότι η προστασία της ελληνικής μειονότητας είναι προτεραιότητα στην εξέλιξη της διμερούς σχέσης με την Αλβανία και συνιστά αδιαίρετο τμήμα των όρων για την ενταξιακή πορεία της Αλβανίας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Επίσης σημείωσε την προσήλωση της ελληνικής κυβέρνησης στις μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν στη γείτονα χώρα, περιλαμβανομένης της ρύθμισης του περιουσιακού των μειονοτικών πληθυσμών (<https://www.mfa.gr/koinovouleutikos-eleghos/balkania-skheseis-me-albania/apantese-sten-up-arith-4971-apo-10032021-koinobouleutike-erotese-ton-bouleuton-kk-kuriakou-belopoulou-kai-konstantinou-kheta.html>, 8-3-2023).

Σε έκθεση αξιολόγησης της ενταξιακής πορείας της Αλβανίας, το 2022, σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι ευρωβουλευτές εξήραν την προσήλωση της Αλβανίας στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, δηλοποιώντας τη στήριξή τους για το δημοκρατικό μετασχηματισμό της χώρας. Η έκθεση, μεταξύ άλλων, ζητούσε από τις αλβανικές αρχές να εγγυηθούν την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων

<https://www.europarl.europa.eu/news/el/pressroom/20220517IPR29936/alvania-voreia-makedonia-i-ee-na-xekinisei-amesa-entaxiakes-diapragmateuseis>, 8-3-2023).

Στην τελευταία επίσκεψη του Μητσοτάκη στην Αλβανία, επί τη ευκαιρία της περιήγησης σε χωριά της μειονοτικής ζώνης στο νότο, όπως στη Δερβιτσιάνη και τη Λιβαδειά στην Αλβανία, το Δεκέμβριο του απερχόμενου έτους, ο Έλληνας πρωθυπουργός εκτίμησε ως θετικές τις προοπτικές των σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών και έμεινε στη στενή του συνεργασία με τον Edi Rama, μολονότι αναγνώρισε πως παρά την πρόοδο ο δρόμος προς την πλήρη ένταξη της Αλβανίας στην Ευρώπη είναι απαιτητικός. Επιπλέον τόνισε για πολλοστή φορά ότι η Ελλάδα θα είναι πάντα αρωγός προκειμένου η Αλβανία να γίνει ισότιμο μέλος της Ευρώπης. Ο Edi Rama, που συνόδευσε τον Έλληνα ομόλογό του, αναγνώρισε ότι η μειονότητα είναι μια αναντικατάστατη γέφυρα της άρρηκτης σύνδεσης μεταξύ των δύο χωρών.

Ο Μητσοτάκης τόνισε στους κατοίκους της Δερβιτσιάνης ότι όσο η Αλβανία προσεγγίζει στην ευρωπαϊκή οικογένεια, τόσο θα βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο όλης της χώρας, αλλά και τόσο θα πρέπει να γίνονται τα απαραίτητα εκείνα βήματα ώστε να προστατευθούν πλήρως τα δικαιώματα της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας. Επιπλέον, πρόσθεσε ότι η προστασία της ιδιοκτησίας για όλους τους Έλληνες είναι και για εκείνον βασική μέριμνα, υποσχόμενος έμπρακτη στήριξη <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/k-mitsotakis-h-elliniki-ethniki-meionotita-gefyra-filias-kai-synergasias-me-tin-alvania/>, 8-3-2023).

Συμπερασματικά ο Έλληνας πρωθυπουργός έστειλε το μήνυμα ότι η Ελλάδα και η Αλβανία θα πρέπει να αναβαθμίσουν το σύνολο των σχέσεων τους. Η Αθήνα για γεωπολιτικούς λόγους περιστολής του τουρκικού παράγοντα επενδύει σε ένα επιδραστικότερο ρόλο στα Βαλκάνια. Η ένταξη της Αλβανίας στην ΕΕ κινείται σε αυτή την κατεύθυνση. Η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και η αλβανική κοινότητα στην Ελλάδα είναι μοχλός προσέγγισης και γέφυρα χαλύβδωσης των διμερών σχέσεων.

Στον τομέα της κατανόησης και της αμοιβαία επωφελούς προσέγγισης τα ΜΜΕ των δύο χωρών θα μπορούσαν να διαδραματίσουν ένα πιο ενεργό, επικοινωνιακό και χρήσιμο ρόλο, πέρα από προκαταλήψεις και στερεότυπα ενώ και ο ακαδημαϊκός κόσμος μπορεί να επιφορτιστεί με δράσεις κατανόησης και αλληλεπίδρασης (https://www.eliamep.gr/wpcontent/uploads/2023/08/230801_2ndMORE_G R_Final_H1_v2_opt.pdf, 4-8-2-2023).

Τους τελευταίους μήνες τριβές στις ελληνοαλβανικές σχέσεις προκάλεσε η σύλληψη, στις 12 Μαΐου 2023, του νεοεκλεγμένου δημάρχου Χειμάρρας (48 ώρες μετά τη σύλληψή του ο συνδυασμός του κέρδισε τις δημοτικές εκλογές στη Χειμάρρα) Φρέντυ Μπελέρη με την κατηγορία της απόπειρας εξαγοράς ψήφων. Βέβαια, τόσο η πλευρά του κατηγορούμενου, διά της νομικής του εκπροσώπησης και των συγγενών του, όσο και η ελληνική πιλοτική ηγεσία (ΥΠΕΞ) εκφράζουν σοβαρές επιφυλάξεις για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης και τα αληθινά κίνητρα της δίωξης εις βάρος του Φρέντυ Μπελέρη. Μάλιστα, σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες τοπικών κατοίκων που επικαλείται η *Καθημερινή* φέρεται ότι εμπλέκεται, έμμεσα, και η Αλβανίδα υπουργός Εξωτερικών Όλτα Τσάσκα, ο σύζυγος της οποίας (Αρτάν Γκάτσι), ως εργολάβος, δραστηριοποιείται επιχειρηματικά στην παραλία της Χειμάρρας, ενδιαφερόμενος για επενδύσεις. Η εταιρεία AGTCC, που συστάθηκε τον Ιούνιο του 2021, φέρεται να ανήκει, σύμφωνα με το Politico της Αλβανίας στον Αρτάν Γκάτσι, σύζυγο της Αλβανίδας ΥΠΕΞ. Από έγγραφα που τέθηκαν υπόψη της «Κ» προκύπτουν ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητα της έκτασης εντός της οποίας κατασκευάζεται η πολυτελής ξενοδοχειακή μονάδα. Υπάρχουν δηλαδή υπόνοιες ότι η συγκεκριμένη έκταση, συνολικού εμβαδού 5.512 μέτρων, καταπατήθηκε από Αλβανό υπήκοο, ο οποίος εν συνεχεία την πούλησε στους σημερινούς επενδυτές. Ο δήμος Χειμάρρας φέρεται να συνηγόρησε για την έκδοση τελικής απόφασης περί ιδιοκτησίας της συγκεκριμένης έκτασης, ανοίγοντας τον δρόμο για τη μεταβίβασή της στους σημερινούς ιδιοκτήτες. Εάν ο νεοεκλεγείς δήμαρχος Χειμάρρας καταφέρει τελικά να αναλάβει καθήκοντα, η εν λόγω επένδυση στην παραλία της πόλης κινδυνεύει να τεθεί υπό επανεξέταση

<https://www.kathimerini.gr/society/562443229/to-aythaireto-xenodocheio-kai-i-dioxi-toy-mpeleri>, 4-8-2023).

Μετά την ολοκλήρωση των ανακρίσεων εις βάρος του εκλεγμένου Μπελέρη, στις 1/2 Αυγούστου 2023, η Ειδική Εισαγγελία ανακοίνωσε ότι ο φάκελος παραπέμπεται προς εκδίκαση στο Πρωτοδικείο του Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο βρίσκεται επίσης στα Τίρανα. Κατόπιν τούτων, η κατάσταση αυτήν δεν του επιτρέπει να λάβει τα καθήκοντα του δημάρχου. Κατά τον εκλογικό νόμο στη χώρα σε περίπτωση που η διαδικασία αυτή δεν ολοκληρωθεί εντός τριών μηνών από την εκλογή, τότε η Κεντρική Εκλογική Επιτροπή υποχρεούται να δρομολογήσει διαδικασίες επανάληψης των εκλογών στο δήμο Χιμάρας. Η προθεσμία έληξε στις 14 Αυγούστου και όλα δείχνουν ότι ο Φρέντυ Μπελέρης δεν θα μπορέσει να ορκιστεί. Την ίδια στιγμή υπενθυμίζεται ότι και σε περίπτωση που το δικαστήριο αποφανθεί για όποια ποινική δίωξη σε βάρος του εκλεγμένου Δημάρχου, εκείνος απαλλάσσεται του αξιώματος και διενεργούνται νέες εκλογές. Μετά την απόφαση για παραπομπή του Μπελέρη στο Ειδικό Δικαστήριο, ο υπουργός Εξωτερικών αντέδρασε άμεσα θέτοντας το ζήτημα στην Αλβανίδα υπουργό Εξωτερικών. Την ίδια ώρα, η σημερινή ανακοίνωση της αλβανικής Ειδικής Εισαγγελίας κατά της Διαφθοράς σχετικά με την παραπομπή του εκλεγμένου δημάρχου Χειμάρρας, κ. Φρέντυ Μπελέρη, και ενός συνεργάτη του σε δίκη από το Ειδικό Πρωτοδικείο Διαφθοράς και Οργανωμένου Εγκλήματος ουσιαστικά προεξοφλεί την έκβαση της διαδικασίας. Το υπουργείο Εξωτερικών παρακολουθεί στενά την εξέλιξη της υπόθεσης και συνεχίζει να ενημερώνει τους εταίρους της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνώς, πλήττοντας όμως τις ελληνοαλβανικές σχέσεις (<https://www.in.gr/2023/08/02/world/frenti-mpeleris-parapempetai-sto-eidiko-dikastirio/>, 4-8-2023).

Συμπεράσματα

Από το λυκαυγές των προενταξιακών απτών αποτελεσμάτων μέχρι σήμερα έχουν διανυθεί αρκετά μέτρα ως προς την πρόοδο και την αναβάθμιση της Αλβανίας σε πολιτικό, οικονομικό, εμπορικό, δικαιοσύνη και πολιτιστικό επίπεδο. Με σημεία ορόσημα το 2000, όταν η χώρα αναγνωριζόταν επίσημα από την ΕΕ ως «δυναμικά υποψήφια χώρα», η Αλβανία ξεκίνησε τις διαπραγματεύσεις στη βάση της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ), που συνομολογήθηκε το 2003.

Παρά την αναμφίβολη πρόοδο της Αλβανίας σε αρκετούς τομείς που άπτονται των βασικών πολιτικών και οικονομικών κριτηρίων, σχετικών με το άρθρο 49 της ΣΕΕ, αλλά και των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, η Αλβανία έχει ακόμη σημαντικό δρόμο να διανύσει. Ειδικά η περαιτέρω ενίσχυση του κράτους δικαίου, η μεταρρύθμιση της δικαιοσύνης και η διασφάλιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων των πολιτών, περιλαμβανομένων των εθνικών μειονοτήτων, όπως και η οικονομική σύγκλιση με την ΕΕ μέσα από την περιφερειακή συνεργασία και ανάπτυξη παραμένουν ζητούμενα (European Commission, 2018:3).

Η παρακολούθηση αυτής πορείας, με επικαιροποιημένα στοιχεία και πληροφοριακό υλικό συνηγορούν στο σημαντικό βαθμό πρωτοτυπίας της εργασίας. Ως επίκεντρο περιλαμβάνονται οι μεταρρυθμίσεις στο δικαστικό σύστημα, το κράτος δικαίου, την προστασία των μειονοτήτων και τις εμπορικές σχέσεις με την ΕΕ καθώς και την εν γένει λειτουργία της οικονομίας της αγοράς. Τα ανωτέρω παρακολουθούνται σε συνάφεια με την αξιοποίηση της κοινοτικής χρηματοδότησης της Αλβανίας, μέσω των σχετικών μηχανισμών προενταξιακής βοήθειας και μας οδηγούν σε μία σειρά από συμπεράσματα και διαπιστώσεις.

Στο οικονομικό σκέλος η άτυπη οικονομία και η φοροδιαφυγή είναι μόνιμα προσκόμματα στον αγώνα της προσέγγισης με το ενωσιακό κεκτημένο, όπως και η ελλιπής ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της εσωτερικής αγοράς. Η σταχυολόγηση εκθέσεων των ενωσιακών οργάνων, αρμόδιων για την εποπτεία της ενταξιακής πορείας της Αλβανίας, μας καταδεικνύουν τις ευοίωνες προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη των

διμερών εμπορικών και οικονομικών σχέσεων ΕΕ-Αλβανίας στους τομείς της ενέργειας (ΑΠΕ), με δυνατότητα προσέλκυσης άμεσων επενδύσεων ευρωπαϊκών εταιρειών, του κατασκευαστικού κλάδου (υποδομές), της φαρμακοβιομηχανίας, της ψηφιοποίησης και καινοτομίας, του γεωργικού κλάδου, του βιώσιμου τουρισμού και της περιφερειακής ανάπτυξης.

Σχετικά με τα οικονομικά κριτήρια, σε σειρά από εκθέσεις, συστηνόταν ο εξορθολογισμός της φορολογίας φυσικών και νομικών προσώπων σε συνδυασμό με την πάταξη της φοροδιαφυγής, η περιστολή της ανεργίας, η δίωξη του οικονομικού εγκλήματος, η αναβάθμιση των υποδομών ενέργειας και μεταφορών και η ολοκλήρωση ιδιωτικοποιήσεων για προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Στα θετικά σημειώνονται η εμπέδωση της φιλελεύθερης οικονομίας της αγοράς και της διαμόρφωσης κατάλληλου επιχειρηματικού περιβάλλοντος με εμφανή βελτίωση στους τομείς των τελωνείων και της διακίνησης αγαθών.

Η αξιολόγηση του 2021 δείχνει τη σημαντική βελτίωση στην Αλβανία (European Commission, 2021) έστω με προσκόμματα, καθυστερήσεις και δυσχέρειες, ενώ το ψήφισμα του Κοινοβουλίου της ΕΕ, στις 12 Ιουλίου του 2023, τονίζει την ανάγκη για επίσπευση στις κοινωνικοοικονομικές μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με το πρόγραμμα οικονομικής μεταρρύθμισης 2023-2025 με σκοπό τη βιώσιμη ανάκαμψη, την ορθή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών, τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού, την επισημοποίηση της άτυπης οικονομίας και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

Το ίδιο ψήφισμα (2023) τονίζει πως στα χαμηλής πολιτικής θέματα όπως η περιβαλλοντική προστασία, η ελευθερία κίνησης πολιτών και αγαθών, η ενέργεια και οι μεταφορές υπάρχει επίσης σχετική πρόοδος με εξαίρεση την προσπάθεια για την πράσινη μετάβαση και τη διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-20230285_EL.html, 9-9-2023).

Γενικότερα, σημείο τομή για την εκπλήρωση των κριτηρίων ένταξης της χώρας αποτέλεσε η συνταγματική αναθεώρηση του 2016 που οδήγησε

σε μία αναβάθμιση, διοικητικού και οργανωτικού τύπου, όχι όμως ικανή και επαρκής, της αλβανικής δικαιοσύνης, και μάλιστα με τη διαφθορά, την αδιαφάνεια, το «εφαρμοστικό κενό» και την επιρροή των πολιτικών παρεμβάσεων στις δικαστικές αποφάσεις να παραμένουν. Επίσης οι χαριστικές διατάξεις, οι παλιές νοοτροπίες του κρατικού μηχανισμού όπου δέσποζε η αναξιοκρατία και οι παθογένειες στη δημόσια διοίκηση δεν εκλείπουν ακόμη και σήμερα.

Το κρισιμότερο πεδίο, πέραν από το εμπορικό και οικονομικό σκέλος, είναι το κράτος δικαίου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων, συνεπώς και των μειονοτικών, δικαιωμάτων στη βάση ενός αποτελεσματικού δικαστικού συστήματος.

Στο πεδίο των μεταρρυθμίσεων για την εμπέδωση ενός κράτος δικαίου και στο πλαίσιο της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την ΕΕ, επισημάνθηκαν, στις κατά καιρούς εκθέσεις της ΕΕ, η σχετική πρόοδος της Αλβανίας αλλά και η σύσταση για έμφαση στην πρακτική εφαρμογή των διατάξεων της νομοθεσίας με στόχο την επίτευξη μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας και ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Τα ανωτέρω θα έπρεπε να πληρωθούν σε συνάρτηση με την αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης και την περιστολή στο οργανωμένο έγκλημα και την ογκούμενη διαφθορά. Η δωροδοκία, η αναξιοκρατία, η συναλλαγή (τρία στοιχεία που αφορούν και τη δημόσια διοίκηση) και η αργοπορία στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων διαπερνούν το σύστημα απονομής δικαιοσύνης ενώ το λαθρεμπόριο αλλά και η εμπορία ναρκωτικών ήταν και παραμένουν στο επίκεντρο.

Η ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει να στηρίζει την ένταξη της Αλβανίας, στη βάση της Αναθεωρημένης Μεθοδολογίας της Διεύρυνσης του 2020, με στενή παρακολούθηση των πρωτοβουλιών για την προσέγγιση του ενωσιακού κεκτημένου και στη βάση των προτάσεων του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου του 2022 (https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_01/SR_ROL-Balkans_EL.pdf, 3-8-2023).

Στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των εθνικών μειονοτήτων ανησυχία προκαλούν στην ελληνική πλευρά κυρίως, περιστατικά παρεμβάσεων στο μειονοτικό έδαφος ή και πέραν αυτού όπως η πρόσφατη δίωξη του εκλεγμένου δημάρχου Χειμάρρας Φρέντο Μπελέρη, ζήτημα που ίσως σχετίζεται με τη διαχείριση και οικονομική εκμετάλλευση της χειμαρριώτικης ακτογραμμής και της ενδοχώρας της. Σε κάθε περίπτωση η διατήρηση εποικοδομητικών, ειρηνικών και σταθερών σχέσεων της Αλβανίας με τα γειτονικά κράτη, πολλώ δε μάλλον με ήδη κράτη-μέλη της ΕΕ στη στήριξη των οποίων η αλβανική πλευρά προσβλέπει, είναι το ζητούμενο.

Μολονότι στις 13 Οκτωβρίου 2017 ψηφίστηκε νόμος για την προστασία των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων κατά τα πρότυπα της ΕΕ, αρκετά ζητήματα παραμένουν εκκρεμή. Αυτά αφορούν το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού εντός και εκτός των αναγνωσμένων ως «μειονοτικών ζωνών», η εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα και ασφαλώς το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Ειδικά το τελευταίο ζήτημα αποτελεί σημείο τριβής και πρόκλησης αναταραχών στο νότο της Αλβανίας, με εκπροσώπους της ελληνικής μειονότητας ή και αυτοπροσδιοριζόμενους ως Έλληνες αν και όχι αναγνωρισμένοι μειονοτικοί (κάτοικοι Χειμάρρας) να σπεύδουν να προστατεύσουν τα περιουσιακά τους στοιχεία λόγω και της ρευστότητας στην ερμηνεία του νόμου περί «Στρατηγικών Επενδύσεων», με το κράτος να έχει το δικαίωμα απαλλοτρίωσης εφόσον το κρίνει κοινωνικά ωφέλιμο. Δημιουργείται έτσι ένα φαύλος κύκλος δικαστικών αγώνων, τριβών και αναταραχών.

Σε εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2022) αλλά και σε συστάσεις αξιωματούχων της ΕΕ, τονίζεται ότι ο σεβασμός της ελληνικής μειονότητας αποτελεί προϋπόθεση για την ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας. Άλλωστε η ελληνική πλευρά φαίνεται πως, εσχάτως, παρακολουθεί στενά και με περισσότερο αυστηρό τόνο, τη στάση που υιοθετείται από τα Τίρανα σε σειρά από διμερή ζητήματα, σχετικά με τη μειονότητα στο νότο της αλβανικής επικράτειας.

Την ίδια περίοδο, ως καταπέλτης κατά της Αλβανίας χαρακτηρίζεται το ψήφισμα του Ευρ. Κοινοβουλίου, τον Ιούλιου του 2023, όπου εκφραζόταν η έντονη ανησυχία του για τη σύλληψη του νέου δημάρχου της Χειμάρρας Φρέντου Μπελέρη, με την Αλβανία να παραβιάζει το τεκμήριο αθωότητας. Το ζήτημα συνδέθηκε με τον συνολικό σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, το εκκρεμές ζήτημα των περιουσιών των μελών της ελληνικής εθνοτικής μειονότητας στην περιοχή του δήμου και τις κατηγορίες για καταπατήσεις από το αλβανικό κράτος. (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-20230285_EL.html, 9-9-2023).

Τις τελευταίες ημέρες, μάλιστα, του Αυγούστου και του Σεπτεμβρίου 2023, ο σημαντικός αντίκτυπος των γεγονότων αυτών καταγράφεται ανάγλυφα μέσα από μερικές εξελίξεις στο πλαίσιο της υπόθεσης Μπελέρη. Μπορεί, μάλιστα, να σημειωθεί και μία ‘ψύχρανση’, η διάρκεια και η ένταση της οποίας είναι ακόμη αβέβαιη, μεταξύ των διμερών σχέσεων Ελλάδας-Αλβανίας. Σταχυολογούνται παρακάτω μερικές εμφαντικές παρεμβάσεις αξιωματούχων της ΕΕ και πολιτικών φορέων.

Στις αρχές Αυγούστου, με επιστολή του προς τον επίτροπο Γειτονίας και Διεύρυνσης, Όλιβερ Βάρχελι, ο Έλληνας αντιπρόεδρος της Κομισιόν, Μαργαρίτης Σχοινάς, σύνδεσε την υπόθεση Μπελέρη με το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας, ενώ σημείωσε πως σε περίπτωση μη συμμόρφωσης θα υπάρξουν επιπτώσεις για την Αλβανία. Η ενέργεια της αλβανικής κυβέρνησης ήταν κατά τον ίδιο μία «...σοβαρή οπισθοδρόμηση...που απαιτεί άμεση απάντηση...», καταλήγοντας ότι σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των αλβανικών αρχών με δίκαιη επίλυση του θεάματος, ο κίνδυνος για αρνητική αξιολόγηση της για την πλημμελή προώθηση του κράτους δικαίου (σ.σ.: της Κομισιόν, το φθινόπωρο του 2023) για την Αλβανία, ήταν πολύ πιθανή. (<https://www.capital.gr/diethni/3730765/epistoli-m-sxoina-gia-fulakisi-f-mpeleri-i-ee-den-mporei-na-meinei-adiafori-tha-uparxoun-epiptoseis-gia-tin-albania/>, 9-9-2023

Μία ακόμη παράμετρος των συνεπειών της αλβανικής στάσης στο ζήτημα του Μπελέρη ήταν η μη πρόσκληση του Έντι Ράμα, Αλβανού πρωθυπουργού, κατόπιν απόφασης του Έλληνα ομολόγου του, Κυριάκου Μητσοτάκη, με αφορμή το άτυπο γεύμα που παρατέθηκε στην Αθήνα, με οικοδεσπότη τον Έλληνα πρωθυπουργό, στους ηγέτες των Δυτικών Βαλκανίων, παρουσία των επικεφαλής των ευρωπαϊκών θεσμών και με αφορμή τα 20 χρόνια από την Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης, όταν και η ΕΕ άναψε το πράσινο φως για την ενταξιακή τους πορεία. Μάλιστα η ένταση στις διμερείς σχέσεις επιβεβαιώθηκε και από την άρνηση του Αλβανού προέδρου της Αλβανικής Δημοκρατίας Μπεγκάι να παραστεί στο δείπνο αντί του πρωθυπουργού (<https://www.thetoc.gr/politiki/article/sunodos-igeton-ton-d-balkanion-stinathina-porta-stin-albania-logo-mpeleri---oi-sunantiseis-mitsotaki/>, 11-9-2023).

Τελευταία εξέλιξη στο ζήτημα ήταν το έκτακτο ψήφισμα για την υπόθεση του Φρέντυ Μπελέρη, το οποίο κατέθεσε η κυβερνώσα Νέα Δημοκρατία και υιοθέτησαν ομόφωνα όλες οι πολιτικές δυνάμεις του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος. Μεταξύ άλλων σημειώνεται ότι «...ο Μπελέρης...δέχθηκε προσωπική επίθεση από τον πρωθυπουργό της Αλβανίας Edi Rama, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου με σύλληψή του από τις αλβανικές αρχές, την παραμονή των τοπικών εκλογών στην Αλβανία, βάσει ισχυρισμών για δωροδοκία ψηφοφόρων...Η εφαρμογή του νόμου δεν πρέπει ποτέ να οδηγεί στην παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας ενός κατηγορουμένου και των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του...»/ Το κρισιμότερο σημείο του ψηφίσματος ήταν η υπογράμμιση ότι η Αλβανία ως υποψήφια χώρα προς ένταξη στην ΕΕ θα πρέπει να δομήσει ένα κράτος δικαίου, με σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα και την τήρηση των κανόνων της ΕΕ, προκειμένου να λάβει θετική αξιολόγηση της προόδου με στόχο την ένταξη σε αυτή. Τέλος, οι ενέργειες της Αλβανίας στο ζήτημα σημειώθηκε ότι αντιβαίνουν στις ευρωπαϊκές αξίες, ενώ η έλλειψη σεβασμού της αλβανικής κυβέρνησης προς το κράτος δικαίου, τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας και, πρωτίστως, το ενωσιακό κεκτημένο, δημιουργεί πολιτικό χάσμα μεταξύ της Αλβανίας και της ΕΕ

<https://www.dnews.gr/eidhseis/kosmos/441419/elk-rapisma-stin-alvania-gia-tin-ypothesi-beleri-to-keimeno-tis-nd>, 11-9-2023).

Οι ήπιοι τόνοι και από την αλβανική και από την ελληνική πλευρά οπωσδήποτε μπορούν να συντείνουν στην επικράτηση της σταθερότητας, στο πλαίσιο της κατανόησης και του αμοιβαίου συμφέροντος. Εξάλλου η ένταξη της Αλβανίας στην ΕΕ συνδέεται και με την ελληνική συγκατάθεση και υποστήριξη, η οποία βέβαια δεν αμφισβητείται. Η Αλβανία θα πρέπει εμπράκτως να υιοθετήσει νέα ήθη και σταδιακά να απεκδυθεί των παθογενειών του παρελθόντος.

Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, και πέραν των συμβατικών υποχρεώσεων και δεσμεύσεων της Αλβανίας ως υποψήφιας χώρας, ανασταλτικός παράγοντας για την περαιτέρω προσέγγιση μπορεί να είναι και η διεθνής και περιφερειακή γεωπολιτική συγκυρία. Οι πόλεμοι στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή, στις παρυφές των εδαφών και των χωρικών υδάτων της ΕΕ, ίσως να αποτελεί τροχοπέδη για την επίσπευση της ενταξιακής διαδικασίας, λόγω και των έκτακτων πόρων που απορροφώνται αλλά και των ενεργειακών προκλήσεων που σχετικά άτολμα και με καθυστέρηση αντιμετωπίζονται από την ΕΕ. Επιπλέον, ο εγγενής σκεπτικισμός εντός των κόλπων της ευρωπαϊκής πολιτικής ηγεσίας μεταξύ του διλήμματος διεύρυνσης και εμβάθυνσης ταλανίζουν ακόμη τη δομή και τη λειτουργία του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Συνεπώς η προβολή ενός σταθερού προτύπου οικονομικών και πολιτικών αρχών λειτουργίας αλλά και ενός παγιωμένου συστήματος αξιών μπορεί να αποτελεί ένα επιπλέον κίνητρο παρώθησης για κάθε υποψήφια προς ένταξη χώρα να ενστερνιστεί ταχύτερα τα ιδεώδη της ευρωπαϊκής οικογένειας.

Βιβλιογραφία

Μονογραφίες-Άρθρα

Ελληνόγλωσση

Αλβανία, Βόρεια Μακεδονία: η ΕΕ να ξεκινήσει άμεσα ενταξιακές διαπραγματεύσεις στο <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20220517IPR29936/alvania-voreia-makedonia-i-ee-na-xekinisei-amesa-entaxiakes-diapragmateuseis>, 8-3-2023.

«Απάντηση στην υπ' αριθ. 4971 από 10.03.2021 κοινοβουλευτική ερώτηση των βουλευτών κ.κ. Κυριάκου Βελόπουλου και Κωνσταντίνου Χήτα» στο <https://www.mfa.gr/koinovouleutikos-eleghos/balkania-skheseis-me-albania/apantese-sten-up-arith-4971-apo-10032021-koinobouleutike-eroteseton-bouleuton-kk-kuriakou-belopoulou-kai-konstantinou-kheta.html>, 8-3-2023.

Βαλντέν Σ. (1994). Βαλκανική Συνεργασία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Αθήνα: Παπαζήση.

Γλωσσάριο για τις συνόψεις της ΕΕ στο https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/rule_of_law.html, 3-8-2023.

ΕΛΚ: «Ράπισμα» στην Αλβανία για την υπόθεση Μπελέρη, το κείμενο της ΝΔ στο <https://www.dnews.gr/eidhseis/kosmos/441419/elk-rapisma-stin-alvania-gia-tin-ypothesi-beleri-to-keimeno-tis-nd>, 11-9-2023.

Ελληνική μειονότητα Αλβανίας: Έτοιμο το νομοσχέδιο για τα περιουσιακά δικαιώματα στο <https://www.aftodioikisi.gr/diethni/elliniki-meionotita-alvanias-etoimo-to-nomoschedio-gia-ta-perioysiaka-dikaiomata/>, 8-3-2023.

Επιστολή Μ. Σχοινά για φυλάκιση Φ. Μπελέρη: "Η ΕΕ δεν μπορεί να μείνει αδιάφορη - Θα υπάρξουν επιπτώσεις για την Αλβανία" στο <https://www.capital.gr/diethni/3730765/epistoli-m-sxoina-gia-fulakisi-f-mpeleri-i-ee-den-mporei-na-meinei-adiafori-tha-uparxoun-epiptoseis-gia-tin-albania/>, 9-9-2023.

«Η Αλβανία ενέκρινε νόμο περί προστασίας των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων» στο <https://www.protothema.gr/world/article/722239/i-alvania-enekrine-nomo-peri-prostasias-ton-dikaiomaton-ton-ethnikon-meionotiton/>, 8-3-2023.

Ινστιτούτο Στατιστικής Αλβανίας <http://www.instat.gov.al/en/>, 5-3-2023.

Κεντρωτής, Κυριάκος (2011). *Περιτειχισμένες Πολιτείες, Ευρωπαϊκή Ένωση και Δυτικά Βαλκάνια*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Κοντονής Χ. (2013). *Η Αλβανία από την κρίση στην ανάπτυξη (1999-2008): πτυχές της εσωτερικής πολιτικής και ευρω-ατλαντικής πορείας της*, Αθήνα: Σιδέρη.

Κοπά Μ.(1994), «Πολιτική Εξουσία και Μειονότητες στα Βαλκάνια στη Μετακομμουνιστική Εποχή» *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, Τχ.4.

Κύρου Α. (2009). *Αποτίμηση της Αμερικανικής στρατηγικής στα Νότια Βαλκάνια μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας*, Αθήνα: Ηρόδοτος.

Μητσοτάκης, Κ.: *Η Ελληνική Εθνική Μειονότητα γέφυρα φιλίας και συνεργασίας με την Αλβανία* στο <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/k-mitsotakis-h-elliniki-ethniki-meionotita-gefyra-filias-kai-synergasias-me-tin-alvania/>, 8-3-2023.

Μπαλτσιώτης, Λ. (2010). *Η ελληνική μειονότητα της Αλβανίας σήμερα* Λάμπρος Μπαλτσιώτης, σσ. 2-24 στο *Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας – Εκπαίδευση και δημογραφική κινητικότητα στην Ελλάδα. Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων*, Αθήνα, <https://www.kemo.gr/doc.php?fld=doc&doc=182.pdf>, 5-3-2023.

Μπανούτσος, Α. (2020). *Η ένταξη της Αλβανίας στην ΕΕ περνάει από την Ελλάδα* στο <https://kedisa.gr/>, 8-3-2023.

Μπέλλου Φ. (2006). 'Η Ευρωπαϊκή Ένωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη: Από τη Διαχείριση Κρίσεων στην Ενσωμάτωση', στο Δ.Κ. Ξενάκης και Μ.Ι. Τσινισιζέλης (επιμ.) *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Σιδέρη, σσ. 433-460.

«Ράπισμα» στην Αλβανία για την υπόθεση Μπελέρη, το κείμενο της ΝΔ στο <https://www.dnews.gr/eidhseis/kosmos/441419/elk-rapisma-stin-alvania-gia-tin-ypothesi-beleri-to-keimeno-tis-nd>, 11-9-2023).

Τζιφάκης Ν. & Χουλιάρης, Α. (επιμ.) (2007), *Η διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια στα Δυτικά Βαλκάνια. Οι Αντιφάσεις της Γενναιοδωρίας (1991 - 2006)*, Αθήνα: Παπαζήση.

Το αυθαίρετο ξενοδοχείο και η δίωξη του Μπελέρη-«Γκρίζα» επένδυση με πολιτικά πλοκάμια στο <https://www.kathimerini.gr/society/562443229/to-aythaireto-xenodocheio-kai-i-dioxi-toy-mpeleri>, 4-8-2023.

«Τσίπρας σε Ράμα: Η ένταξη της Αλβανίας στην ΕΕ περνάει από τον σεβασμό των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας», 12-4-2019 στο <https://freesunday.gr/politiki/item/28719-tsipras-se-rama-h-entaxh-ths-albanias-sthn-ee-pernaei-apo-ton-sebasmo-twn-dikaiwmatwn-ths-ellhnikhs-meionohtas>, 8-3-2023.

Τσιτσελίκης, Κ. (2010). Η μειονοτική εκπαίδευση Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης. Το νομικό καθεστώς των ομογενών, σσ. 25-53, στο *Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας – Εκπαίδευση και δημογραφική κινητικότητα στην Ελλάδα. Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων*, Αθήνα, <https://www.kemo.gr/doc.php?fld=doc&doc=182.pdf>, 5-3-2023.

«Υποψήφιες ένταξης στην Ε.Ε. Αλβανία και Βόρεια Μακεδονία» στο https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/352745_ypopsifies-entaxis-stin-ee-albania-kai-boreia-makedonia, 22-10-2022.

Φρέντι Μπελέρης: Παραπέμπεται στο Ειδικό Δικαστήριο στο <https://www.in.gr/2023/08/02/world/frenti-mpeleris-parapempetai-sto-aidiko-dikastirio/>, 4-8-2023.

Χριστόπουλος, Δ. (2003). Το θεσμικό καθεστώς ως μηχανισμός ιδεολογικής αφομοίωσης της μειονότητας στο Κωνσταντίνος Τσιτσελίκης – Δημήτρης Χριστόπουλος, *Η ελληνική μειονότητα της Αλβανίας*, Αθήνα:Κριτική & ΚΕΜΟ.

Ξενογλώσση

Accession to the European Union: An Unusual Candidacy (pp. 9-19). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

Advisory Committee on the framework Convention for the protection of National Minorities-Third Opinion on Albania adopted on 23 November 2011, Public ACFC/OP/III(2011)009, Council of Europe, Strasbourg, 4 June 2012,

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008c633>, 5-3-2023.

AHRG (2003), Minorities: the present and the future. Report of the Albanian Human Rights Group on the situation of minorities in Albania. Tirana: Kanun.

ALGREE: 2nd Media Observatory Report στο https://www.eliamep.gr/wpcontent/uploads/2023/08/230801_2ndMORE_G_R_Final_H1_v2_opt.pdf, 4-8-2-2023.

American Bar Association Rule of Law Initiative. (2008). Judicial reform index for Albania, Volume IV, American Bar Association Washington.

Armakolas, I., & Triantafyllou, G. (2017). Greece and EU enlargement to the Western Balkans: understanding an ambivalent relationship. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 611-629.

Arvanitopoulos, C., & Tzifakis, N. (2009). Enlargement Governance and the Union's Integration Capacity. In C. Arvanitopoulos (Ed.), *Turkey's*

Balfour, R. & Stratulat, C. (2015). EU member states and enlargement towards the Balkans, *European Policy Centre*, 79.

Balliu, J. (2014). Fiscal Evasion and Shadow Economy: Albanian Case. *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 1(1), 234-242.

Baltaci C.- Zenelaj R. (2013), « Democracy Promotion In Albania». *Electronic Journal of Social Sciences*, Volume:12 Issue:44.

Belloni, R. (2009). European integration and the Western Balkans: lessons, prospects and obstacles. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11(3), 313-331.

Bieber, F. & Τζιφάκης, Ν. (επιμ.) (2021). Τα Δυτικά Βαλκάνια στον κόσμο. Οι διασυνδέσεις και οι σχέσεις τους με μη δυτικές χώρες, Εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα.

Bitzenis, A., & Szamosi, L. T. (2009). Entry Modes and the Determinants of Foreign Direct Investment in a European Union Accession Country: The Case of Albania. *Journal of East-West Business*, 15(3-4), 189-209.

Boekle, H., Nadoll, J., & Stahl, B. (2001). European Foreign Policy and National Identity: Detecting the Link. Ανακτήθηκε από: https://www.phil.unipassau.de/fileadmin/dokumente/fakultaeten/phil/lehrstuehle/stahl/European_Foreign_Policy_and_National_Identity_Detecting_the_Link.pdf, 23-10-2022.

Bogdani, M., & Loughlin, J. (2007). *Albania and the European Union. The Tumultuous Journey towards Integration and Accession*. London: I.B.Tauris.

Boka, M., & Torluccio, G. (2013). Informal Economy in Albania. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(8), 212-221.

Börzel, T. A. (2011). When Europeanization Hits Limited Statehood: The Western Balkans as a Test Case for the Transformative Power of Europe. *KFG Working Paper Series*(30), 3-18.

Börzel, T. A., & Schimmelfennig, F. (2017). Coming together or drifting apart? The EU's political integration capacity in Eastern Europe. *Journal of European Public Policy*, 24(2), 278-296.

Bjørnskov, C., & Potrafke, N. (2011). Politics and privatization in Central and Eastern Europe. *Economics of Transition*, 19(2), 201-230.

Cohen, L. J. (2010). Administrative Development in 'Low-Intensity' Democracies: Governance, Rule-of-Law and Corruption in the Western Balkans. *Simons Papers in Security and Development*(5), 1-48.

Dabrowski, M., & Myachenkova, Y. (2018). The Western Balkans on the road to the European Union. Ανακτήθηκε από: <https://euagenda.eu/upload/publications/untitled-133335-ea.pdf>, 21-10-2022.

DeMunter, A., (2021), Τα Δυτικά Βαλκάνια, Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμο στο: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/168/thewestern-balkans>, 21-10-2022.

Duval, L., & Wolff, F.-C. (2010). Remittances matter: longitudinal evidence from Albania. *Post-Communist Economies*, 22(1), 73-97.

Elbasani, A. (2008). EU enlargement in the Western Balkans: strategies of borrowing and inventing. *Journal of Southern Europe and the Balkans Online*, 10(3), 293-307.

European Network on Statelessness, (2018). Discrimination and Marginalization of Roma in Albania, Φεβρουάριος 2018 στο <https://www.statelessness.eu/updates/publication/romabelong-statelessness-discrimination-and-marginalisation-roma-albania>, 7-3-2023.

European Western Balkans. (2017). Final draft of new minority bill sent to Albanian Parliament <https://europeanwesternbalkans.com/2017/04/19/final-draft-of-new-minority-bill-sent-to-albanianparliament/>, 5-3-2023.

First Report on National Minorities in Albania, submitted by the Republic of Albania, under Article 25, paragraph 1, of the Council of Europe's Framework Convention for the Protection of National Minorities, to the Advisory Committee, 2001, ACFC/SR(2001)005).

Fortuzi, S. (2015). Informal Economy and Money Laundering in Albania. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, III(10), 737-748.

Frontini, A., & Denti, D. (2017). Italy and EU enlargement to the Western Balkans: the Europeanization of national interests?. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 571-589.

Gramckow, H. (2011). The challenge of making courts more efficient – recent experiences of the Western Balkans states. *Law in Transition*, 60-71.

Panagiotou, R. (2011). Albania and the EU: from isolation to integration. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 13(3), 357-374.

Halo, A., & Llubani, M. (2016). National Integrity System Assessment Albania 2016., στο https://www.transparency.org/whatwedo/publication/national_integrity_system_assessment_albania_2016, 3-8-2023.

Hoffmann, J. (2005). Integrating Albania: the Role of the European Union in the Democratization Process. *Albanian Journal of Politics*, I(1), 55-74.

Hoxhaj, Andi (2020), The EU Rule of Law Initiative towards the Western Balkans, *Hague Journal on the Rule of Law*, 13:143-172.

Jano, D. (2008). Jano, Dorian, EU - Western Balkans Relations: The Many EU Approaches. *The Journal of the International University Institute of European Studies (IUIES)*, 2(1), 143-160.

Ker-Lindsay, J., Armakolas, I., Balfour, R., & Stratulat, C. (2017). The national politics of EU enlargement in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 511-522.

- Mehillia, T., & Zeneli, F. (2013). Strategies of Albanian economy to meet EU economic policies. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*(99), 26-35.
- Milova, O. (2014). The Governance Impact on Economic Reforms in Transition Countries. The Case of Albania. *Journal of Social and Human Sciences*, 1(1), 53-68.
- Muharremi, O., Madani, F., & Pelari, E. (2014). Tax Evasion and Set Backs of the Shadow Economy in Albania. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(13), 398-408.
- Minority rights group. (2017). *country profile: Albania*. <http://minorityrights.org/country/albania>, 5-3-2023.
- Nations in Transit. (2005). Albania report 2005, στο <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2005/albania>, 3-8-2023.
- Nations in Transit. (2014). Albania report 2014, στο https://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT14_Albania_final.pdf, 3-8-2023.
- Nations in Transit. (2017). Albania report 2017, στο https://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT2017_Albania.pdf, 3-8-2023.
- Open Society Foundation for Albania. (2008). Monitoring Report: Albania in the Stabilisation and Association Process, στο www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/albania_20090202.pdf, 3-8-2023.
- Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2009). Strengthening the rule of law in the OSCE area, with a special focus on the effective administration of justice. Paper presented at the OSCE Human Dimension Seminar, Warsaw.
- Osmani, R. (2015). The level of the shadow economy, tax evasion and corruption: The empirical evidence for SEE countries. *SEEU Review*, 11(2), 6-22.
- Panagiotou, R. (2011). Albania and the EU: from isolation to integration. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 13(3), 357-374.

Panagiotou, R. (2021). The Western Balkans between Russia and the European Union: perceptions, reality, and impact on enlargement. *Journal of Contemporary European Studies*, 29(2), 219-233.

Phillips, D. L. (2005). Albania. *American Foreign Policy Interests*, 27(4), 309-330.

Rant, V., Mrak, M., & Marinč, M. (2020). The Western Balkans and the EU budget: the effects of enlargement. *Southeast European and Black Sea Studies*, 20(3), 431-453.

Relations of Albania with the EU, <http://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/10/RELATIONS-OF-ALBANIA-WITH-THE-EU - JUNE-2008.pdf>, 5-6-2023.

<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>, 3-8-2023.

Rieker, P. (2005). French foreign policy and the limits of Europeanisation. The changing French position on EU enlargement. Ανακτήθηκε από: <https://www.files.ethz.ch/isn/27835/692.pdf>, 22-10-2022.

Stern U. and Wohlfeld S. (2012). «Albania's Long Road into the European Union» DGAP(Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik) No11. Στο https://dgap.org/system/files/article_pdfs/201211_DGAPanalyse_Stern_Wohlfeld_Albania_EN.pdf, 22-10-2022).

Tanto, V. (2016). Tax evasion in Albanian Economy After '90. Paper presented at the International Conference on Economic and Social Studies (ICESoS'16). "Regional Economic Development: Entrepreneurship and Innovation", Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.

Teqja, E. (2014). Western Balkans : Between the fulfillment of criteria and the diversity of problems. The long way of Albania. Paper presented at the *Journal of International Scientific Publications*.

Töglhofer, T., & Adebahr, C. (2017). Firm supporter and severe critic – Germany's two-pronged approach to EU enlargement in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 523-539.

Trebicka, B., & Noti, E. (2016). Consequences of Informal Economy. A Case of Albania. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, IV(2), 363-371.

Ulman, S.-R., & Bujancă, G.-V. (2014). The Corruption Influence on the Macroeconomic Environment. Empirical Analysis on Countries Development Stages. *Procedia Economics and Finance*, 16(Supplement C), 427-437.

United Nations of Human Rights, Office of the High Commissioner: Minorities under international law “Who are minorities under international law?” <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/internationallaw.aspx>, 5-3-2023.

Vachudova, M. A. (2014). EU Leverage and National Interests in the Balkans: The Puzzles of Enlargement Ten Years On. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(1), 122-138.

Vesnic-Alujevic, L. (2012). European Integration of Western Balkans: From Reconciliation To European Future. Ανακτήθηκε από: <https://www.martenscentre.eu/wp-content/uploads/2020/07/europeanintegration-western-balkans.pdf>, 20-10-2022.

Walldén, A. S. (2017). The demise of EU enlargement policy. Ανακτήθηκε από: <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2017/03/Enlargement-policy-1701-fin.pdf>, 20-10-2022.

Wunsch, N. (2017). Between indifference and hesitation: France and EU enlargement towards the Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 541-554.

Νομοθεσία της ΕΕ

Ευρωπαϊκή Ένωση (1992). Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT>, 7-3-2023.

Ευρωπαϊκή Ένωση (2000). Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf, 7-3-2023.

Οδηγία 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000 στο <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/equal-treatment-irrespective-of-racial-or-ethnic-origin.html>, 5-9-2023.

ΣΛΕΕ

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>, 5-9-2023.

Πράξεις οργάνων

(Διακηρύξεις/Εκθέσεις/Συμπεράσματα)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2021),«Εξωτερική πολιτική: Στόχοι, μέσα και επιτεύγματα, Θεματολογικά Δελτία για την ΕΕ», διαθέσιμο στο: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_5.5.1.pdf, 21-10-2022.

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο , Κοινοβούλιο - Γνώμη της Επιτροπής σχετικά με την αίτηση προσχώρησης της Αλβανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:52010DC0680>, 21-7-2023.

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση 01/2022. Ενωσιακή Στήριξη για το κράτος δικαίου στα Δυτικά Βαλκάνια: παρά τις προσπάθειες, εξακολουθούν να υπάρχουν θεμελιώδη προβλήματα, αναρτημένη στην ιστοσελίδα

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_01/SR_ROL-Balkans_EL.pdf, 3-8-2023.

Διαχείριση της κρίσης και αλληλεγγύη στο https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/crisis-management-and-solidarity_en, 25-7-2023.

Ειδική Έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου 2022 στο <https://www.eca.europa.eu/el/Pages/DocItem.aspx?did=60343>, 3-8-2023.

Ετήσιες Εκθέσεις για την Οικονομία της Αλβανίας και τις Διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα,Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στα Τίρανα, στο <https://www.mfa.gr/albania/presveia/sections/grafeio-oikonomikon-kai-emporikon-upotheseon.html>, 5-6-2023.

Θεματολογία δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση-2021, στο www.europarl.europa.eu/factsheets/el, 3-8-2023.

Νέα Στρατηγική για τα Βαλκάνια στο <https://www.europarl.europa.eu/news/el/agenda/briefing/2018-02-05/6/neastrategike-gia-ta-dutika-balkania>, 3-8-2023).

Συμβούλιο της ΕΕ, Δελτίο τύπου στις 21 Μαρτίου 2022 στο <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/el/pdf>, 11-9-2023).

Συμβούλιο της Ευρώπης, 1998, Σύμβαση – Πλαίσιο του για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, <https://rm.coe.int/16800c1303>, 7-3-2023 και https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_c6/06.html, 5-9-2023.

Στρατηγική πυξίδα για ισχυρότερη ασφάλεια και άμυνα της ΕΕ κατά την επόμενη δεκαετία στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, 11-9-2023.

Σχέσεις με την Αλβανία, στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_95_136, 20-7-2023.

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την προστασία των μειονοτήτων και τις πολιτικές κατά των διακρίσεων σε μια διευρυμένη Ευρώπη (2005/2008(INI)) στο <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:124E:0405:0415:EL:PDF>, 5-3-2023.

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13ης Νοεμβρίου 2018 σχετικά με τα ελάχιστα πρότυπα για τις μειονότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2018/2036(INI)) στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018IP0447&from=EN>, 5-9-2023.

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Ιουλίου 2023 σχετικά με την έκθεση της Επιτροπής του 2022 για την Αλβανία (2022/2199(INI)) στο https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-20230285_EL.html, 9-9-2023).

Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process - Albania and the Republic of North Macedonia Republic of North Macedonia

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/albania/>, 22-10-2022.

Council of the European Union. (2014). Council conclusions on Albania. Luxembourg. Retrieved from: <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/gac/2014/06/24/>, 21-10-2022.

European Commission, European Commission Enlargement, "The Western Balkan Countries on the road to the European Union", European Commission, <http://ec.europa.eu/>, 22-10-2022.

European Commission. (2005). Albania 2005 Progress Report. Brussels, COM (2005) 561 final.

European Commission. (2010). Commission Opinion on Albania's application for membership of the European Union, COM (2010) 680, Communication from 39 the Commission to the European Parliament and the Council, SEC (2010) 1335.

European Commission. (2011). Commission Staff Working Document, Albania 2011 Progress Report, SEC (2011)1205 final, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council; Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012, COM (2011) 666, Brussels.

European Commission. (2012). Commission Staff Working Document, Albania 2012 Progress Report, SWD(2012)334 final, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council; Enlargement Strategy and Main Challenges 2012-2013, COM (2012) 600 final, Brussels.

European Commission. (2013). Commission Staff Working Document, Albania 2013 Progress Report, SWD(2013)414 final, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council; Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014, COM (2013) 700, Brussels.

European Commission. (2014). Commission Staff Working Document, Albania 2014 Progress Report, SWD(2014)304 final, Communication from

the Commission to the European Parliament and the Council; Enlargement Strategy and Main Challenges 2014-2015, COM (2014) 700, Brussels.

European Commission. (2015). Commission Staff Working Document, Albania 2015 Progress Report, SWD(2015)213 final, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the committee of the Regions, Brussels.

European Commission. (2016a). Commission Staff Working Document, Albania 2016 Report, SWD(2016)364 final, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions; Communication on EU Enlargement Policy 2016, COM (2016)715 final, Brussels.

European Commission. (2016b). 2016 Economic Reform Programmes of Albania, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Montenegro, Serbia, Turkey, Bosnia and Herzegovina and Kosovo. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/2016-economicreform-programmes-albania-former-yugoslav-republic-macedoniamontenegro-serbia-turkey-bosnia-and-herzegovina-and-kosovo_en, 3-8-2023.

European Commission (2021δ). Albania 2021 Report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2021 Communication on EU Enlargement Policy στο https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/albania-report-2021_en, 3-8-2023.

European Commission, 2021, Commission Staff Working Document Albania 2021 Report, από: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/enlargement/albania/>, 7-3-2023.

European Council. (1993). European Council in Copenhagen. Conclusions of the Presidency : 21-22 June 1993, SN 180/1/93 REV 1.